

UiO : **Det juridiske fakultet**

Retten til utdanning og et liv uten  
vold. En analyse av rettssikkerheten til  
“Kode 6 og 7”-barna veiet opp mot  
rettssikkerheten til voldsutøver.

Kandidatnummer: 240

Leveringsfrist: 15.01.17

Antall ord: 37106



## Forord

Høsten 2014 begynte prosessen med å finne en aktuell problemstilling for masteroppgave. Jeg visste allerede at jeg ønsket å skrive en oppgave innenfor barnerett, men var usikker på tema.

I september 2014 tok jeg turen til rettssikkerhetskonferansen i Oslo. Temaet for konferansen var ytringsfrihet, rettsstat, likestilling og politiets legitimitet. Blant temaene som ble tatt opp var retten til utdanning for ”Kode 6”-barna.

Jeg ble svært interessert i temaet og er meget takknemlig for at jeg har fått muligheten til å fordype meg på et område det har vært lite fokus på i dagens samfunn, men som er høyst aktuelt. Til tross for at jeg tidlig ble enig med veileder om den aktuelle problemstillingen, begynte ikke skriveprosessen før høsten 2015. Kompleksiteten i oppgavens tema bidro videre til at jeg bestemte meg for å skrive en 60 studiepoengsoppgave.

Prosesen har vært utfordrende, spennende og lærerik. Ikke minst har oppgaven gitt meg stor motivasjon til å fortsette arbeidet med å fremme barns rettigheter og rettssikkerhet etter endt utdanning.

Jeg vil rette en stor takk til min veileder for inspirasjon og oppmuntring underveis og for et godt samarbeid. Jeg vil også takke alle som har kommet med gode innspill til oppgaven. Professor dr. juris Kirsten Sandberg, Professor dr. juris Elisabeth Gording Stang og jurist ved Stine Sofie Stiftelsen, Mari Jensen. Tusen takk til familie og venner som har kommet med tilbakemeldinger og støttet meg underveis.

# Innholdsfortegnelse

<b>FORORD .....</b>	<b>I</b>
<b>INNHOLDSFORTEGNELSE .....</b>	<b>II</b>
<b>SAMMENDRAG.....</b>	<b>1</b>
<b>1. INNLEDNING.....</b>	<b>4</b>
1.1 TEMA OG BAKGRUNN FOR PROBLEMSTILLINGEN .....	4
1.2 PROBLEMSTILLING .....	7
1.3 METODE OG KILDER.....	7
1.3.1 Metode.....	7
1.3.2 Rettskilder.....	8
1.4 AVGRENSING.....	8
1.5 BARNEPERSPEKTIV .....	9
1.6 ET HISTORISK TILBAKEBLIKK - BARN SOM EGET RETTSSUBJEKT I NORSK OG GLOBAL SAMMENHENG.....	10
1.7 RETTSSIKKERHET.....	14
1.7.1 Rettssikkerhetshensyn som ivaretar voldsutøver.....	15
1.7.2 Rettssikkerhetshensyn som ivaretar voldsutsatte.....	16
1.8 DEN VIDERE FREMSTILLING.....	16
<b>2. DET RETTSLIGE RAMMEVERKET .....</b>	<b>17</b>
2.1 MENNESKERETTIGHETER INKORPORERT I NORSK RETT .....	17
2.2 RETTEN TIL UTDANNING .....	18
2.2.1 Grunnloven.....	18
2.2.2 Opplæringslova .....	18
2.2.3 Barnehageloven.....	19
2.3 RETTEN TIL UTDANNING I INTERNASJONALE MENNESKERETTIGHETER OG KONVENSJONER.....	20
2.4 VURDERINGER AV RETTEN TIL UTDANNING FOR BARN SOM LEVER MED VOLD I NÆRE RELASJONER.....	23
2.5 RETTEN TIL ET LIV UTEN VOLD.....	24
2.5.1 Barnekonvensjonen .....	24
2.5.2 Grunnloven.....	25
2.6 "BARNETS BESTE" OG RETTEN TIL VERN OM PERSONLIG INTEGRITET .....	26
2.6.1 "Barnets beste" som et grunnleggende hensyn .....	28
2.6.2 Retten til vern om integritet.....	31
2.7 OPPSUMMERING .....	34
<b>3. INNHOLDET I KODE 6 OG 7.....</b>	<b>35</b>
3.1 ADGANG TIL Å FATTE VEDTAK OM SPERRET ADRESSE OG DEN FORMELLE FORSKJELLEN MELLOM KODE 6 OG 7 ADRESSE.....	35
3.2 PRAKTISKE OG PSYKISKE UTFORDRINGER KNYTTET TIL DET Å LEVE I SKJUL .....	38
3.2.1 Pulveriseringsfaren ved de mange aktørene som er staten.....	42
3.3 OPPSUMMERING .....	43
<b>4. HVA ER VOLD? DEFINISJONER OG OMFANG .....</b>	<b>45</b>
4.1 BEGREPET VOLD I PSYKOLOGIEN .....	45
4.2 BEGREPET VOLD I NORSK STRAFFERETT.....	47
4.3 OMFANGET AV VOLD I NÆRE RELASJONER.....	52
4.4 OPPSUMMERING .....	55

<b>5. VOLD MEDFØRER STRUKTURELLE ENDRINGER I HJERNEN .....</b>	<b>56</b>
5.1 BAKGRUNN .....	56
5.2 HJERNENS OPPBYGNING.....	57
5.3 VENSTRE OG HØYRE HJERNEHALVDEL .....	61
5.4 TRAUMER OG SKOLEPRESTASJONER .....	63
5.5 OPPSUMMERING .....	64
<b>6. BESKYTTELSESTILTAK.....</b>	<b>66</b>
6.1 BESØKSFORBUD OG MOBIL VOLDSALARM.....	66
6.1.1 Besøksforbud .....	66
6.1.2 Mobil voldsalarm .....	71
6.1.3 Erfaring med besøksforbud og mobil voldsalarm .....	71
6.2 KONTAKTFORBUD.....	72
6.3 OMVENDT VOLDSALARM .....	74
6.4 VARETEKT .....	76
6.5 SARA.....	77
6.6 OPPSUMMERING .....	79
<b>7. VURDERINGER AV OM DAGENS REGLER I TILSTREKKELIG GRAD IVARETAR</b> <b>”KODE 6 OG 7”-BARNAS RETTSSIKKERHET .....</b>	<b>81</b>
7.1 MATERIELLE OG RETTSSIKRENDE REGLER .....	81
7.2 RETTSPRAKSIS.....	84
7.3 SKYLDKRAV OG BEVISKRAV .....	86
7.4 OPPSUMMERING .....	88
<b>8. BØR BESKYTTELSESTILTAK SOM OMVENDT VOLDSALARM OG</b> <b>KONTAKTFORBUD KUNNE FATTES VED VEDTAK I STEDET FOR VED DOM?</b> <b>FORSLAG TIL BEDRING OG NYE BESKYTTELSESTILTAK .....</b>	<b>90</b>
8.1 BAKGRUNN .....	90
8.2 FORMÅLET BAK DE ULIKE BESKYTTELSESTILTAKENE.....	91
8.3 VEKTING AV ULIKE RETTSSIKKERHETSHENSYN OG EN FORHOLDSMESSIGHETSVURDERING VED BRUK AV OMVENDT VOLDSALARM OG KONTAKTFORBUD .....	92
8.3.1 ”Det mildeste inngreps prinsipp” .....	93
8.3.2 Forholdsmessighetsvurdering rundt bruk av kontaktforbud og omvendt voldsalarm .....	94
8.3.3 Forbud mot å oppholde seg i eget hjem ved kontaktforbud .....	98
8.3.4 Vurderinger rundt bruk av omvendt voldsalarm og kontaktforbud, retten til privatliv og statens positive handleplikt .....	100
8.4 ALTERNATIVE BESKYTTELSESTILTAK .....	105
8.4.1 Tvangsflytting av voldsutøver.....	105
8.4.2 Midlertidig avgjørelse basert på kvalifisert sannsynlighetsovervekt.....	106
8.4.3 Hurtig behandling ved domstol .....	109
8.4.4 Forvaring .....	109
8.5 BEHOVET FOR ”KODE 6” OG ”KODE 7” .....	110
8.6 REFLEKSJONER RUNDT RETTSSIKKERHET OG EFFEKTIVITET.....	111
8.7 OPPSUMMERING .....	112
<b>9. KONKLUSJON.....</b>	<b>115</b>
<b>KILDEREGISTER .....</b>	<b>117</b>

## Sammendrag

Denne oppgaven handler om retten til utdanning og et liv uten vold for barn som lever på sperret adresse. Problemstillingen er således: Retten til utdanning og et liv uten vold. En analyse av rettssikkerheten til ”Kode 6 og 7”-barna veiet opp mot rettssikkerheten til voldsutøver.

Spørsmålet som stilles er om barnas rettssikkerhet er godt nok ivaretatt i dagens regelverk. Dette fordrer en avveining av voldsutøvers rettigheter opp mot voldsutsattes rettigheter. Oppgaven består av 9 kapitler.

Per februar 2016 bodde det 921 mennesker på ”strengt fortrolig” adresse i Norge. 556 av disse er barn, også kjent som ”Kode 6-barna”<sup>1</sup>. Videre bodde det 540 mennesker på ”fortrolig” adresse, såkalt ”kode 7” hvorav 222 er barn. I tillegg til dette er det ca. 2000 mennesker som årlig bor på krisesentrene i Norge, hvorav en stor andel er barn.<sup>2</sup> Det som er felles for disse menneskene er at de fleste har blitt eller kontinuerlig utsettes for vold i nære relasjoner.

Spørsmålet som er tema i oppgaven er hvorvidt rettsreglene balanserer barnas rett til et liv uten vold slik at de kan sikres en utdanning på en tilstrekkelig god måte, veiet opp mot hensynet til voldsutøvers rettssikkerhet.

Hensynet til ”barnets beste” skal være et grunnleggende hensyn i alle avgjørelser som innebærer barn jfr. Grunnloven § 104, 2 ledd.<sup>3</sup> Hensynet til ”barnets beste” innebærer blant annet at barn får sine rettigheter oppfylt, herunder retten til sikkerhet, omsorg og utdanning.<sup>4</sup> Forskning viser imidlertid at vold i nære relasjoner fører til strukturelle endringer i hjernen, som videre svekker evnen til læring. At retten til et liv uten vold blir overholdt, er altså en forutsetning for at retten til utdanning blir tilstrekkelig oppfylt.

---

<sup>1</sup> Min kursivering

<sup>2</sup> Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2015)

<sup>3</sup> Kongerikets Norges Grunnlov av 17 mai 1814 (Grunnloven)

<sup>4</sup> Andenæs (2016) s. 49

Rettspraksis bekrefter videre i en rekke oppreisnings- og voldsoffererstatningssaker at retten til utdanning ikke blir tilstrekkelig ivaretatt når det blir utøvet vold i nære relasjoner. Imidlertid forsvinner ofte utdanningsperspektivet i familievoldssaker ettersom fokuset gjerne er på de straffbare handlingene. Antallet barn som bor på ”Kode 6 og 7”-adresse indikerer at rettsreglene enten ikke gir tilstrekkelig beskyttelse til voldsutsatte, eller at reglene ikke overholdes slik de bør.

Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) i Strasbourg i Frankrike har slått fast at staten har en aktiv handleplikt til å sikre et vern om integriteten til barn.<sup>5</sup> Med integritet siktes det til barnets menneskeverd. Dette har også i senere tid blitt Grunnlovfestet i § 104, 3 ledd som sier at *”Barn har rett til vern om sin personlige integritet.”*<sup>6</sup> At retten til et liv uten vold, samt at retten til utdanning blir ivaretatt, er avgjørende for at retten til vern av integriteten overholdes. Utdanning er avgjørende for å skaffe seg arbeid, som igjen sikrer at man evner å ta vare på seg selv og kan være en aktiv og bidragsytende samfunnsborger. Det er derfor lovgivers oppgave å sørge for at Norge har et lovverk som ivaretar rettssikkerheten til barn som lever med vold i nære relasjoner på en tilstrekkelig god måte, slik at både retten til utdanning og vern om integriteten blir opprettholdt.

De spørsmålene som er tema i oppgaven befinner seg i skjæringspunktet mellom strafferettslige og sivile rettigheter. I det ligger også en del av problemstillingens kjerne. Sivile rettigheter som rett til utdanning og integritet, ser ut til å måtte vike mot voldsutøvers rettssikkerhet og frihetsbetraktninger som stammer fra strafferetten. Dette begrunnes ut ifra antallet barn på ”Kode 6 og 7”-adresse kontra adgangen til å håndheve effektivt de ulike beskyttelsestiltakene som finnes.

Kontaktforbud og omvendt voldsalarm er beskyttelsestiltak som sammen skal gi bedre beskyttelse av voldsutsatte. Imidlertid kreves det dom før disse tiltakene kan iverksettes. Tidsrommet før det foreligger dom, er uholdbar for den det gjelder, som dermed risikerer å bli plassert på ”Kode 6 eller 7”-adresse. I mellomtiden står påtalemyndighetene igjen med besøksforbud, mobil voldsalarm eller varetekt av tiltak som de kan benytte for å trygge voldsutsatte. Besøksforbud og mobil voldsalarm synes å ha begrenset verdi i denne sammenheng, da det ikke har vært tilstrekkelige tiltak for å slippe ”Kode 6 eller 7”-adresse.

---

<sup>5</sup> Se kapittel 2, punkt 2.6.2 nedenfor

<sup>6</sup> Grunnloven § 104, 3 ledd

Varetekt vurderes videre å være et sterkere inngrep overfor voldsutøver enn det kontaktforbud og omvendt voldsalarm er.

Analysen som foretas i oppgaven viser videre at nye momenter av vesentlig betydning for barnas trygghet, læringsmiljø og hvordan hjernen påvirkes av vold, må inn og synliggjøres i vektingen der voldsutøvers rettsikkerhet skal avveies mot voldsutsattes rettsikkerhet, særlig for valg av tiltak skal fattes. Jeg konkluderer på den bakgrunn med at rettssikkerhetshensyn overfor ”Kode 6 og 7”-barna og voldsutøver tilsier at påtalemyndigheten bør kunne fatte vedtak om bruk av omvendt voldsalarm og kontaktforbud.

Behovet for sperret adresse vil imidlertid alltid gjøre seg gjeldende. Dette skyldes de ulike grunnene til at man oppholder seg på sperret adresse i første omgang. Sperret adresse brukes også av kriminelle avhoppere som er trusselutsatt eller andre som trenger vitne beskyttelse. Videre er det behov for sperret adresse i saker der det er fare for kjønnslemlestelse eller æresdrap, og hvor det ikke bare er en voldsutøver, men en hel familie som er villige til å gjenopprette familieæren. Likevel bør det være et overordnet mål for samfunnet å redusere antall barn som bor på sperret adresse, være seg det er ”Kode 6 eller 7”-adresse, ved at det benyttes effektive beskyttelsestiltak som videre kan sikre barna den utdanningen de har krav på.

Det er behov for å vurdere nye løsninger der behovet for rettssikkerhet for både barn og voldsutøver sikres på andre måter enn i dag. Barns rettigheter må tillegges større vekt, videre må det sies å være et nederlag for samfunnet å sende barn på ”Kode 6 og 7”-adresse når det innebærer erkjennelse av den voldsutsatte trusselsituasjonen barna befinner seg i. På bakgrunn av dette, bør lovverket utvikles ytterligere, slik at det finnes et skarpt og effektivt verktøy som gir barna umiddelbar beskyttelse, og der byrden legges over på voldsutøver og ikke på barna. I oppgaven foreslås disse tiltakene å være adgang til å fatte vedtak om kontaktforbud med kombinert voldsalarm, tvangsflytting av voldsutøver, midlertidig avgjørelse basert på kvalifisert sannsynlighetsovervekt eller hurtigbehandling ved vanlige domstoler, eventuelt særdomstoler.

# 1. Innledning

## 1.1 Tema og bakgrunn for problemstillingen

*”De forlot byen de bodde i, venner, arbeid, barnehage og leiligheten sin. Volden og truslene fra Wenches tidligere samboer hadde kommet så langt at hun var redd for at han skulle drepe henne... ”<sup>7</sup>*

Wenche og hennes to barn er tre av flere hundre kvinner og barn i Norge som tvunget til å leve et liv i skjul. De er på flukt fra voldelige og livsfarlige menn. Familien til Wenche og barna vet ikke hvor de bor. De bor på ”Kode 6”-adresse, den strengeste formen for sperret adresse i Norge.<sup>8</sup> Hva ”Kode 6”-adresse innebærer i praksis, blir beskrevet i kapittel 3.

Gunn Bentes historie er identisk, bortsett fra at livet på skjult adresse er fortid. Også hun og barna måtte rømme fra alt de hadde, for å leve et liv skjult fra ektemannen og barnefaren. I dag er barna til Gunn Bente voksne. Faren utgjør ikke lenger fare for familien. Han har blitt kristen og jobber for å forebygge narkotikamisbruk. Barna har tilgitt ham, men Katrin og Kim har likevel ikke klart å fullføre utdanning. Katrin har fått påvist post traumatisk stress syndrom. Kim kvier seg for å gå i terapi. Gunn Bente fikk 15.000 kroner i voldsoffererstatning, mens Katrin og Kim fikk 20.000 kroner hver.<sup>9</sup>

Temaet for denne oppgaven er retten til utdanning og et liv uten vold for barn i Norge som lever med vold i nære relasjoner. Retten til utdanning er en av de viktigste og mest grunnleggende menneskerettighetene. Retten til utdanning er nedfelt i Lov om styrking av menneskerettighetenes (menneskerettsloven) stilling i norsk rett protokoll 1, artikkel 2, første setning hvor det følger at;

*”Ingen skal bli nektet retten til utdanning.(...)”*

---

<sup>7</sup> Nrk.no (2003)

<sup>8</sup> Ibid

<sup>9</sup> ifinnmark.no (2015)



Videre følger barns rett til utdanning og innholdet i utdanningen av barnekonvensjonen<sup>10</sup> artikkel 28 og 29.

Fokuset i oppgaven er på barna som bor på hemmelig adresse, såkalt ”Kode 6” eller Kode 7” adresse. Med vold i nære relasjoner siktes det hovedsakelig til vold som blir utøvet i hjemmet. Det antas at mellom 75.000 – 150.000 mennesker årlig, utsettes for vold i nære relasjoner i Norge.<sup>11</sup> Et mindretall av disse lever på sperret adresse.

Per februar 2016 bor totalt 921 mennesker på ”*strengt fortrolig*” adresse i Norge, hvorav 556 av disse er barn,<sup>12</sup> nærmere kjent som ”Kode 6”-barna. ”Kode 6”-barna er betegnelsen for den gruppen hvor som oftest mor og/eller barn er blitt utsatt for grov partner/ forelder vold, og hvor det anses livsnødvendig å beskytte mor og barn ved at de lever i skjul på hemmelig adresse. Videre bor 540 mennesker i Norge på delvis hemmelig adresse eller ”*fortrolig adresse*”, såkalt ”Kode 7”. Også disse menneskene anses det nødvendig å beskytte ved hjelp av hemmelig adresse fra en voldelig forelder eller partner. Av de 540 som bor på ”Kode 7”-adresser, er 222 barn.<sup>13</sup> I tillegg bor det årlig ca. 2000 mennesker på krisesenter i Norge. En stor andel av disse er barn.<sup>14</sup>

Som følge av at barna bor på hemmelig adresse og kanskje må flytte til en ny adresse fordi adressen de bor på blir oppdaget av voldsutøver, er det flere av barna som periodevis mister muligheten til å gå i barnehage og på skolen. Flere av barna i skolepliktig alder tas inn og ut av sine utdanningsinstitusjoner som en konsekvens av flyttingen. Flyttingen medfører også at de må bryte opp fra trygge omgivelser, venner og familie og innarbeide seg i nytt nærmiljø, ny barnehage og skole. I perioder oppholder barna seg på krisesentre, og går på den måten glipp av undervisning eller muligheten til å gå på deres egne kjente skoler eller barnehager. Forskning viser videre at barn som vokser opp med psykisk eller fysisk vold utsettes for traumebelastninger som hemmer læring og svekker deres reelle rett til utdanning.<sup>15</sup>

---

<sup>10</sup> FN-konvensjonen 20. november 1989 om barnets rettigheter

<sup>11</sup> St.meld. nr. 15. (2012-2013) s. 11

<sup>12</sup> Nøyaktige tall tilsendt fra det sentrale folkeregister ved forespørsel, 9. februar 2016.

<sup>13</sup> Ibid

<sup>14</sup> Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2015)

<sup>15</sup> Se forskningen det vises til i oppgavens kapittel 5

Et grunnleggende spørsmål er hvorvidt det er rettferdig at det er barna som må ta byrden med å flytte på ”Kode 6 eller 7”-adresse? Videre blir spørsmålene; Hvilke beskyttelsestiltak foreligger? Hadde det vært en mulighet å flytte voldsutøver på ”Kode 6”, langt unna fornærmede og på den måten opprettholde stabiliteten i hverdagen til barna? Eller er det slik at etablerte rettssikkerhetsprinsipper setter voldsutøvers rettssikkerhet foran barnas rettssikkerhet? Med barnas rettssikkerhet menes spesifikt deres rett til utdanning og et liv uten vold. Trygghet og kjente rammer, nærmiljø i nabolag, barnehage og skole er særdeles viktig for å sikre læring.

Barn i skolepliktig alder, har rett til å gå på skole, men når begynner egentlig retten til utdanning? Hva med de minste barna som lever på hemmelig adresse? Har de en selvstendig rett til utdanning i form av barnehageplass, og er det i så fall mulig å benytte denne retten samtidig som deres beskyttelsesbehov ivaretas? Finnes det lover som regulerer disse problemstillingene, og hvordan blir disse problemstillingene håndtert i praksis? På hvilken måte påvirker vold hjernens evne til læring og hvilken vekt skal dette tillegges i rettssikkerhetsvurderingen?

Det sentrale spørsmålet i avveiningen av barns og voldsutøvers rettssikkerhet er om barnas rett til utdanning og et liv uten vold burde vært tillagt større vekt nettopp når det foreligger en større kunnskap om effekten vold har på hjernen og dens læreevne. Videre stiller jeg spørsmål ved hvilke tiltak som kan iverksettes for å ivareta barns rett til utdanning i situasjoner hvor de har vært utsatte for eller vitne til vold i nære relasjoner. Det er min vurdering at barnas selvstendige rett til utdanning kommer i bakgrunnen i saker fra rettsapparatet om vold i nære relasjoner. Jeg stiller spørsmål ved om dette skyldes uriktig vektning av barnas behov veid mot voldsutøvers behov. Jeg stiller spørsmålet om dette skyldes en foreldet oppfatning av barnas stilling som selvstendige rettssubjekter eller mangelfull erkjennelse av i hvor stor grad vold påvirker fysiologiske og psykologiske forhold og dermed barns evne til å lære. I juridisk litteratur er problemstillingen nesten ikke drøftet. Problemstillingen ble tatt opp på rettssikkerhetskonferansen i 2014.<sup>16</sup>

---

<sup>16</sup> Foredraget het ”likestilling og rettssikkerhet”, rettssikkerhetskonferansen 2014

## 1.2 Problemstilling

Problemstillingen i denne oppgaven er: **Retten til utdanning og et liv uten vold. En analyse av rettssikkerheten til "Kode 6 og 7"-barna veiet opp mot rettssikkerheten til voldsutøver.**

Med barn menes det i denne oppgaven, "*ethvert menneske under 18 år*"<sup>17</sup>, jfr. FNs konvensjon om barnets rettigheter (barnekonvensjon) artikkel 1.

## 1.3 Metode og kilder

### 1.3.1 Metode

Utgangspunktet for drøftelsen er juridisk metode. Tilnærmingen i oppgaven vil i tillegg bære preg av å være rettspolitisk. Det benyttes også et barneperspektiv, som det redegjøres nærmere for i punkt 1.5. I likhet med andre juridiske problemstillinger, er problemstillingen i denne oppgaven sammensatt ved at den tar for seg hendelser i det praktiske liv, og på den måten også innbefatter flere fagområder enn kun det juridiske. Det er derfor nødvendig å vise til forskningsrapporter og annen teori som omhandler det psykologiske aspektet rundt hvilke psykiske og nevropsykologiske konsekvenser det har for barna og deres rett til utdanning, å vokse opp med vold i nære relasjoner. Ettersom det finnes klare holdepunkter for å si at vold hemmer læring, er det viktig å bruke denne informasjonen som et bakteppe for analysen når rettssikkerhetshensyn skal drøftes. Forskningen det vises til i kapittel 5 vil således ha direkte relevans for vektingen av ulike rettssikkerhetshensyn som gjør seg gjeldende underveis i analysen.

Problemstillingen i oppgaven har ikke blitt drøftet i juridiske litteratur i noen særlig grad tidligere. Jeg valgte derfor å snakke med fagfolk med ulik kompetanse på området for å få innspill og hjelp til å formulere nye spørsmål som kunne bidra til å formulere "Kode 6 og 7"-barnas formelle rettssikkerhetsbehov. Jeg har kalt disse samtalene "inspirasjonssamtaler" og har ikke foretatt intervjuer. Jeg har gjennomført slike inspirasjonssamtaler med Professor dr. juris Kirsten Sandberg ved UiO og Professor dr. juris Elisabeth Gording Stang ved HiOA. Jeg

---

<sup>17</sup> Barnekonvensjonen artikkel 1

har også vært i kontakt med jurist Mari Jensen som jobber for Stine Sofies stiftelsen. Samtalene har vært viktige for å få belyst praktiske og rettslige problemstillinger knyttet til oppgaven. Det gis ingen direkte sitater fra samtalene og disse er derfor kun vist til i kildehenvisningen.

### 1.3.2 Rettskilder

I det rettslige rammeverket er det vist til opplæringslova<sup>18</sup>, barnehageloven<sup>19</sup>, barnevernloven<sup>20</sup>, menneskerettsloven<sup>21</sup>, Den Europeiske Menneskerettskonvensjonen<sup>22</sup> Grunnloven, barnekonvensjonen, og FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter<sup>23</sup> beskyttelsesinstruksen<sup>24</sup>, og politiloven<sup>25</sup> vises det til i kapittel 3. I kapittel 6 om beskyttelsestiltak drøftes straffeloven<sup>26</sup> og straffeprosessloven<sup>27</sup>. I tillegg gjennomgås rettspraksis fra norske domstoler, og Den Europeiske Menneskerettsdomstolen i Strasbourg (EMD). I den sammenheng vil det nevnes noen lover og disse følger av fotnotene.

### 1.4 Avgrensning

Oppgaven handler om barn som lever med vold i nære relasjoner sin rett til utdanning og deres liv til et liv uten vold. Ordet ”vold” er et vidt begrep og blir definert nedenfor i kapittel 4. Vold er én form for omsorgssvikt, og det er derfor nødvendig å presisere at andre former for omsorgssvikt, eksempelvis barn som vokser opp hos foreldre med rusproblemer eller som blir bortprioritert og neglisjert av foreldrene sine, faller på utsiden av oppgavens problemstilling. Likevel må det legges til grunn at barn som lever med vold i nære relasjoner,

---

<sup>18</sup> Lov 17 juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova)

<sup>19</sup> Lov 17 juni 2005 nr. 64 om barnehager (Barnehageloven)

<sup>20</sup> Lov 17 juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (Barnevernloven)

<sup>21</sup> Lov 21 mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)

<sup>22</sup> Den Europeiske menneskerettskonvensjonen, Roma 4. november 1950 (EMK)

<sup>23</sup> FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK)

<sup>24</sup> Forskrift 17 mars 1972 nr. 3352 om instruks for behandling av dokumenter som trenger beskyttelse av andre grunner enn nevnt i sikkerhetsloven med forskrifter (Beskyttelsesinstruksen)

<sup>25</sup> Lov 4 august 1995 nr. 53 om politiet

<sup>26</sup> Lov 20 mai 2005 nr. 28 lov om straff

<sup>27</sup> Lov 22 mai 1981 nr. 25 lov om rettergangsmåten i straffesaker

herunder ”Kode 6 og 7”-barna, kan ha opplevd ulike former for omsorgssvikt som eksempelvis, seksuelle overgrep og neglisjering. I denne sammenheng blir det viktig å understreke at alle former for omsorgssvikt vil være en krenkelse av barns rett til vern om integriteten jfr. Grunnloven § 104, samt at det vil påvirke barnas evne til læring i større eller mindre grad. I forlengelsen av dette kan det også nevnes at selv om ”Kode 6 og 7”-barna er hovedfokus i oppgaven, har problemstillingen overføringsverdi til alle barn som lever med ulike typer av omsorgssvikt i nære relasjoner.

I oppgaven avgrenses det også mot å komme inn på de ulike aktørene som opptrer på vegne av staten sin rolle i familievold sakene. For eksempel er barnevernet involvert i flere av ”Kode 6 og 7”-sakene der barn flyttes bort fra foreldrene sine på skjult adresse. Det skiller derfor ikke i analysen mellom barnevernsbarn eller barn som bor sammen med en forelder på sperret adresse, ettersom konsekvensene for barna er de samme. Likevel vil det være noen særskilte rettssikkerhetshensyn som gjør seg ekstra gjeldende når forvaltningen, herunder barnevernet, fatter vedtak om skjult adresse eller omplassering av barna, men oppgaven avgrenses mot å komme nærmere inn på dette. Det kunne også vært et analytisk grep å stille spørsmålet om ”Kode 6 og 7”- barna blir diskriminert ved at de ikke får retten til utdanning tilstrekkelig oppfylt. Dog har jeg valgt å avgrense mot en slik analyse fordi jeg anser det som sentralt å få belyst og vurdert de ulike beskyttelsestiltakene som foreligger for at barna får sine rettigheter oppfylt. Dette betyr ikke at diskriminering av barn (pga. ung alder, etnisitet og kjønn) kan foreligge i nettopp den måten lovene er utformet.

## **1.5 Barneperspektiv**

Med barneperspektiv menes det at vurderingskriteriet gjennom drøftelsen er å se på problemstillingen(e) fra barnas ståsted og ut i fra hensynet til ”barnets beste”. Barnekonvensjonen oppstiller fire grunnleggende og generelle prinsipper som bør være ivare tatt til enhver tid i behandling av saker som omhandler barn. Disse er retten til ikke-diskriminering etter barnekonvensjonens artikkel 2, barnets beste etter artikkel 3, barnets rett til liv og utvikling etter artikkel 6, samt barnets rett til å bli hørt etter artikkel 12. Prinsippene er gjensidig avhengig av hverandre for å sikre oppfyllelse av rettighetene.

En motforestilling til at det benyttes et barneperspektiv i juridiske tekster, kan være at det synes oppkonstruert når det er skrevet av voksne.<sup>28</sup> Likevel mener jeg det kan være hensiktsmessig å benytte et barneperspektiv i juridiske tekster som omhandler barn, fordi det understreker viktigheten av at barnet i kraft av å være rettssubjekt, har krav på å få sine rettigheter oppfylt i likhet med andre samfunnsborgere.<sup>29</sup>

I denne oppgaven hvor hensynet til barnas rettssikkerhet vurderes opp mot hensynet til voldsutøvers rettssikkerhet, vil et barneperspektiv understreke at det i den delen av analysen ikke er snakk om to likeverdige parter med samme utgangspunkt med hensyn til rettssikkerhetsbetraktninger. Barnet er den sårbare parten, og kravet til rettssikkerheten bør derfor også være langt mer skjerpet enn ved hensynet til voldsutøvers rettssikkerhet. Et barneperspektiv vil også understreke barns menneskeverd.<sup>30</sup>

Selv om det benyttes et barneperspektiv er det ikke gjennomført samtaler med barn underveis i skriveprosessen, men det blir vist til rapporter som omhandler traumer hos barn som lever eller har levd med vold i nære relasjoner. ”Barnets beste” vil i analysen være et gjennomgående tolkningsmoment.

## **1.6 Et historisk tilbakeblikk - barn som eget rettssubjekt i norsk og global sammenheng**

Før det rettslige rammeverket gjennomgås i kapittel 2, er det hensiktsmessig med et tilbakeblikk i utviklingen av synet på barn som eget rettssubjekt. Historien kan gi et perspektiv på hvor lenge barns rettigheter og dermed deres rettssikkerhet har vært et fokusområde i nyere tid, både i forskning og i rettspraksis. Det sier igjen noe om hvilke rettsoppfatninger som har prioritet og forrang i samfunnet vi lever i. En historisk og kontekstuell forståelse kan si noe om hvor vi står i dag og hvor rettsutviklingen bør gå i framtiden.

---

<sup>28</sup> Andersland (2015) s. 188

<sup>29</sup> Doktorgrad av Köhler-Olsen, J. (2011) s.10

<sup>30</sup> Ibid

Allerede i 1924 ble det første menneskerettighetsdokumentet som omhandlet barn, ”Declaration of the Rights of the Child (the 1924 Declaration of Geneva)”, anbefalt av Folkeforbundet.<sup>31</sup> Her fulgte det at *”the mankind owes to the child the best it has to give”*.<sup>32</sup> Dokumentet var den første menneskerettserklæring i historien som ble vedtatt av en internasjonal organisasjon, og i 1948 ble det vedtatt en bearbeidet og utvidet utgave av Geneve-erklæringen av Generalforsamlingen i FN. Geneve-erklæringen ble videre brukt som grunnlag for ”Declaration of the Rights of the Child” som ble vedtatt av FNs generalforsamling i 1959.<sup>33</sup>

Det første initiativet til en egen barnekonvensjon ble tatt av Polen i 1978, men det tok nesten 11 år før konvensjonen om barns rettigheter var ferdig utarbeidet, vedtatt og inkorporert i FNs menneskerettigheter i 1989.<sup>34</sup>

Barnet ble tidligere sett på som et subjekt som var totalt underlagt foreldrenes myndighet og ikke et selvstendig rettssubjekt med egne rettigheter. Barn skulle først og fremst adlyde foreldrene og sikre inntekt når foreldrene ble gamle. Barn ble sett på som en arbeidsressurs i familien allerede fra begynnelsen av tenårene. Det var også et klart skille mellom gutter og jenter, der jenter i all hovedsak skulle hjelpe til i hjemmet, mens guttene ble satt til grovarbeid på gården eller ble sendt til sjøs.

Et eksempel fra Norge på utviklingen i oppfatningen av at barn er selvstendige rettssubjekter uavhengige av sine foreldre, er refselsesretten som ble opphevet i 1972.<sup>35</sup> Likevel var det ikke før i 1987 at det ble klart at fysisk refselse av barn som ledd i barneoppdragelsen, ikke lenger var tillatt, da barneloven § 30 fikk et nytt tredje ledd som forbød vold mot barn som kunne utsette barnets helse for fysisk eller psykisk skade.<sup>36</sup> Frem til 1987 da barneloven fikk et nytt tredje ledd, men også i tiden etter var det altså en forståelse for at refselsesretten var opphevet, men ikke gitt at all form for fysisk refselse som ledd i barneoppdragelsen var ulovlig. Dette illustreres i en Høyesterettsdom<sup>37</sup> fra 2005, der førstvoterende kom med en kontroversiell,

---

<sup>31</sup> Høstmælingen (2013) s.17

<sup>32</sup> Ibid

<sup>33</sup> Ibid

<sup>34</sup> Ibid

<sup>35</sup> Høstmælingen (2013) s. 316

<sup>36</sup> Ibid

<sup>37</sup> Rt-2005-1567, avsnitt 24

generell uttalelse.<sup>38</sup> Spørsmålet i saken var hvorvidt stefaren som hadde straffet sine to stesønner ved å legge dem over knærne sine og gitt dem tre slag hver på baken med flat hånd, kunne straffes etter daværende straffelov § 228, samt barneloven § 30, 3 ledd og barnekonvensjonen artikkel 19. Stefaren ble dømt til å betale et forelegg på 6000 kroner etter gjeldende bestemmelser da handlingen ikke ble ansett rettmessig, men dette satte likevel ikke stopper for at førstvoterendes formidlet sitt synspunkt i dommens avsnitt 24.<sup>39</sup>

*”... At selv om foreldrenes kroppslige refselsesrett er opphevd, vil det ikke rammes av straffeloven § 228 første ledd om foreldre i oppdragelsesøyemed tildeler sine barn lettere klaps, jf. Bratholm/Matningsdal (red.): Straffeloven med kommentarer, Anden Del (1995) s. 551. Ved avgjørelsen av hva som kan tillates, må det legges vekt på kraftanstrengelsens styrke, grad av spontanitet og preg av krenkelse”.*<sup>40</sup>

Uttalelsen skapte debatt, og førte til endring av barneloven<sup>41</sup> § 30, 3 ledd som tydelig slår fast at barnet ikke må utsettes for vold eller håndteres på en måte som er til fare for barnets fysiske eller psykiske helse.<sup>42</sup> Av bestemmelsens 3. ledd andre punktum følger det at *”Dette gjeld og når valden brukast som ledd i oppsedinga av barnet...”*<sup>43</sup>

Til tross for at oppfatningene, også i senere tid har vært noe delt med hensyn til hvor grensene går hva gjelder blant annet barneoppdragelse, har utviklingen i synet på barns selvstendige rettigheter de siste tiårene likevel fått betraktelig mer gjennomslagskraft. Per dags dato har alle verdens land, med unntak av USA, signert FNs barnekonvensjon.<sup>44</sup> Selv om flere av landene har reservert seg mot enkelte av artiklene i barnekonvensjonen, og det hver eneste dag forekommer brudd på barns rettigheter, må det kunne sies at det er bred enighet i verden om at barn har selvstendige rettigheter.

I menneskerettsteorien er det vanlig å skille mellom horisontale og vertikale rettigheter hvor *”horisontale rettigheter regulerer barnets forhold til andre individer og vertikale rettigheter*

---

<sup>38</sup> Høstmælingen (2013) s. 317

<sup>39</sup> Høstmælingen (2013) s. 317

<sup>40</sup> Rt-2005-1567 avsnitt 24

<sup>41</sup> Lov 8 april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barnelova)

<sup>42</sup> Høstmælingen (2013) s. 317

<sup>43</sup> Barnelova § 30, 3 ledd, 2 punktum

<sup>44</sup> FN-sambandet.no (2016)



*regulerer forholdet barn-stat.*”<sup>45</sup> Eksempelvis kan det vises til Barnekonvensjonen som regulerer både horisontale og vertikale rettigheter, som at barnet har rett til familieliv, men det er til syvende og sist statens ansvar å sørge for at barnets rettigheter blir oppfylt, både når det gjelder rett til familieliv, men også andre rettigheter som for eksempel retten til utdanning.

FNs barnekomite har som mandat å kontrollere at de landene som har skrevet under barnekonvensjonen overholder den. Landene må levere inn en rapport til komiteen hvert femte år hvor de redegjør for tiltak som skal sørge for at landet overholder barnekonvensjonen.<sup>46</sup> Komiteen møtes fire ganger i året i Genève og kommer med tilbakemeldinger til landene om hvilke tiltak som bør settes i kraft for at landenes praksis skal harmonere best mulig med barnekonvensjonen.

Nettopp fordi barn er adressater for sine rettigheter, er det ikke gitt at rettighetene når frem til barna.<sup>47</sup> Ofte har ikke barna nok kunnskap om rettighetene sine, eller språket og perspektivet som er nødvendig for at de skal kunne håndheve rettighetene sine.<sup>48</sup> Her kan det være behov for å finne en balanse. Barn er selvstendige rettssubjekter, som både er kompetente og deltakende. Samtidig er de sårbare og er avhengig av vern om sin integritet, for å kunne være i stand til å benytte seg av rettighetene sine.<sup>49</sup>

I Norge i dag har barn avhengig av alder og modenhet, fått tillagt i større grad, selvstendige meninger og ytringsrett om forhold som angår dem eksempelvis jfr. retten til å bli hørt etter barnekonvensjonen artikkel 12, samt barneloven § 31 og barns rett til religionsfrihet etter barnekonvensjonen artikkel 14. Til tross for at barns rettigheter har blitt integrert og etablert i regelverket og samfunnsnormene våre, er det ikke gitt at håndhevelsen av deres rettssikkerhet får forrang over andre godt etablerte rettssikkerhetshensyn som gjør seg gjeldende når for eksempel barnas rettssikkerhet bli satt opp mot voldsutøvers rettssikkerhet. Erfaringsmessig kreves kontinuitet og konsekvent praksis før rettsoppfatninger og regler anses å være etablert innenfor et rettsområde. Det er nærliggende å tenke at det tar tid, også på barnerettens område, før det etableres nye rettsoppfatninger som medfører at andre rettssikkerhetsprinsipper som har vært etablert over lengre tid må vike til fordel for nye.

---

<sup>45</sup> Stang (2007) s. 73

<sup>46</sup> Barneombudet.no (2016)

<sup>47</sup> Jakhelln (2012) s. 711

<sup>48</sup> Ibid

<sup>49</sup> Stang (2007) s. 72

## 1.7 Rettssikkerhet

I analysen videre, veies hensynet til voldsutøvers rettssikkerhet opp mot hensynet til voldsutsattes rettssikkerhet. En kort definisjon vil være at rettssikkerhet innebærer at man får de rettighetene man har krav på oppfylt og beskyttet. I følge Eckhoff er rettssikkerhetshensyn *”hensyn med juridisk særpreg som tillegges stor vekt.”*<sup>50</sup>

Rettssikkerhet som begrep viser til at mennesker i Norge, uavhengig av alder, skal sikres sine rettigheter etter loven. For å sikre enhver at det blir foretatt riktige avgjørelser underveis i en prosess frem til endelig avgjørelse foreligger, er det utviklet en rekke rettssikkerhetsprinsipper. Dette gjelder både for sivile så vel som for strafferettslige avgjørelser. I en rettsstat er en avhengig av at rettssikkerheten opprettholdes og at en er tro mot rettssikkerhetsprinsippene som i all hovedsak er ment for å gi borgerne i samfunnet beskyttelse mot vilkårlig maktmisbruk fra staten eller inngrep fra andre borgere. Det innebærer imidlertid også at de borgerne som truer andre medborgeres rettssikkerhet, har krav på å få sin rettssikkerhet ivaretatt.

I denne oppgaven belyses flere problemstillinger under ett. Retten til et liv uten vold blir sett som en forutsetning for at retten til utdanning kan bli tilstrekkelig oppfylt. Dersom man isolert og objektivt sett får retten til utdanning oppfylt, men lever et liv i voldelige omgivelser, viser forskning om vold og traumer at man ikke vil være i stand til å være under utdanning som gir et godt nok læringsutbytte.<sup>51</sup> Retten til utdanning vil dermed ikke kunne anses å være tilstrekkelig oppfylt, før retten til et liv uten vold er overholdt og sikret i praksis. Å få en rett handler altså om reelt innhold og kvalitet på rettigheten, så vel som å ha en formell lovfestet rett.

Rettssikkerhetsregler skal sørge for at rettighetene man har, rent faktisk blir overholdt.<sup>52</sup> Beskyttelsestiltakene som er beskrevet i kapittel 6 gir rett til beskyttelse, men det forutsetter at reglene blir håndhevet umiddelbart, dersom de skal fungere som rettssikrende og gi tilstrekkelig beskyttelse. Dersom vi har regler som ikke blir tilstrekkelig og effektivt håndhevet, går dette på bekostning av rettssikkerheten til mottakerne av rettighetene.

---

<sup>50</sup> Eskeland (2013) s. 62

<sup>51</sup> Se kapittel 5 nedenfor

<sup>52</sup> Jakhelln (2012) s. 57

I tillegg til rettssikkerhetshensyn som ivaretar retten til et liv uten vold og retten til utdanning, skal strafferettslige rettssikkerhetshensyn også ivareta voldsutøvers rettigheter. Når voldsutøvers rettigheter blir satt opp mot voldsutsattes rettigheter blir spørsmålet hvilke rettigheter som skal få forrang, og hvilke rettssikkerhetsprinsipper og hensyn som må vike. Dette må gjøres ut i fra en vekting av ulike argumenter som etter en helhetsvurdering må tilpasses og justeres den enkelte sak.

Problemstillingen i denne oppgaven krever at det foretas en avveining mellom sivilrettslige og strafferettslige hensyn. Det er derfor hensiktsmessig med en kort innføring i de ulike rettssikkerhetshensyn som gjør seg gjeldende overfor voldsutsatte og voldsutøver i denne analysen.

### 1.7.1 Rettssikkerhetshensyn som ivaretar voldsutøver

Innenfor strafferetten er uskyldpresumsjonen et eksempel på et rettssikkerhetsprinsipp som er godt etablert i samfunnet. Ifølge dette prinsippet skal en person anses for være uskyldig til det motsatte er bevist. I forlengelsen av uskyldpresumsjonen er det et prinsipp at det er bedre at ti skyldig menn går fri, enn at en uskyldig blir dømt. Det må være bevist utover ”*enhver rimelig tvil*”<sup>53</sup> dersom noen skal dømmes for straffbare handlinger. Skyldkrav og beviskrav, er altså hensyn som ivaretar den tiltalte i straffesaker. I tillegg verner legalitetsprinsippet om ulovlig innskrenking av friheten, ved at det må foreligge hjemmel i lov før noen kan straffes jfr. Grunnloven § 96. Kravet til rettferdig rettergang etter menneskerettskonvensjonen artikkel 6 og grunnloven § 95, skal også sikre at tiltalte går igjennom en prosess som ivaretar hensynet til kontradiksjon, og sikrer at den som beskyldes for lovbrudd får mulighet til å både uttale seg og imøtegå påstander mot vedkommende. I alle straffesaker er dette et grunnleggende ufravikelig rettssikkerhetshensyn.

I tillegg til strafferettslige rettssikkerhetshensyn har voldsutøver i likhet med voldsutsatte, rett til privatliv etter EMK artikkel 12 og vern om integriteten etter grunnloven § 93. Disse er sivilrettslige hensyn.

---

<sup>53</sup> Min kursivering

## 1.7.2 Rettssikkerhetshensyn som ivaretar voldsutsatte

I ”Kode 6 og 7”-sakene er de grunnleggende rettssikkerhetshensynene som gjør seg gjeldende for voldsutsatte, hensynet til ”barnets beste” jfr. barnekonvensjonen artikkel 3, 1. ledd, retten til et liv uten vold etter barnekonvensjonen artikkel 19, 1.ledd, retten til utdanning etter barnekonvensjonen artikkel 28 og 29 og grunnloven § 109, 1. ledd, retten til liv og utvikling etter barnekonvensjonen artikkel 6, retten til å bli hørt etter barnekonvensjonen artikkel 12, vern om integriteten etter grunnloven § 104, 3 ledd, retten til privatliv og familieliv etter menneskerettsloven artikkel 8 og rett til lek og fritid etter barnekonvensjonen artikkel 31. Disse hensynene er alle sivilrettslige hensyn.

## 1.8 Den videre fremstilling

I kapittel 2 gjennomgås det rettslige rammeverk og det blir kartlagt når retten til utdanning begynner og hva den innebærer, herunder statens ansvar og forpliktelser. Deretter gjennomgås retten til et liv uten vold i kapittel 2.5. Retten til et liv uten vold er en selvstendig menneskerettighet som følger av en rekke internasjonale konvensjoner og norsk rett. I tillegg finnes det egne beskyttelsesbestemmelser som skal sørge for å opprettholde retten til et liv uten vold, dersom rettigheten først har blitt krenket. Disse beskyttelsesbestemmelsene vil bli gjennomgått i kapittel 6, da disse må ses i lys av ulike rettssikkerhetshensyn som gjør seg gjeldende. I kapittel 3 blir ”Kode 6 og 7” redegjort for med tanke på hva det innebærer formelt sett og i praksis for barna å leve i skjul. I kapittel 4 defineres vold både juridisk og psykologisk, og det vises til eksempler fra rettspraksis som illustrerer hvordan retten ser på vold i nære relasjoner. I kapittel 5 beskrives hvordan vold medfører strukturelle endringer i hjernen. I kapittel 6 gjennomgås beskyttelsesbestemmelsene i norsk rett, herunder besøksforbud, kontaktforbud, omvendt voldsalarm og varetekt. Deretter foretas det en vurdering av hvorvidt dagens regler ivaretar barnas rettssikkerhet i kapittel 7. I kapittel 8 vurderes det hvorvidt flere av beskyttelsestiltakene kan fattes i form av vedtak i stedet for dom samt om det kan benyttes andre alternative beskyttelsestiltak. Avslutningsvis følger konklusjonen av kapittel 9.

## **2. Det rettslige rammeverket**

Retten til utdanning for barn som lever med vold i nære relasjoner er lite fokusert på i rettspraksis og juridisk litteratur. Både retten til utdanning og retten til et liv uten vold er grunnrettigheter i denne oppgaven.

I det følgende redegjøres det for det rettslige grunnlaget for retten til utdanning og et liv uten vold. Det vises først til det norske lovverket, og deretter til internasjonale konvensjoner, herunder barnekonvensjonen som stadfester retten til utdanning. Deretter drøftes det rettslige grunnlaget som slår fast retten til å leve et liv uten vold etter norske og internasjonale lover og konvensjoner som via menneskerettsloven gjelder som norsk lov jfr. Grunnloven § 2.

### **2.1 Menneskerettigheter inkorporert i norsk rett**

Menneskerettighetene er universelle og tilkommer alle. Det følger av den norske Grunnloven §§ 2 og 92, at menneskerettighetene skal sikres og overholdes. Norge har ratifisert og inkorporert utvalgte internasjonale og europeiske menneskerettskonvensjoner som norsk lov, og gitt dem høyere rang enn vanlig lov etter lex superior prinsippet. FNs konvensjon om barns rettigheter ble inkorporert i norsk lov i 2003.<sup>54</sup> Norge er således forpliktet til å gi FNs barnekonvensjon forrang. I tillegg til EMK og barnekonvensjonen, som har forrang over vanlig lov, er det egne bestemmelser i opplæringslova og barnehageloven, som skal sikre retten til utdanning ytterligere.

---

<sup>54</sup> FN Sambandet.no (2017)

## 2.2 Retten til utdanning

### 2.2.1 Grunnloven

Retten til utdanning er grunnlovfestet jfr § 109:

*”Enhver har rett til utdannelse. Barn har rett til å motta grunnleggende opplæring. Opplæringen skal ivareta den enkeltes evner og behov og fremme respekt for demokratiet, rettsstaten og menneskerettighetene.*

*Statens myndigheter skal sikre adgang til videregående opplæring og like muligheter til høyere utdanning på grunnlagt av kvalifikasjoner.”<sup>55</sup>*

### 2.2.2 Opplæringslova

Opplæringslova § 2-1, 1. ledd sier følgende om rett og plikt til grunnskoleopplæring;

*”Barn og unge har plikt til grunnskoleopplæring, og rett til ein offentlig grunnskoleopplæring i samsvar med denne lova og tilhøyrande forskrifter. Plikten kan ivaretakast gjennom offentlig grunnskoleopplæring eller gjennom anna, tilsvarende opplæring.”<sup>56</sup>*

Grunnskolen i Norge består av ti år obligatorisk grunnskole, fra første til tiende klasse. Opplæringslova § 2-1 stadfester rettigheten og plikten til å følge dette utdanningsløpet.

Videre følger det av opplæringslova § 3-1 at ungdom som har fullført grunnskolen, har rett til tre år med videregående opplæring.<sup>57</sup>

Formålet med utdannelsen følger av opplæringsloven § 1-1. Det fremgår av lovens fjerde ledd at opplæringen skal fremme *”...demokrati, likestilling og vitenskapleg tenkjemåte”<sup>58</sup>*. Videre følger det av femte ledd at *”elevane og lærlingane skal utvikle kunnskap, dugleik og*

---

<sup>55</sup> Grunnloven § 109

<sup>56</sup> Opplæringslova § 2-1, 1. ledd

<sup>57</sup> Opplæringslova § 3-1

<sup>58</sup> Opplæringslova § 1-1, 4. ledd 2. pkt.

*holdninger for å kunne meistra liva sine og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet... ”.<sup>59</sup>*

Opplæringslova kapittel 9a stiller generelle krav til det fysiske og psykososiale miljøet. Av § 9a-1. følger det at;

*”Alle elevar i grunnskolar og vidaregåande skoler har rett til eit godt fysisk og psykososialt miljø som fremjar helse, trivsel og læring”.*<sup>60 61</sup>

Deretter følger det av § 9a-3, 1 ledd at;

*”Skolen skal aktivt og systematisk arbeide for å fremje eit godt psykososialt miljø, der den enkelte eleven kan oppleve tryggleik og sosialt tilhør.”*<sup>62</sup>

### 2.2.3 Barnehageloven

I tillegg til den obligatoriske grunnskolen og retten til videregående skole vil også læring som pågår frem til obligatorisk skolestart blant annet i barnehagene, legge et viktig grunnlag for læringen som skjer på skolen de første årene. Spesielt er utviklingen av språkferdigheter og samspillet i møte med andre barn viktig for læringsevnen og læringsmiljøet til barna.

Slik lovgivningen er i Norge i dag har alle ettåringer en lovfestet rett til barnehageplass. Dette følger av barnehageloven § 12 a, 1 ledd.<sup>63</sup> Det er kommunenes oppgave å sørge for at denne retten blir overholdt, og dette følger av barnehageloven § 8, 1 ledd jfr. Barnehageloven § 12a. Barn har altså en rett, men ikke plikt til å gå i barnehagen. Retten til utdanning i Norge begynner følgelig fra ettårsalderen.

Både opplæringsloven § 1-1 og barnehageloven § 1 angir læring, demokrati og likestilling som grunnleggende verdier og formål. Spesielt kan det fortone seg som utfordrende å skulle

---

<sup>59</sup> Opplæringslova § 1-1, 5. ledd 1. pkt

<sup>60</sup> Min understreking

<sup>61</sup> Opplæringslova § 9a-1.

<sup>62</sup> Opplæringslova § 9a-3. 1. ledd

<sup>63</sup> Barnehageloven § 12 a, 1. ledd

lære medvirkning og demokrati i praksis når barn er nødt til å flytte på ukjent adresse på grunn av voldstrusselen.

Av § 1 følger det:

*”Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling. Barnehagen skal bygge på grunnleggende verdier i kristen og humanistisk arv og tradisjon, slik som respekt for menneskeverdet og naturen, på åndsfrihet, nestekjærlighet, tilgivelse, likeverd og solidaritet, verdier som kommer til uttrykk i ulike religioner og livssyn og som er forankret i menneskerettighetene.*

*Barna skal få utfolde skaperglede, undring og utforskertrang. De skal lære å ta vare på seg selv, hverandre og naturen. Barna skal utvikle grunnleggende kunnskaper og ferdigheter. De skal ha rett til medvirkning tilpasset alder og forutsetninger.*

*Barnehagen skal møte barna med tillit og respekt, og anerkjenne barndommens egenverdi. Den skal bidra til trivsel og glede i lek og læring, og skal være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap. Barnehagen skal fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering.”<sup>64</sup>*

### **2.3 Retten til utdanning i internasjonale menneskerettigheter og konvensjoner**

Retten til utdanning følger videre av FNs verdenserklæring om menneskerettigheter artikkel 26. Artikkelen 1 ledd slår fast at *”Enhver har rett til undervisning...”* og videre at *”elementær- undervisningen”* skal være gratis og obligatorisk.<sup>65</sup>

Videre følger det av andre ledd at *”Undervisningen skal ta sikte på å utvikle den menneskelige personlighet og styrke respekten for menneskerettighetene og de grunnleggende friheter.(...)”*.<sup>66</sup>

---

<sup>64</sup> Barnehageloven § 1

<sup>65</sup> EMK artikkel 26 1. ledd 1-3 setning



Det er grunn til å anta at utviklingen av den ”*menneskelige personlighet*” krever kontinuitet og trygge rammer.

Videre følger retten til utdanning av FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter artikkel 13 og 14. Det fremgår av artikkel 13 at;

1. ”*Konvensjonspartene anerkjenner retten for enhver til utdanning. De er enige om at utdanningen skal ta sikte på full utvikling av menneskets karakter og forståelse av dets verdighet, og skal styrke respekten for menneskerettighetene og de grunnleggende friheter. De er videre enige om at utdanning skal sette alle i stand til å delta på en nyttig måte i et fritt samfunn, fremme forståelse, toleranse og vennskap mellom alle nasjoner og alle rasegrupper, etniske og religiøse grupper, samt fremme De Forente nasjoners arbeid for å bevare freden.*”<sup>67</sup>

De internasjonale menneskerettighetene gjelder like mye barn som voksne. Barnekonvensjonen ivaretar imidlertid utelukkende barns rettigheter. Retten til utdanning følger av FNs barnekonvensjon artikkel 28 og 29. Artikkel 28 slår fast retten til utdanning, mens artikkel 29 tar for seg utdanningens formål og innhold. Det følger av artikkel 28, 1. ledd bokstav a) at grunnutdanningen skal være tilgjengelig for alle. Videre følger det av bokstav e) at det skal treffes tiltak som skal ”*oppmuntre til regelmessig skolegang*”<sup>68</sup> slik at antallet som ikke fullfører utdannelsen kan reduseres.

Videre følger det av artikkel 28, 2. ledd at:

”*Partene skal treffe alle egnede tiltak for å sikre at skolens disiplin utøves på en måte som er forenlig med barnets menneskeverd og i samsvar med denne konvensjon.*”<sup>69</sup>

Ordlyden ”*Barnets menneskeverd*” viser til barnets rett til vern om integritet, herunder et liv uten vold.

---

<sup>66</sup> EMK artikkel 26 2. ledd, 1. setning

<sup>67</sup> FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter artikkel 13, 1. ledd

<sup>68</sup> FNs barnekonvensjon artikkel 28, 1. ledd bokstav e)

<sup>69</sup> FNs barnekonvensjon artikkel 28, 2. ledd

Videre følger det av artikkel 29 om utdanningens formål at;

1. *“Partene er enige om at barnets utdanning skal ta sikte på:*

- a) å utvikle barnets personlighet, talenter og psykiske og fysiske evner så langt det er mulig,*
- b) å utvikle respekt for menneskerettighetene og de grunnleggende friheter og for prinsippene nedfelt i De Forente nasjoners pakt,*
- c) å utvikle respekt for barnets foreldre, dets egen kulturelle identitet, språk og verdier, for de nasjonale verdier i det land barnet bor, landet hvor han eller hun eventuelt kommer fra og for kulturer som er forskjellige fra barnets egen kultur,*
- d) å forberede barnet til et ansvarlig liv i et fritt samfunn i en ånd av forståelse, fred, toleranse, likestilling mellom kjønnene og vennskap mellom alle folkeslag, etniske, nasjonale og religiøse grupper og personer som tilhører urbefolkningen,*
- e) å fremme respekten for det naturlige miljø.”<sup>70</sup>*

Ordlyden i bokstav a) om at utdanningen skal ta sikte på ”å utvikle barnets personlighet, talenter og psykiske og fysiske evner” forutsetter at barnet lever i omgivelser som tillater at barnet får utfoldet seg fritt, med totalt fravær av vold og innskrenket frihet. Slike omgivelser må det legges opp til at staten evner å gi barna, ved at beskyttelsestiltak gir tilstrekkelig beskyttelse til barna når det er nødvendig, slik det er i ”Kode 6 og 7”-sakene. Betydningen det innebærer for barnas muligheter til å utvikle sine ”talenter, psykiske og fysiske evner” når de lever et liv med vold i nære relasjoner og på ”6 og 7” adresse beskrives nærmere i kapittel 5.

Både FNs verdenserklæring om menneskerettigheter artikkel 26, FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter artikkel 13 og 14 og FNs barnekonvensjon artikkel 28 og 29 er nokså likt forfattet og tar utgangspunkt i de samme verdiene og formålene i stadfestelsen av retten til utdanning. Artikkene tar først og fremst sikte på å sikre den obligatoriske grunnskoleutdannelsen, mens norsk lovgivning gir rett til barnehageplass fra ettårsalder. Formålet med utdannelsen både i norsk lovgivning og internasjonale konvensjoner er i størst mulig grad å utvikle barnets evner og personlighet, slik at det på sikt evner å ta ansvar for eget liv og kan leve fredelig med respekt for sine omgivelser, toleranse for andre mennesker, og kulturelle forskjeller som eksisterer side om side i samfunnet og verden vi

---

<sup>70</sup> FNs barnekonvensjon artikkel 29, 1. ledd

lever i. Retten til utdanning er universell og tilkommer alle uavhengig av kjønn, opprinnelse og livssituasjon man befinner seg.

## **2.4 Vurderinger av retten til utdanning for barn som lever med vold i nære relasjoner**

”Kode 6 og 7”- barna lever under svært krevende forhold, men har likevel en ubetinget rett til utdanning. Det har blitt slått fast ovenfor at retten til utdanning i Norge begynner ved ettårsalder. Læring som pågår i barnehagen frem til skolealder vil være nyttig for barn. Barn er ingen homogen gruppe og ulike behov og hensyn vil gjøre seg gjeldende avhengig av disse barnas situasjon. Dette må hensynstas når avveiningen av rettssikkerhetshensynene mellom voldsutøver og voldsutsatt. Spesielt kan det påpekes at innvandrerbarn vil ha et godt utbytte av å lære norsk i barnehagen slik at de er på samme språklig nivå som etnisk norske barn når de begynner på skolen. For ”Kode 6 og 7”-barn som er innvandrerbarn, vil manglende barnehageplass som følge av å leve i skjul kunne føre til at de rent språklig henger langt bak de andre barna når de begynner på skolen, som igjen vil ha betydning for læringsutbyttet deres. Dette kommer i tillegg til traumebelastningen barna har vært utsatt for ved vold i nære relasjoner. Samspillet i barnehagen i form av blant annet samarbeid og konflikthåndtering er dessuten gjerne med på å sette rammene for trivsel, som igjen er en forutsetning for å tilegne seg mest mulig kunnskap. Også denne type læring er nyttig før obligatorisk skolestart.

Videre kan ordlyden i FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, artikkel 13, 1 om at *”Utdanningen skal ta sikte på full utvikling av menneskets karakter og forståelse av dets verdighet, og skal styrke respekten for menneskerettighetene og de grunnleggende friheter”*<sup>71</sup> ikke anses å være oppfylt for barna som lever på ”Kode 6 og 7”. Hvordan skal barna få forståelse for deres verdighet, og kjenne at de er omfattet av menneskerettighetene og grunnleggende friheter, når de selv må flykte fra vold og leve i skjul? Volden barna har vært vitne til eller utsatt for og livet de lever i skjul, vil gå utover deres evne til å føle seg som verdifulle og verdige mennesker. Grunnleggende friheter kan videre ikke sies å være oppfylt for ”Kode 6 og 7”-barna. Således må det legges til grunn at barna ikke får sine rettigheter etter FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, artikkel 13, 1 oppfylt.

---

<sup>71</sup> FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter artikkel 13, 1. ledd

FNs barnekonvensjon artikkel 29, bokstav d) legger til grunn at utdanningens formål blant annet er å forberede barn på et liv i et fritt samfunn, ”i en ånd av forståelse, fred og toleranse”. Hvordan dette skal oppnås for ”Kode 6 og 7”-barna som lever på sperret adresse, synes ikke å harmonisere godt. Et liv i fred, forutsetter at barna kan utfolde seg fritt, uten å være redde for å bli utsatt for vold, og gjemme identiteten sin. Dette bør være tungtveiende hensyn når en vurderer hvilke rettssikkerhetshensyn som skal gjelde for voldsutøver ved iverksettelse av beskyttelsestiltak for voldsutsatte.

Spørsmålet blir dermed om vi kan si at barnas rettssikkerhet, rett til utdanning er godt nok ivaretatt når de får barnehage eller skoletilbud på ny skjult adresse? Kan vi fremdeles si ja til dette spriket når vi plukker frem vitenskapelig dokumentasjon om effekten vold og stress har hjernens evne til å lære?

## 2.5 Retten til et liv uten vold

Retten til liv må sies å være den mest grunnleggende av alle menneskerettigheter. Det er neppe tilfeldig at retten til liv og utvikling er behandlet under ett i artikkel 6 i barnekonvensjonen. Forutsetningen for utvikling i positiv forstand, er et godt og trygt liv hvor alle primærbehov blir dekket, og på den måten gir grunnlag for videre utvikling. Det rettslige rammeverket for retten til et liv uten vold gjennomgås i det følgende.

### 2.5.1 Barnekonvensjonen

Retten til et liv uten vold, følger av barnekonvensjonen artikkel 19. Her fremgår det at:

1. *”Partene skal treffe alle egnede lovgivningsmessige, administrative, sosiale og opplæringsmessige tiltak for å beskytte barnet mot alle former for<sup>72</sup> fysisk eller psykisk vold, skade, eller misbruk, vannskjøtsel eller forsømmelig behandling, mishandling eller utnytting, herunder seksuelt misbruk, mens en eller begge foreldre, verge(r) eller eventuell annen person som har omsorgen for barnet”.*<sup>73</sup>

---

<sup>72</sup> Min understreking

<sup>73</sup> Barnekonvensjonen artikkel 19, 1. ledd

Artikkel 19 slår fast statens ansvar for å beskytte barnet mot alle former for fysisk eller psykisk vold.<sup>74</sup> Når det gjelder hva som inngår i voldsbegrepet, refereres det til kapittel 4 om vold, nedenfor. Imidlertid har FNs barnekomite i sin generelle kommentar nr. 13 (april 2011) foretatt en rettslig analyse av artikkel 19.<sup>75</sup> Hva som inngår i begrepet "alle former for" mishandling m.m følger av avsnitt 17:

*"Ingen unntak. Komiteen har konsekvent hevdet at alle former for voldsbruk mot barn er uakseptable, uansett hvor milde de er. Formuleringen "alle former for fysisk eller psykisk vold" gir ikke rom for noen som helst grad av legalisert vold mot barn. Hyppighet, alvorlighetsgrad, eller om skaden er forsettlig voldt eller ikke, er ikke forutsetninger som inngår i definisjonene av vold. Partstatene kan referere til slike faktorer i sine intervensjonsstrategier, som grunnlag for å finne forholdsmessige reaksjoner som er til barnas beste, men definisjonene må ikke på noen måte undergrave barnets absolutte rett til menneskelig verdighet og fysisk og psykisk integritet, ved å beskrive noen former for vold som juridisk og/eller sosialt akseptable."*<sup>76</sup>

## 2.5.2 Grunnloven

Grunnloven § 93, 2. ledd sier at:

*"Ingen må utsettes for tortur eller annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff."*<sup>77</sup>

Bestemmelsen har sitt utspring fra grunnleggende menneskerettigheter som slår fast at alle mennesker har rett til frihet fra tortur, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff. Ordlyden "nedverdiggende" viser til atferd som er ment til å krenke et annet menneske. Det er helt på det rene at alle former for vold, være seg fysisk eller psykisk, har som formål å krenke et annet menneske både kroppslig og mentalt. Det er videre klart at dette strider mot

---

<sup>74</sup> Det er imidlertid viktig å understreke at artikkel 19 ikke bare tar sikte på at barn skal beskyttes mot vold fra voksne, men også at barn skal beskyttes mot vold fra andre barn, herunder mobbing og andre former for trakassering, for eksempel i skoler og institusjoner. Likevel vil det bli på siden av denne oppgaven dersom jeg skulle gått nærmere inn på dette, men behovet for å understreke at dette også er problemområder som må tas tak i, er like eksisterende som tematikken i denne oppgaven.

<sup>75</sup> Høstmølingen (2012) s. 311

<sup>76</sup> Generell kommentar nr. 13 (2011) s. 8, avsnitt 17

<sup>77</sup> Grunnloven § 93, 2. ledd

menneskerettighetene og således også § 93 jfr. 92 i Grunnloven. Grunnloven § 93, 4. ledd, slår fast, i likhet med barnekonvensjonens artikkel 19, at det er staten som har ansvaret for å beskytte sine borgere mot krenkelser og alle former for umenneskelig og nedverdiggende behandling. Det er altså staten som har sekundæransvaret når hjemmet svikter.

Hvorvidt staten kan bli ansvarlig for brudd på menneskerettighetene ved mangelfull beskyttelse ble satt på spissen i Høyesterettsdom<sup>78</sup> fra 2013. En mann ble dømt for å ha utøvet grov vold mot en kvinne han hadde hatt et kortvarig forhold til. Etter at han var ferdig å sone dommen, oppsøkte han kvinnen flere ganger til tross for nedlagte besøks- og kontaktforbud og *”utsatte kvinnen for en langvarig, truende og skremmende forfølgelse som hadde karakter av psykisk trakassering og terrorisering.”*<sup>79</sup> Kvinnens livskvalitet ble som følge av trakasseringen *”vesentlig forringet”*, og Høyesterett konkluderte med at staten hadde brutt menneskerettighetene ved å ikke sørge for at hun fikk tilstrekkelig beskyttelse mot forfølgelse fra gjerningsmannen. Høyesterett la avgjørende vekt på at politiets mangelfulle oppfølging av bruddene på besøksforbud og at to svært alvorlige trusler ikke ble etterforsket. Gjerningsmannens opptreden ble rammet av artikkel 8 i EMK for brudd på privatlivets fred.

Handlingene som gjerningsmannen i Rt-2013-588 utsatte kvinnen for, var et integritetsangrep. Alle mennesker har rett til å få integriteten vernet. Dette leder over til neste punkt.

## **2.6 ”Barnets beste” og retten til vern om personlig integritet**

Grunnloven § 104 stadfester grunnprinsippet om hensynet til ”barnets beste” samt barnets rett til å få integriteten vernet. Det følger av bestemmelsens første og andre ledd at:

*”Barn har krav på respekt for sitt menneskeverd. De har rett i å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv, og deres mening skal tillegges vekt i overensstemmelse med deres alder og utvikling.*

---

<sup>78</sup> Rt-2013-588

<sup>79</sup> Rt-2013-588, se sammendrag av dommen

*Ved handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn (...)*<sup>80</sup>

Ordlyden i grunnlovens første ledd, slår fast et av de fire grunnleggende prinsippene i barneretten - barnets rett til å bli hørt. Hvorvidt barna som blir flyttet til sperret adresse blir hørt og har reell innflytelse på vedtaket om sperret adresse er tvilsomt. Etter å ha gjennomgått flere saker fra fylkesnemnda<sup>81</sup>, som gjelder omplassering av barn fra foreldre til fosterforeldre til hemmelig adresse, får de eldre barna, gjerne over 7 år, mulighet til å uttale seg om omsorgsovertakelsen, men selve vedtaket om sperret adresse synes å være en vurdering utenfor barnets skjønn.

Videre følger det av grunnlovens § 104, 3 ledd at staten skal *”sikre at barnet får den nødvendige økonomiske, sosiale og helsemessige trygghet, fortrinnsvis i egen familie”*.<sup>82</sup> Spørsmålet er dermed om staten gjør nok, når det er barna som må flytte på ”Kode 6 og 7” og ikke voldsmannen.

Grunnlovsutvalget understreket ved vedtagelsen av bestemmelsen, at selv om de alminnelige menneskerettighetene også gjelder barn, blir ikke barns rettigheter tilstrekkelig fremhevet med tanke på at de har et særlig behov for beskyttelse. Utvalget mente derfor at en egen Grunnlovsbestemmelse ville være et viktig supplement til de øvrige menneskerettighetene.<sup>83</sup> Grunnlovsutvalget, fikk støtte av flertallet i Kontroll- og konstitusjonskomiteen som uttalte følgende:

*”Barn er (...) i en særstilling. Ikke bare er de sårbare og har særlige behov for vern for å kunne leve frie, trygge og verdige liv; de er også i en spesiell avhengighetsstilling, og det i en særlig formativ fase av det liv de skal kunne bruke til å utøve de friheter og rettigheter som tilkommer alle”*.<sup>84</sup>

---

<sup>80</sup> Grunnloven § 104, 1. og 2. ledd

<sup>81</sup> Se eksempelvis FNV-2014-229-MRO, FNV-2014-60-TEL, FNV- 2013-495-OSL

<sup>82</sup> Grunnloven § 104, 3. ledd

<sup>83</sup> Andersland (2015) s. 103, se også dokument 16 (2011-2012) s. 189

<sup>84</sup> Andersland (2015) s. 103, se også Innst. 186 S (2013-2014), pkt. 2.1.10

Uttalelsene redegjør således for bakgrunnen for og formålet med grl. § 104, og vil være betydningsfulle tolkningsmomenter ved tolkning av bestemmelsen.<sup>85</sup>

### 2.6.1 "Barnets beste" som et grunnleggende hensyn

Det følger av grunnloven § 104, 2 ledd at *"ved handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn."*<sup>86</sup>

Videre følger det av barnekonvensjonen artikkel 3, 1 ledd at *"ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn."*<sup>87</sup>

Hensynet til "barnets beste" er en ordlyd som er vag og vid. Hva som er til "barnets beste" vil variere fra sak til sak, og således fra barn til barn. Hensynet skal tilpasses den enkelte situasjon og sak, og må vurderes opp mot den særskilte kontekst, samt barnets behov og situasjon. "Barnets beste" vurderingen på individnivå må med andre ord alltid ses i sammenheng med hvilke omstendigheter som foreligger i den aktuelle saken.<sup>88</sup>

Det følger av komité for barnets rettigheter – *"Generell kommentar nr. 14 (2013) – Om barnets rett til at hans eller hennes beste skal være et grunnleggende hensyn (art. 3, para. 1)\*"*<sup>89</sup> at barnekonvensjonen, artikkel 3, 1. ledd gir barnet rett til at dets beste skal bli vurdert som et hovedhensyn ved alle handlinger og avgjørelser som angår ham eller henne, både når det kommer til den offentlige og private sfære.<sup>90</sup>

Komitéens generelle kommentarer er nyttige tolkningsverktøy i en analyse av hva som ligger til grunn for ordlyden "barnets beste".

---

<sup>85</sup> Andersland (2015) s. 103

<sup>86</sup> Grunnloven § 104, 2. ledd

<sup>87</sup> Barnekonvensjonen artikkel 3, 1 ledd

<sup>88</sup> Generell kommentar nr. 14 (2013) s. 9 avsnitt 32

<sup>89</sup> Generell kommentar nr. 14 (2013) om barnets rett til at hans eller hennes beste skal være et grunnleggende hensyn (art. 3, para. 1)\*

<sup>90</sup> Generell kommentar nr. 14 (2013) s. 3 avsnitt 1



Videre følger det at en voksens vurdering av hva som er til ”barnets beste” kan ikke overskride forpliktelsen til å følge alle barns rettigheter som følger av konvensjonen.<sup>91</sup> Det er således på det rene at ingen av rettighetene nedfelt i konvensjonen kan tolkes på en måte som vil virke negativt inn på hva som er til ”barnets beste.”<sup>92</sup>

Ved tolkningen av artikkel 3, 1 ledd skal ordlyden ”*alle handlinger*” sikre at rettigheten garanterer at hensynet til ”barnets beste” blir tatt i alle avgjørelser og handlinger der barn er berørt. Ordet ”*handling*” inkluderer ikke bare avgjørelser, men også alle typer handlinger, ”*atferd, forslag, tjenester og prosedyrer*” m.m. som angår barn.<sup>93</sup> Dette innebærer også at passivitet eller mangel på handling, samt unnlater også er handlinger, for eksempel når offentlige instanser unnlater å handle med tanke på å beskytte barnet mot omsorgssvikt eller misbruk.<sup>94</sup> Ved alle handlinger som berører barn, skal hensynet til ”barnets beste” trekkes inn helt fra begynnelsen og være en del av vurderingen gjennom hele prosessen.<sup>95</sup>

Ordlyden ”*berører*” favner vidt og er et generelt begrep. Det følger av komiteens generelle uttalelse til bestemmelsen at ordlyden ”*berører*” først og fremst refererer til tiltak og avgjørelser som direkte berører et barn, barn som en gruppe og generelt, deretter til andre tiltak som har påvirkning på et individuelt barn, barn som en gruppe eller barn generelt, selv om det ikke er dem tiltaket direkte berører.<sup>96</sup>

På den andre siden kan det innvendes at alle handlinger som er besluttet av en stat vil påvirke barn på en eller annen måte. Det betyr likevel ikke at alle handlinger som fattes på vegne av staten må avveies opp mot hensynet til ”barnets beste”. Det gjelder altså kun i de tilfeller der avgjørelser vil ha stor innvirkning på et barn eller barn som gruppe som for eksempel ”Kode 6 eller 7”-barna.<sup>97</sup>

Barnekonvensjonen artikkel 3, 1 ledd gjelder barn som individer og innebærer således en forpliktelse for stater å vurdere og ta ”barnets beste” som en hovedvurdering ved individuelle

---

<sup>91</sup> Generell kommentar nr. 14 (2013) s. 3 avsnitt 4

<sup>92</sup> Ibid

<sup>93</sup> Generell kommentar nr. 14 (2013) s. 6 avsnitt 17

<sup>94</sup> Generell kommentar nr. 14 (2013) s. 6 avsnitt 18

<sup>95</sup> Andenæs (2016) Universitetsforlaget s. 43

<sup>96</sup> Generell kommentar nr. 14 (2013) s. 7 avsnitt 19

<sup>97</sup> Generell kommentar nr. 14 (2013) s. 7 avsnitt 20

avgjørelser som angår barnet.<sup>98</sup> Her igjen vises det til at ”barnets beste” og ordlyden barn gjelder barn som individer og barn som gruppe.

Komiteen understreker at ”barnets beste” interesser er ivaretatt som en kollektiv og individuell rettighet, som skal tilpasses forskjellige kulturelle grupper samt grupper med spesielle behov og deres forutsetninger.<sup>99</sup> Her understrekes det at hva som er til ”barnets beste” i de aktuelle gruppene må vurderes individuelt. Her kan det nevnes at det vil være viktig for individuelle barn i en ekstra sårbar gruppe, slik ”Kode 6 og 7”-barna er, at statens aktsomhetsplikt øker tilsvarende med sårbarheten og behovene. Når behovet for beskyttelse økes betraktelig, er det således statens sitt ansvar å tilrettelegge for at behovet blir ivaretatt.

Ordlyden ”*offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative eller lovgivende organer*” – tilsier at statenes forpliktelse til å vurdere ”barnets beste” er en omfattende forpliktelse, som gjelder alle ”*offentlige og private velferdsinstitusjoner, domstoler, administrative og lovgivende organer*”.<sup>100</sup>

Ordlyden i artikkel 3, ”*Skal være et grunnleggende hensyn*” – pålegger staten en sterk juridisk forpliktelse til å ivareta hensynet til ”barnets beste” ved enhver handling som berører barn.<sup>101</sup>

Denne forpliktelsen legitimeres ved at barn er avhengige, mindre modne og ofte ikke blir hørt. Barn har med andre ord færre muligheter til å påvirke avgjørelser som angår dem enn det voksne har. Dersom ”barnets beste” ikke blir fremhevet, er det lett at dette hensynet blir oversett.<sup>102</sup> Ettersom begrepet ”barnets beste” er fleksibelt og favner bredt, innebærer dette at hensynet bør tilpasses ny kunnskap om barns utvikling på det aktuelle området.<sup>103</sup> Når ny kunnskap, som hjerneforskningen det vises til i kapittel 5, viser hvilke konsekvenser det har for ”Kode 6 og 7”-barna å leve slik de gjør, må lovgiver sørge for at det finnes tilstrekkelige tiltak som ivaretar ”barnets beste” og herunder utdanningsperspektivet i ”Kode 6 og 7”-sakene.

---

<sup>98</sup> Generell kommentar nr. 14 (2013) s. 7 avsnitt 22

<sup>99</sup> Generell kommentar nr. 14 (2013) s. 7 avsnitt 23

<sup>100</sup> Generell kommentar nr. 14 (2013) s. 7 avsnitt 25

<sup>101</sup> Generell kommentar nr. 14 (2013) s. 9 avsnitt 36

<sup>102</sup> Generell kommentar nr. 14 (2013) s. 9 avsnitt 37

<sup>103</sup> Andenæs (2016) s. 45

Momentene som skal inngå i barnets beste vurderingen kan således konkretiseres til blant annet å favne behovet for utdanning, sikkerhet, beskyttelse, omsorg og barnets rett til å bli hørt og få sitt eget synspunkt formidlet.<sup>104</sup>

## 2.6.2 Retten til vern om integritet

Det følger av GrL. § 104, 3 ledd at *"Barn har rett til vern om sin personlige integritet (...)".*<sup>105</sup>

Grunnlovens § 104 tredje ledd om integritetsvern må leses i sammenheng med bestemmelsens første ledd som slår fast at *"barn har krav på respekt for sitt menneskeverd".*<sup>106 107</sup> Verken barnekonvensjonen eller andre menneskerettighetskonvensjoner slår fast retten til vern om integriteten eller menneskeverdet som en positiv rettighet.<sup>108</sup> Barnekonvensjonen pålegger imidlertid statene å beskytte barn mot overgrep, alle former for vold, vannskjøtsel og omsorgssvikt som på den måten gir et vern av menneskeverdet og integriteten. Rettighetene er altså negativt definert gjennom forbud mot krenkelser, mens Grunnloven gir en positiv rett om rett til vern av integriteten. Dette innebærer blant annet muligheten til å få rettigheten prøvet for domstolene.<sup>109</sup>

I Stang 2007<sup>110</sup> blir barns verdighet og integritet definert på følgende måte:

*"(...) En erkjennelse av barnets iboende verd som selvstendig menneske, med den konsekvens at barnets fysiske og psykiske integritet ikke på noen måte eller i noen sammenheng skal krenkes, verken aktivt eller ved passiv unnlattelse fra privatpersoner, offentlige myndigheter eller instanser/institusjoner, men mindre det er nødvendig for å ivareta barnets helse, velferd og sikkerhet. Videre må denne erkjennelsen få som konsekvens at andre mennesker utviser respekt for barnets personlighet, ideer, ønsker og behov."*<sup>111</sup>

---

<sup>104</sup> Andenæs (2016) s. 49

<sup>105</sup> Grunnloven § 104, 3. ledd

<sup>106</sup> Grunnloven § 104, 3. ledd

<sup>107</sup> Andersland (2015) s. 107

<sup>108</sup> Andersland (2015) s.106

<sup>109</sup> Andersland (2015) s. 108

<sup>110</sup> Stang (2007)

<sup>111</sup> Andersland (2015) s. 108, se også Stang (2007) s. 79

Det følger av GrL § 102, 2 ledd at ”*Staten skal sikre et vern om den personlige integritet*”.<sup>112</sup> Dette gjelder alle mennesker. Retten til integritetsvern for barn fremheves i GrL. § 104, 3 og tydeliggjør at denne rettigheten skal ha særskilt fokus når det gjelder barn. Årsaken er at barn anses å være særlig sårbare ved at de blant annet ikke kan håndheve sin rett til integritetsvern på samme måte som voksne/myndige personer kan.<sup>113</sup> At barn har fått et sterkere integritetsvern grunnlovfestet, enn for voksne må tillegges vekt i avveiningen av rettssikkerhetshensyn som stilles opp mot hverandre i den videre drøftelsen.

At barns selvstendige rett til integritetsvern og rett til privatliv etter EMK artikkel 8 i noen tilfeller må gå foran foreldrenes rett til privatliv i saker som omhandler vold, omsorgssvikt og seksuelle overgrep er fastslått av Menneskerettighetsdomstolen.<sup>114</sup> EMD har konkludert med at enkelte saker har en så grov karakter med tanke på krenkelsene av barnet, i tillegg til at det har vært så alvorlige unnlaterer med fravær av inngripen og omsorgsovertakelse fra det offentlige, at det samsvarer med brudd på EMK artikkel 3, som setter opp forbud mot tortur, umenneskelig og nedverdiggende behandling.<sup>115</sup> Innholdet i artikkel 3 i EMK er Grunnlovsfestet i grl. § 93 og må ses i sammenheng med grl. § 102 og 104 som stadfester integritetsvernet.<sup>116</sup> Videre har EMD fastslått i saker der krenkende handlinger er foretatt av private personer, at statene har forpliktelser overfor barnet.<sup>117</sup> Dette betyr i praksis at staten må intervensere og beskytte barna mot forhold som strider mot barns rettssikkerhet og trygghet.

I saken A mot England<sup>118</sup> understreket EMD ”*statenes aktive*”<sup>119</sup> handleplikt til å beskytte barn og andre sårbare personer mot nedverdiggende behandling jfr. EMK art. 3. Saken omhandlet en ni år gammel gutt som gjentatte ganger hadde blitt slått med bambusrør. I saken fremsatte EMD generelle momenter som skulle vektlegges i forhold til om saken ble rammet av EMK artikkel 3. Disse var graden og tidsrommet mishandlingen skjedde under,

---

<sup>112</sup> Grunnloven § 102, 2 ledd

<sup>113</sup> Rettsdata (2016) Norsk Lovkommentar ved Kierulf, A. (17.06.2015), kommentar til Grunnloven § 104, 3.ledd note 239I

<sup>114</sup> Andersland (2015) s. 111

<sup>115</sup> Ibid

<sup>116</sup> Ibid

<sup>117</sup> Ibid

<sup>118</sup> Application no. 100/1997/884/1096

<sup>119</sup> E.G Stang sin utheving, Andersland (2015) s. 112

sammenhengen den ble utført i, samt hvilke fysiske og psykiske innvirkning det hadde på barnet.<sup>120</sup>

I en annen sak, *Z mot England*<sup>121</sup> fikk fire søsken erstatning etter å ha vært utsatt for alvorlig omsorgssvikt i oppveksten, og offentlige myndigheter hadde unnlatt å gripe inn.<sup>122</sup>

EMD uttalte følgende:

*”The (...) children had been subject to appalling neglect over an extended period and suffered physical and psychological injury directly attributable to a crime of violence (...) The present case, however, leaves no doubt as to the failure of the system to protect these applicant children from serious, long-term neglect and abuse. (Para 74-75)”*<sup>123</sup>

Grl § 104, tredje ledd understreker myndighetenes plikt å sørge for et regelverk og håndhevelsen som sikrer barn et tilstrekkelig vern mot utnyttelse, vold og mishandling, uansett hvorvidt barnet bor med sin egen familie, fosterfamilie, oppholder seg på institusjon, barnehjem eller i fengsel.<sup>124</sup>

*”Vernet av barnets menneskeverd og integritet står også i et komplementært forhold til prinsippet om barnets beste, ved at det som hovedregel vil være til barnets beste at barnets integritet og menneskeverd ivaretas.”*<sup>125</sup>

Grl § 104 grunnlovsfester altså to av de fire grunnprinsippene i barnekonvensjonen, retten til å bli hørt i første ledd og hensynet til barnets beste i andre ledd. Det må legges til grunn at vernet om integriteten og menneskeverdet utfyller hensynet til ”barnets beste” og retten til å bli hørt. Med unntak av brudd på integriteten gjennom lovlig bruk av makt eller tvang, for å hindre barnet i å skade seg selv, eller for å ivareta helsen, vil retten til integritetsvern alltid være til ”barnets beste”. Videre er det barnets rett til å uttale seg om hvordan barnet opplever

---

<sup>120</sup> Andersland (2015) s. 112

<sup>121</sup> Application no. 29392/95

<sup>122</sup> Andersland (2015) s. 112

<sup>123</sup> Application no. 29392/95 avsnitt 74-75, se også Andersland (2015) s. 112

<sup>124</sup> Rettsdata (2016) Norsk Lovkommentar ved Kierulf, A. (17.06.2015), kommentar til Grunnloven § 104, 3.ledd note 239I

<sup>125</sup> Andersland (2015) s. 112

integritetskrenkelser.<sup>126</sup> Hvorvidt barna som lever i skjul får retten sin til å bli hørt om hvordan de opplever flyttingen, er tvilsomt.

## 2.7 Oppsummering

I det foregående kapitlet har retten til utdanning, retten til et liv uten vold, hensynet til ”barnets beste” og retten til vern av integriteten blitt gjennomgått. For barn i Norge, begynner retten til utdanning for barn ved ettårsalder, i form av barnehageplass, og fortsetter frem til videregående er fullført. Formålet med utdanningen er å legge til rette for at alle samfunnsborgere kan leve som ansvarlige, deltakende, frie og demokratiske mennesker, som lever i harmoni, med respekt for hverandre og omgivelsene. Dette følger av alle de norske og internasjonale formålsbestemmelsene som er beskrevet ovenfor. En forutsetning for dette, er et liv uten vold. Brudd på grunnleggende menneskerettigheter som et liv uten vold, vil være et brudd med barnets positive rett til vern om integriteten etter grunnloven § 104,3 ledd. Staten har videre en aktiv handleplikt til å sørge for at denne rettigheten og hensynet til ”barnets beste” blir ivaretatt til enhver tid.

Dette bør tas med i drøftelsen videre når rettssikkerhetshensyn mellom barna og voldsutøver skal veies mot hverandre. Slik ordningen med ”Kode 6 og 7”-adresse fungerer i dag, er det ikke tilstrekkelig tilrettelagt for at barna kan få en kontinuitet med utdannelsen sin under trygge omgivelser, hvor de kan få utvikle seg som frie mennesker. Dermed faller flere av premissene og formålet med utdanningen bort ved at det blir svekket kvalitet på den utdanningen barna får tilgang på. Barnas ”*særlig behov for vern*” bør i ”Kode 6 og 7”-sakene få forrang over voldsutøverens rettssikkerhetshensyn, både fordi det er en ubalanse i maktforholdet mellom barna og den voksne voldsutøveren, men også fordi det åpenbart er voldsutøveren som er skyld i at barna lever på ”Kode 6 og 7”-adresse. Dette taler for at det må legges ytterligere til rette for beskyttelsestiltak som gir barna umiddelbar beskyttelse og samtidig mulighet til å fortsette sin utdanning innenfor vante trygge rammer i sitt nærmiljø. Dersom staten mislykkes i å legge til rette for dette, vil et liv i skjul måtte sies å være en krenkelse av grunnloven § 104 om retten til vern om integritet, og retten til utdanning.

---

<sup>126</sup> Andersland (2015) s. 112

### 3. Innholdet i kode 6 og 7

”Kode 6” betyr ”*strengt fortrolig*” adresse, mens ”Kode 7” betyr ”*fortrolig*” adresse. Hva det innebærer å bo på ”Kode 6 eller 7” kan grovt deles i to. Det første er hva dette innebærer rent juridisk og formelt, det andre er hvilke praktiske og psykiske konsekvenser det har for barna som må leve i skjul.

#### 3.1 Adgang til å fatte vedtak om sperret adresse og den formelle forskjellen mellom kode 6 og 7 adresse

”Kode 6”, ”*strengt fortrolig*” adresse, betyr at vedkommendes adresse ikke er tilgjengelig i folkeregisterbasene, verken for offentlige myndigheter eller private.<sup>127</sup> De som bor på ”Kode 7 ” ”*fortrolig*” adresse, har sperret adressen for privatpersoner, men offentlig instanser har tilgang til adressen gjennom sentrale folkeregisterbaser.<sup>128</sup> Dette er altså den formelle forskjellen av hva det innebærer å leve på ”Kode 6 eller 7”. Når det gjelder de praktiske og psykiske problemstillingene knyttet til det å leve i skjul må det legges til grunn at det ikke er noen forskjell på hvorvidt man lever på ”Kode 6 eller 7”-adresse.

Det følger av forskrift om folkeregistrering<sup>129</sup> § 3-2 nr. 10 at det er Kripos som fatter vedtak om adressesperring med hjemmel i beskyttelsesinstruksen. Av beskyttelsesinstruksen følger det av § 4, 2. ledd at :

*””strengt fortrolig” benyttes dersom det vil kunne forårsake betydelig skade for offentlige interesser, en bedrift, en institusjon eller en enkeltperson at dokumentets innhold blir kjent for uvedkommende.”*<sup>130</sup>

Videre følger det av beskyttelsesinstruksen § 4, 3. ledd at:

*” ”fortrolig” benyttes dersom det vil kunne skade offentlige interesser, en bedrift, en institusjon eller en enkeltperson at dokumentets innhold blir kjent for uvedkommende.”*<sup>131</sup>

---

<sup>127</sup> Stinesofiestiftelse.no (2016)

<sup>128</sup> Ibid

<sup>129</sup> FOR-2007-11-09-1268 Forskrift om folkeregistrering

<sup>130</sup> Beskyttelsesinstruksen § 4, 2. ledd

Både ”Kode 6 og 7”-adresse innebærer at brukeren samtykker til å flytte til en helt ny adresse som det ikke er mulig å spore opp i offentlig registre for voldsutøver.

Selv om det følger av forskrift om folkeregistrering § 3-2 nr. 10 at det er Kripos som fatter vedtak om sperret adresse, er det først og fremst politiet i de lokale politidistriktene som foretar en trusselvurdering av voldsutsatte og voldsutøver. Deretter vil politiet komme med anbefaling av om vedkommende som er utsatt for trusler bør få sperret adresse. Deretter må politimesteren godkjenne vurderingen som er gjort, før den så blir sendt over til Kripos som kvalitetssikrer dokumentasjonen i saken. Når vedtaket deretter er fattet, sender Kripos vedtaket over til skattedirektoratet, som sørger for at adressen blir sperret i folkeregistersystemet.<sup>132</sup>

Vedtaket om sperret adresse er et midlertidig vedtak som gjelder for inntil 3 år av gangen.<sup>133</sup> Deretter må det foretas en ny trusselvurdering, før det eventuelt besluttes en forlengelse av vedtaket. Ettersom en avgjørelse om sperret adresse anses å være bestemmende for ”rettigheter og plikter”, for den vedtaket retter seg mot, anses vedtaket å være enkeltvedtak jfr. Forvaltningsloven<sup>134</sup> § 2, 1 ledd bokstav b. Da beslutningen foretas av en offentlig instans, kan vedtakene som fattes av politiet påklages til politidirektoratet.<sup>135</sup>

I tillegg til politiets/Kripos beslutningsmyndighet om sperret adresse, er barnevernet den eneste instans som også kan fatte midlertidig vedtak om sperret adresse. I 2014 var det 400 barn i Norge som ble tatt fra foreldrene og akutt plassert av barnevernet på kode 6 adresse. Videre var det rundt 190 barn som ble plassert utenfor hjemmet av barnevernet, på kode 7 adresse.<sup>136</sup>

---

<sup>131</sup> Beskyttelsesinstruksen § 4, 3. ledd

<sup>132</sup> Norskfosterhjemsforening.no (2015) – *Sperret adresse*

<sup>133</sup> Ibid

<sup>134</sup> Lov 10 februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven)

<sup>135</sup> Sivilombudsmannen.no (2014) – *Adgang til å klage over politiets avgjørelse om sperret adresse*

<sup>136</sup> Norskfosterhjemsforening.no (2015) – *Sperret adresse*



Det følger av barnevernloven § 4-6, 2 ledd om ”midlertidig vedtak i akuttsituasjoner” at:

*”Er det fare for at et barn blir vesentlig skadelidende ved å forbli i hjemmet, kan barnevernadministrasjonens leder eller påtalemyndighet uten samtykke fra foreldrene umiddelbart treffe midlertidig vedtak om å plassere barnet utenfor hjemmet.”*<sup>137</sup>

Deretter følger det av barnevernloven § 4-19, 2 ledd at:

*”Når det er fattet vedtak om omsorgsovertakelse, skal fylkesnemnda ta standpunkt til omfanget av samværsretten, men kan også bestemme at det av hensyn til barnet ikke skal være samvær. Fylkesnemnda kan også bestemme at foreldrene ikke skal ha rett til å vite hvor barnet er”.*<sup>138</sup>

I de tilfellene der sperret adresse ikke anses gi tilstrekkelig beskyttelse, kan politiet fatte vedtak om endring av ID til fiktiv ID. Her følger det av politiloven, kapittel II a, § 14 a at

*”En person som er registrert i folkeregisteret, og som står i fare for å bli utsatt for alvorlig kriminalitet rettet mot liv helse eller frihet, kan gis tillatelse til å benytte andre personopplysninger om seg selv enn de virkelige (fingerte personopplysninger)*

*Tillatelse til å benytte fingerte personopplysninger kan bare gis dersom andre tiltak ikke kan gi tilstrekkelig vern.*

*Tillatelse til å benytte fingerte personopplysninger kan også gis til andre som bor i samme husstand som en person som gis tillatelse til å benytte fingerte personopplysninger (...)*<sup>139</sup>

Etter politiloven § 14 b, 1 ledd er det politidirektoratet som avgjør hvorvidt en person skal gis tillatelse til å benytte fiktive personopplysninger.

---

<sup>137</sup> Barnevernloven § 4-6, 2. ledd

<sup>138</sup> Barnevernloven § 4-19, 2. ledd

<sup>139</sup> Politiloven § 14 a, 1-3. ledd

Ordlyden i vilkårene for å få innvilget fiktiv identitet, ”*står i fare for å bli utsatt for alvorlig kriminalitet rettet mot liv, helse eller frihet (...)*”, taler i retning av at det må foreligge nærliggende fare for utøvelse av vold, og det ikke finnes andre tiltak som gir tilstrekkelig vern etter politiloven § 14a, 2 ledd. Ordlyden i vilkårene sikter til når det er risiko for handlinger som er beskrevet i straffeloven kapittel 21 og 22, herunder straffeprosessloven § 222a.<sup>140</sup>

Terskelen for å få innvilget fiktiv ID etter politiloven er langt høyere enn terskelen for å få innvilget ”*sperret adresse*”.<sup>141</sup> Per april 2015, var det kun syv trusselutsatte personer som var innvilget fiktiv identitet. Alle har flyttet fra Norge og fått opprettet nytt personnummer.<sup>142</sup>

Når vilkårene for å få sperret adresse eller fingerte personopplysninger er oppfylt og det er åpenbar fare for liv, helse eller frihet, synes det paradoksalt at man ikke kan ta for gitt at den eller de som utgjør denne trusselen aktivt blir forhindret fra å utgjøre en trussel. I det følgende vil det bli vist til tre historier fra virkeligheten som kan belyse hvilke praktiske og psykiske problemstillinger som kan knyttes til det å leve i skjul. Historiene nedenfor i punkt 3.2 legitimerer spørsmålet om rettsreglene og håndhevingen av disse er tilstrekkelig gode.

### **3.2 Praktiske og psykiske utfordringer knyttet til det å leve i skjul**

Utdraget fra ”Wenches” virkelighet innledningsvis i oppgaven gir ett innblikk i noen av utfordringene det innebærer å leve i skjul. Med utgangspunkt i avisintervjuer samt rapporten ”Å leve på sperret adresse” der et fåtall mennesker har stått frem med sin historie, gis det nedenfor enkelte perspektiver på belastningene med å leve på ”Kode 6 og 7”.

”Wenche” forteller at de måtte dra fra byen de bodde i. Dermed måtte hun slutte i jobben sin, barna måtte ut av barnehagen, de flyttet fra leiligheten de bodde i og mistet nettverket sitt.<sup>143</sup> I en situasjon hvor ”Wenche” og barna egentlig hadde sterkt behov for å bli ivaretatt av sine nærmeste, forbli i sine omgivelser og trygges i størst mulig grad, ble de altså tvunget til å gi

---

<sup>140</sup> Rettsdata (2016) Norsk Lovkommentar, ved Myhrer (01.11.2013) kommentar til politiloven § 14 a, note 61

<sup>141</sup> Aftenbladet.no (2009)

<sup>142</sup> Dagbladet.no (2015)

<sup>143</sup> Nrk.no (2003)

slipp på alle sine faste rutiner og omsorgspersoner for å leve i skjul fra ”mannen” til ”Wenche”.

I perioden 2000-2013 mistet 118 barn en av foreldrene sine i partnerdrap.<sup>144</sup> I praksis betyr det at disse barna har mistet begge sin foreldre, ettersom drapsmannen - som regel far, må inn i fengsel. Per april 2015, levde 12 av de 118 barna lever på ”Kode 6”-adresse.<sup>145</sup>

Den 24. April 2015 publiserte Dagbladet en artikkel om ”Jonas” som opplevde at faren drepte moren hans, og som av sikkerhetsmessige grunner må leve i skjul hos en fosterfamilie. ”Jonas” er en av de tolv, som bor på hemmelig adresse etter å ha mistet mor i partnerdrap.<sup>146</sup> Fosterfaren hans gir et lite innblikk av hva hverdagen deres innebærer ved å fortelle om hvilke utfordringer og konsekvenser det har for familien at fostersønnen lever i skjul. Fosterfaren forteller at navnet til ”Jonas” verken står på postkassen, dørskiltet deres eller klasselisten hans. De kan aldri sende ut julekort med bilde av ”Jonas” på og de publiserer aldri bilder av ham i sosiale medier. Ingen i klassen til ”Jonas” vet om hans virkelig navn eller noe om hans bakgrunn. Det samme gjelder de han spiller håndball med. Når det tidligere har blitt tatt klassebilder, eller bilder av håndballaget har ikke ”Jonas” vært med. Han er altså fullstendig anonymisert. Årsaken til dette er frykten for at noen skal kjenne ham igjen som sønnen til faren hans. Drapsmannen. Fosterfamilien har av samme grunn valgt å ikke fortelle omgivelsene deres om ”Jonas” sin bakgrunn. Dette medfører en rekke dilemmaer for fosterfamilien. De ønsker å oppdra Jonas til å være et ærlig menneske med en tilnærmet ”normal” oppvekst. Samtidig må de lære ham at i noen settinger er det bedre å lyve for ikke å avsløre hans identitet. De har imidlertid et ønske om at han skal kunne vokse opp i normale omgivelser hvor de ikke skal måtte unnskyldte fravær ved fotograferinger på skolen eller aktiviteter med sykdom. Frykten for at drapsmannen en dag når han slipper ut av fengsel skal finne ut hvor ”Jonas” bor, og i verste fall skulle komme til å kidnappe ham, er en etablert del av hverdagen til fosterfamilien. De er nødt til å ta stilling til en rekke dilemmaer daglig og leve med konsekvensene det innebærer.<sup>147</sup>

---

<sup>144</sup> Dagbladet.no (2015)

<sup>145</sup> Ibid

<sup>146</sup> Ibid

<sup>147</sup> Ibid

Som om ”Jonas” eller barna til ”Wenche” ikke allerede har vært gjennom nok, lider de ytterligere ved dilemmaene de står overfor i hverdagen. I likhet med alle andre mennesker har også de et sterkt behov for en identitetsfølelse. Slik de lever i dag, er store deler av identiteten skjult og hva gjør dette med disse barna? Barn er riktignok tilpasningsdyktige, men de er også sårbare og har behov for stabilitet, trygghet, identitetsfølelse og tilknytning.

Gunn Bente Knudsen forteller i et intervju med ”ifinnmark” om hennes egen og hennes barns opplevelse av å bli sviktet av systemet i årene hvor volden fra hennes eksmann (daværende ektemann) dominerte livene deres.<sup>148</sup> Gunn Bente forteller om hvordan ektemannen hennes gikk fra å være proffbokser, til å bli kriminell torpedo og narkotikamisbruker. Fra å være en vanlig familiemann til å bli en voldelig ektemann.

Gang på gang opplevde hun at politiet ikke grep inn da hun ringte etter hjelp. Gunn Bente og hennes to barn, Katrin og Kim, måtte flere ganger søke tilflukt på krisesenter hvor de fikk leve i fred, før de flyttet hjem igjen. Flere ganger flyttet Gunn Bente fra ektemannen. Barna begynte på nye skoler og kunne ikke fortelle noen om bakgrunnen deres. Gunn Bentes venner og familie fikk heller ikke vite hvor de bodde. De fikk hemmelig/sperret adresse og flyttet fra Lillestrøm til Molde. Bare etter noen uker, fant ektemannen henne. Tidligere hadde hun flyttet til både Trondheim og Bergen på skjult adresse, også der klarte mannen å oppspore familien sin.

Til slutt flyttet Gunn Bente og barna til søsteren hennes i Hammerfest. Det ble redningen deres ettersom de hadde venner og familie der. Sønnen, Kim, som på den tiden var 14 år hadde gått med kniv hver eneste dag mens de bodde i Tromsø. Han var i konstant beredskap for å beskytte søsteren og moren sin mot faren.

I dag er barna til Gunn Bente voksne. Faren utgjør ikke lenger fare for familien. Han er blitt kristen og jobber for å forebygge narkotikamisbruk. Barna har tilgitt ham. Katrin og Kim har likevel ikke klart å fullføre utdanning. Katrin har fått påvist post traumatisk stress syndrom. Kim kvier seg for å gå i terapi. Gunn Bente fikk 15.000 kroner i voldsoffererstatning, mens Katrin og Kim fikk 20.000 kroner hver.<sup>149</sup>

---

<sup>148</sup> ifinnmark.no (2015)

<sup>149</sup> ifinnmark.no (2015)

Rapporten "*Å leve på sperret adresse*"<sup>150</sup> ble skrevet på oppdrag fra Justis- og Politidepartementet av Solgunn Eidheim i 2007. Studien tok utgangspunkt i kvinner som lever på sperret adresse på grunn av vold i nære relasjoner. Eidheim intervjuet 15 kvinner som da de ble intervjuet bodde på sperret adresse. Hvert intervju varte inntil tre timer. Noen av kvinnene som ble intervjuet hadde levd på hemmelig adresse i flere år. Flere fortalte om lange prosesser før de ble innvilget sperret adresse. For noen av informantene tok prosessen med å få sperret adresse inntil fem år. Før vedtak om sperret adresse ble fattet, benyttet kvinnene ulike virkemidler som anmeldelser, krisesentre, voldsalarm og besøksforbud, uten at det gav tilstrekkelig beskyttelse.<sup>151</sup>

Når vedtak om sperret adresse først blir fattet innebærer dette en "*frakobling av samfunnet*".<sup>152</sup> Dette betyr at kvinnene eller barna det gjelder ikke lenger er registrert som borgere, og således mister enkel tilgang til fastlegeordning, helsestasjon og skolekrets for barna.<sup>153</sup> Det å opprette mobilabonnement eller bankkonto blir ofte så vanskelig at det blir overført i andres navn.

Videre, for å hindre at den sperrede adressen blir oppdaget, mister både kvinnene og barna kontakt med de fleste øvrige familiemedlemmer og venner.<sup>154</sup> Informantene opplyste også om problemer med å finne ny jobb på grunn av manglende bostedsadresse og referanser.<sup>155</sup> Frakoblingen av samfunnet gir på den ene siden god beskyttelse, da det minsker sjansen til å bli funnet, men fratrar på den andre siden kvinnenes og barnas mulighet til å leve som frie mennesker ved at de lever isolert fra resten av samfunnet.

Av de 15 kvinnene som ble intervjuet hadde 12 av kvinnene til sammen 21 barn under 18 år. Flere av de eldste barna har levd med vold i mange år, og har vært med på den lange prosessen før de flyttet på sperret adresse. Flere av mødrene informerte om at barna deres slet med "*søvnløshet, angst og uro og ensomhet*".<sup>156</sup> Spesielt gjaldt dette barna i skolepliktig alder. Mødrene fortalte også om at noen av barna deres som hadde utviklet rusproblemer,

---

<sup>150</sup> Politihøgskolen (2007)

<sup>151</sup> Politihøgskolen (2007) s. 10

<sup>152</sup> Min kursivering, se Politihøgskolen (2007) s. 11

<sup>153</sup> Politihøgskolen (2007) s. 11.

<sup>154</sup> Politihøgskolen (2007) s. 12

<sup>155</sup> Politihøgskolen (2007) s. 13

<sup>156</sup> Politihøgskolen (2007) s. 16

hadde en utagerende oppførsel, var innlagt på psykiatrisk avdeling på grunn av selvmordsforsøk og en mor fortalte om et eldre barn som hadde tatt livet sitt.<sup>157</sup>

Det er videre ikke uvanlig at barn som lever på "Kode 6 og 7"-adresse har samvær med den ene eller begge foreldre de ikke bor med. Dette gjelder både i barnevern saker og saker der barna bor med en av foreldrene på sperret adresse. Det skal mye til før samværsretten bortfaller og en slik vurdering må ses i sammenheng med EMK artikkel 8, 1 ledd og barnekonvensjonen artikkel 9, 3 ledd. Imidlertid innebærer samværsretten en del praktiske utfordringer så vel som psykiske påkjenninger for barna som lever på sperret adresse. I rapporten av Eidheim, hadde flere av barna samvær med far, gjerne med tilsyn. Mødrene fortalte at flere av barna reagerte *"med uro og angst før og etter kontakt med faren"*.<sup>158</sup> I tillegg til de psykiske påkjennelsene, vil det være praktisk utfordrende, ettersom det kan være vanskelig for barna å ikke avsløre hvor de bor. I denne sammenheng kan det stilles spørsmålstegn om barna blir tilstrekkelig hørt i samværsspørsmål med den/de forelder(e) de lever i skjul fra. Oppgaven avgrenses imidlertid mot å komme nærmere inn på dette.

### 3.2.1 Pulveriseringsfaren ved de mange aktørene som er staten

Skildringene i punkt 3.2 gir et innblikk i en brutal virkelighet som er en del av hverdagen til mange barn og voksne. Staten har plikt til å gripe inn, beskytte og iverksette tiltak som hjelper de utsatte. Den europeiske menneskerettsdomstol har slått fast at staten har en aktiv handleplikt for å sørge for at integritetsvern og vern om menneskeverdet blir overholdt.<sup>159</sup> "Staten" består imidlertid av flere aktører som har forskjellige oppgaver og roller i håndteringen av sakene som omhandler vold i nære relasjoner, herunder "Kode 6 og 7"-sakene.

De ulike aktørene er blant annet politi, barnevern, krisesentre og skolen. Som regel har alle disse vært involvert i prosessen frem til det blir fattet vedtak om sperret adresse. En ansvarsfordeling i disse sakene synes hensiktsmessig, da det er flere aspekter og hensyn som må ivaretas underveis i prosessen. På den andre siden kan det kanskje innvendes at jo flere aktører som er innblandet, desto vanskeligere blir det å samkjøre en helhetlig og effektiv

---

<sup>157</sup> Politihøgskolen (2007) s. 16

<sup>158</sup> Politihøgskolen (2007) s. 17

<sup>159</sup> Se oppgavens punkt 2.6.2

tilnærming til sakene. En helhetlig tilnærming eller samkjøring kan bidra til å fatte effektive vedtak som gir barna beskyttelsen de trenger. Et godt og velfungerende samarbeid med de ulike aktørene vil dessuten være nødvendig for å sikre god oppfølging av barna. Barnas møte med de ulike aktørene i staten er viktig da det sier noe om barnas opplevelse av å bli hørt og tatt på alvor. Dette sier noe igjen om barnas opplevelse av å få integriteten vernet. I boken ”Vold i hjemmet- barns strategier” fremkommer det at barnas opplevelser i møtet med de ulike aktørene i staten varierer.<sup>160</sup> Flere av barna forteller om at de ikke blir hørt eller forstått av verken skole, politi eller barnevern. Dette strider mot flere av de grunnleggende prinsippene i barnekonvensjonen.

I 2011 ble det imidlertid vedtatt en ny bestemmelse, krisesenterlova § 4, som skulle samkjøre kommunenes håndtering av sakene som omhandler vold i nære relasjoner. Hensikten bak bestemmelsen var gi voldsutsatte en ”rød løper” inn i kommunenes hjelpeapparat, ved å gi en helhetlig oppfølging til brukerne av hjelpeapparat.<sup>161</sup> På denne måten skulle man unngå pulveriseringsfaren med mange individuelle runder med ulike hjelpeinstanser som opptrer i regi av staten. Hvorvidt ordningen fungerer i sin helhet, foreligger det ikke tilstrekkelig informasjon om.

Oppgaven avgrenses imidlertid mot å komme nærmere inn på pulveriseringsfaren ved de ulike aktørene i staten samt å komme nærmere inn på barnas opplevelser i møte med staten.

### 3.3 Oppsummering

Ovenfor har de ulike vilkårene for å bo på sperret adresse blitt gjennomgått. Det skilles mellom ”*strengt fortrolig*” og ”*fortrolig*” adresse i beskyttelsesinstruksen. Det er disse betegnelsene det vises til når man skiller mellom ”Kode 6 og 7 ”-barn. Vilrårene er strenge og det må foreligge ”fare for skade” for at begge typer adresse blir innvilget. Videre kan barnevernet fatte midlertidig vedtak om å flytte barnet på skjult adresse dersom det er fare for at barnet blir skadelidende ved å fortsette å bo i hjemmet. Dersom sperret adresse, ikke er tilstrekkelig kan det opprettes fiktiv ID etter politiloven. Et slikt tiltak forekommer imidlertid

---

<sup>160</sup> Øverlien (2012) ”Vold i hjemmet- barns strategier”

<sup>161</sup> Rettsdata (2016), norsk lovkommentar ved Havre M. (27.10.2014) kommentar til krisesenterlova § 4, note 34

svært sjeldent, og finnes bare noen få eksempler på at dette har blitt gjort. Fiktiv ID faller på utsiden av denne oppgaven, men det ble nevnt for å belyse hvilke alternativer som foreligger.

Historiene fra virkeligheten som sier noe om hva det innebærer å bo på hemmelig adresse i praksis, og hvordan det påvirker voldsutsatte rent psykisk å leve med overhengende fare. Eksempelvis kan det refereres til historien om Gunn Bente og barna. De trenger ikke lenger å leve et liv i skjul, men konsekvensene av at de tidligere levde et liv i skjul og på flukt er store. Ingen av barna hennes har klart å fullføre utdanning. Dette samsvarer med hva forskning sier om at vold og traumer svekker evnen til læring som blir utdypet nærmere i kapittel 5. Disse historiene danner et bakteppe som kan tas med i vurderingen av hvilke hensyn som skal veie tyngst i rettssikkerhetsavveiningen mellom voldsutøver og voldsutsatte.

Rapporten ”Å leve på sperret adresse” belyser videre en rekke problemstillinger som følger med vedtak om sperret adresse. Vedtaket innebærer at de voldsutsatte rent faktisk blir koblet fra samfunnet, noe som vanskeliggjør muligheten til deltakelse, kontakt med helsetjenestene i kommunen, utfordringer knyttet til å skaffe jobb m.m. Rapporten samsvarer godt med historiene som fremgår av media.



## 4. Hva er vold? Definisjoner og omfang

Vold i nære relasjoner utgjør ikke bare en trussel for den voldsutsatte, men utgjør også en trussel mot dem som er vitne til volden. Dette er i mange tilfeller barna. ”Kode 6 og 7”-barna lever ikke nødvendigvis i skjul fordi det er deres liv som står i direkte fare, men fordi en av foreldrenes liv gjør det. Mange av barna som lever med vold i nære relasjoner, og som blir vitne til at som regel far, er voldelig overfor mor, lever i en konstant frykt for å miste mor, at mor skal bli alvorlig skadet samtidig, som de føler et beskyttelsesbehov overfor mor.

Det er nødvendig å presisere hva som menes med ”vold” i denne sammenheng og det vil således være naturlig å definere begrepet ut i fra vanlig språklig forståelse, psykologisk og ikke minst juridisk forståelse.

Vold er et vagt begrep og innholdet må anses å være kulturelt og normativt betinget. Verdens helseorganisasjon, WHO, definerer vold som:

*”Forsettlig bruk av, eller trussel om fysisk makt eller tvang, rettet mot en selv, andre enkeltpersoner, eller en gruppe. For å regnes som vold må handlingen resultere i, eller ha høy sannsynlighet for å resultere i død, fysisk eller psykisk skade, eller mangelfull utvikling”.*<sup>162</sup>

### 4.1 Begrepet vold i psykologien

Den norske psykologen Per Isdal deler vold inn i fem kategorier. Disse er fysisk vold, seksuell vold, materiell vold, psykisk vold og latent vold.

Per Isdal definerer de forskjellige formene for vold på følgende måter;

*“Fysisk vold er enhver fysisk handling som skader eller kontrollerer et annet menneske. Det kan for eksempel være slag, spark, dytting, lugging, biting, knivstikking, binding, brennmerking, kvelertak og angrep med ulike gjenstander. All fysisk mishandling inneholder også psykisk mishandling.*

---

<sup>162</sup> Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (2016)

**Psykisk vold** er all bruk av ord, stemme, handling eller mangel på handling som kontrollerer, skader eller krenker en annen. Det kan for eksempel være utskjelling, direkte trusler, indirekte trusler, isolering, gjentatt sårende kritikk, ignorering, ydmykkelser, utagerende sjalusi, framsetting av uriktige anklager og forhør.

**Seksuell vold** utføres for å krenke, ydmyke og kontrollere et annet menneske. Det kan for eksempel være uønsket seksuell berøring, påtvunget seksuell aktivitet, smertefull seksuell aktivitet, voldtekt, sadistiske seksuelle handlinger, påtvunget seksuell aktivitet med andre og påtvunget seksuell aktivitet mens andre ser på. Den seksuelle volden er svært psykologisk nedbrytende fordi den rammer det mest private hos et menneske.

**Materiell vold** går ut over ting og gjenstander. Dette inkluderer for eksempel å knuse eller ødelegge vinduer og dører, kaste gjenstander (på noen), ødelegge ting andre er glade i/som betyr noe for dem, rive i stykker klær, kaste og rasere inventar. Særlig hvis vedkommende tidligere har utøvd fysisk vold, vil den materielle volden virke skremmende og lammende.

**Latent vold** er vold som virker i kraft av sin mulighet. I nære relasjoner der det har forekommet vold, kan den latente volden utvikle seg til å bli den dominerende voldsformen. Risiko for ny vold kan styre alt den voldsutsatte gjør uten at det foreligger noen aktiv trussel. Det å ha opplevd vold gjør at en vet at det kan skje igjen”.<sup>163</sup>

Begrepet vold favner med andre ord et bredt spekter av handlinger. Det oppsiktsvekkende i denne sammenhengen er at de psykologiske definisjonene av hva som karakteriserer vold, ikke nødvendigvis er sammenfallende med det som juridisk sett regnes for å være vold som det fremgår av punkt 4.2 under. Ettersom den psykiske, seksuelle og latente volden er krevende å bevise, finnes det langt færre saker som omhandler denne type vold i motsetning til fysisk og materiell vold. Dette til tross for at alle formene for vold må antas å være like belastende.

Yngve Hammerlin som er dr.philos og forsker ved kriminalomsorgens utdanningscenter, opplevde selv å bli utsatt for familievold som barn. Han er imidlertid ikke enig i begrepet

---

<sup>163</sup> Nordmørekrisesenter.no (2016) Hva er vold?

”psykisk vold” ettersom han ikke synes det er nok dekkende og supplerer derfor med begrepet ”sosial vold” som omhandler det relasjonelle i volden og den voldsutsattes forhold til sine omgivelser. Han mener ideen om den sosiale volden bedre får frem skammen voldsutsatte barn, gjerne bærer på og at skammen videre er sosial i sin natur.<sup>164</sup>

Han utdyper dette på følgende måte:

*” Hvis jeg skal oppsummere noen former for sosial vold slik jeg har erfart dem, så er sosial utstøtning, isolering, sosial undertrykkelse, sosial diskvalifisering, sosial nedvurdering, latterliggjøring, stigmatisering, sosial usynliggjøring, devaluering, hesliggjøring, visse former for fremmedgjøring et cetera, de mest belastende”.*<sup>165</sup>

Videre er han uenig begrepsbruken ”vitne til vold” og begrunner dette med opplevelser fra egen oppvekst:

*”Barn som vokser opp i voldelige familier, betegnes ofte som ”vitner til vold”. Jeg misliker det uttrykket; det villeder. Det er sikkert skapt i beste mening, men er - sett ut i fra min oppvekst - opplevelsesforminskende, og det dekker bare en liten del av virkelighetsbildet (...) Og hvor ofte var vi ikke desperate i fortvilet frykt da vi så at mor eller søsken ble utsatt for overgrepene og presset oss imellom for å stenge veien for far; vi hang i bena eller armene hans da hamret løs på mor og søsken – tryglet han om å stoppe, skrek og gråt av fortvilelse (...) Han fylte rommet med rå makt, skremte til underkastelse. Vi er ikke bare vitner til vold – som om vi skulle stå på utsiden og betrakte noe; volden var eksistensiell. Den okkuperte væren – den knuget, smertet og plaget”.*<sup>166</sup>

## 4.2 Begrepet vold i norsk strafferett

I norsk strafferett blir ikke ordet ”vold” definert på samme måte som det gjør i den dagligdagse tale, etter WHO's retningslinjer eller i psykologien. I norsk strafferett var det før den nye straffeloven trådte i kraft i oktober 2015 først og fremst vanlig å skille mellom legemsfornærmelse og legemsbeskadigelse jfr. Straffeloven §§ 228 og 229. Videre fikk vi i

---

<sup>164</sup> Aas (2014) s. 100

<sup>165</sup> Ibid

<sup>166</sup> Ibid

2006 en egen bestemmelse i straffeloven § 219 som tok for seg familievold. Nå som den nye straffeloven har trådt i kraft har vi imidlertid fått et eget kapittel 25 om voldslovbrudd, som også tar for seg mishandling i nære relasjoner og grov mishandling i nære relasjoner jfr. §§ 282 og 283.

Det følger av straffeloven § 282 om mishandling i nære relasjoner,

*”Med fengsel inntil 6 år straffe den som ved trusler, tvang, frihetsberøvelse, vold eller andre krenkelser alvorlig eller gjentatt mishandler*

- a) sin nåværende eller tidligere ektefelle eller samboer,*
- b) sin eller nåværende eller tidligere ektefelles eller samboers slektning i nedstigende linje,*
- c) sin slektning i rett oppstigende linje,*
- d) noen i sin husstand, eller*
- e) noen i sin omsorg.”<sup>167</sup>*

Det følger av forarbeidene at straffeloven § 282 viderefører deler av tidligere § 219, samtidig som den utvider anvendelsesområdet for bestemmelsen. Det fremkommer av forarbeidene at:

*”Bestemmelsen tar primært sikte på å fange opp mishandling som strekker seg over tid, men den begrenser seg ikke til det. Også enkelttilfeller kan omfattes, så lenge krenkelsen er grov. Ved avgjørelsen av om krenkelsen er grov, skal det foruten handlingens objektive grovhet legges vekt på om den var egnet til å skape frykt for nye krenkelser (...).”<sup>168</sup>*

Det stilles videre ikke noe vilkår om hvor nært i tid krenkelsene har skjedd for at det skal anses å være gjentatt.

---

<sup>167</sup> Straffeloven § 282

<sup>168</sup> Ot. Prp. Nr. 113 (2004-2005) s. 45

Det følger av straffeloven § 283 om grov mishandling i nære relasjoner

*”Grov mishandling i nære relasjoner straffes med fengsel inntil 15 år. Ved avgjørelsen av om mishandlingen er grov skal det særlig legges vekt på om den har hatt til følge betydelig skade eller død og for øvrig*

- a) dens varighet,*
- b) om den er utført på en særlig smertefull måte, eller har hatt til følge betydelig smerte eller*
- c) om den er begått mot en forsvarsløs person”<sup>169</sup>*

Også § 283 er en videreføring og erstatning av den tidligere familievoldsparagrafens 219, sitt andre ledd. Forhøyelsen av strafferammen fra 6 til 15 år, ble lagt til grunn som følge av et uttalt ønske om skjerpede strafferammer jfr. Ot prp. Nr. 22 (2008-2009) s. 199.<sup>170</sup>

Det følger videre av forarbeidene at departementet mener at straffenivået for vold i nære relasjoner bør ligge over straffenivået for voldslovbrudd som er sammenlignbare. Departementet vektlegger at det ved vold i nære relasjoner gjerne er krenkelser som har foregått over lengre tid, og at *”den psykologiske bindingen mellom gjerningsmannen og offeret kan gi lovbruddet en særlig alvorlig karakter”*.<sup>171</sup>

Videre følger det av departementets forarbeider at både frykten for volden og *”følelsen av å leve i et trusselregime”*,<sup>172</sup> ofte kan være verre enn selve voldshandlingene. De legger også til grunn at risikoen for langtidsskadevirkninger må vektlegges ved straffeutmålingen og at det skal tillegges skjerpende vekt ved straffeutmålingen med tanke på at det ofte har vært barn til stede under mishandlingen.<sup>173</sup>

Det at departementet legger til grunn at det bør foreligge skjerpede strafferammer for vold i nære relasjoner ut ifra langtidsskadevirkningene, og det at barn ofte er vitne til volden, taler i retning av at skadevirkningene volden har for barna blir anerkjent i større grad enn tidligere.

---

<sup>169</sup> Straffeloven § 283

<sup>170</sup> Ot. Prp nr. 22 (2008-2009) s. 199, jfr. Rettsdata (2016) Norsk Lovkommentar ved Matningsdal, M. (01.06.2016) kommentar til strl. § 283 note 2059

<sup>171</sup> Ot. Prp nr. 22 (2008-2009) s. 199

<sup>172</sup> Ibid

<sup>173</sup> Ibid

Det er nærliggende å tenke at dette henger sammen med bedre kunnskap om vold i nære relasjoner samt en rettsutvikling som vektlegger barns rettigheter og behov for beskyttelse.

Innledningsvis i dette kapitlet stilte jeg spørsmålstegn ved om det å være vitne til vold i nære relasjoner kan likestilles med å bli utsatt for direkte vold. Det har tidligere vært problematisert at barn som har vært vitne til vold i nære relasjoner ikke anses som ofre i juridisk forstand. Dette ble understreket i handlingsplan (2004-2007) *”Vold i nære relasjoner”*. Her følger det:

*”Når barn opplever voldshandlinger mot sine nærmeste, er de, juridisk sett ikke utsatt for en straffbar handling fordi de ikke rammes direkte. Selv om barnet som vitne til vold påføres et psykisk traume, er det ikke å anse som fornærmet i en straffeprosess. Situasjonen barnet er i, defineres heller ikke automatisk som omsorgssvikt, slik at barnevernets ansvar utløses”*.<sup>174</sup>

Temaet ble imidlertid tatt opp i en anke til Høyesterett fra 2010.<sup>175</sup> En mann som tidligere var dømt for en rekke tilfeller av familievold ble også dømt for overgrep mot datteren som følge av at hun hadde vært vitne til mannens mishandling av moren. Spørsmålet i saken var om overgrepet mot datteren i form av å være vitne til mishandlingen av moren, falt innunder straffeloven § 219 som var ment til å regulere kompleksiteten ved vold i nære relasjoner.

Høyesterett viste til NOU 2003:31 Retten til et liv uten vold, og hvordan den tar for seg det traumatiske ved å vitne at mor blir utsatt for vold fra partneren. En av Høyesterettsdommerene uttalte i avsnitt 22 følgende:

*”Jeg kan ikke se det annerledes enn at det som departementet her betegner som kjernen i straffeloven § 219, fullt ut gjør seg gjeldende også for barn som overværer vold og annen mishandling av sine aller nærmeste”*.<sup>176</sup>

Dommerne var enstemmig enige om lovforståelsen til førstvoterende og anken over lovanvendelsen ble således forkastet. Datteren ble tilkjent 90.000 kroner i oppreisning.

---

<sup>174</sup> Politihøgskolen (2007) s. 188.

<sup>175</sup> Rt-2010-949

<sup>176</sup> Rt-2010-949 avsnitt 22

I en høyesterettsdom fra 2004,<sup>177</sup> beskriver Høyesterett kompleksiteten i familievolden. Selv om den først og fremst utarter som fysisk vold, vil den samtidig være psykisk og latent vold. Høyesterett uttaler her i avsnitt 13:

*”Sentralt i vurderingen av hvor straffverdig forholdet er, blir da ikke bare hvor grove voldshandlingene er, men også mishandlingens varlighet over tid, den psykologiske bindingen mellom gjerningsmannen og offeret, og det at handlingene skjer skjult – i hjemmet, som skulle være et trygt sted. Den frykten for vold – følelsen av å leve i et trusselregime – som blir skapt, kan oppleves som langt verre enn de enkelte voldshandlingene (...)”*<sup>178</sup>

Deretter følger det av avsnitt 18 at *”(...) straffen i vår sak bør avspeile den frykten for vold som konen og barna har levd under i årevis, og med den risikoen for skade på lang sikt som en slik livssituasjon innebærer”*.<sup>179</sup>

I Rt-2004-1556 understreket Høyesterett i avsnitt 14 at voldshandlingene ikke skal ses på som enkelt – stående hendelser, men som ett samlet, ettersom dette betoner alvorret i situasjonen.<sup>180</sup>

*”Straffeutmålinga i vår sak bør etter mitt syn skje ut frå ei samla vurdering av handlingane. Det er først og fremst dette som viser alvorret, både vurdert ut frå krenkinga i dei om lag fem og eit halvt åra dei fann stad, og vurdert ut frå risikoen for skade på lang sikt. I tillegg til å bli utsett for dei konkrete strafflagde handlingane måtte den krenkte her heile tida leve i ein situasjon med ei stadig frykt for slike handlingar. I tråd med HR – 2004 – 00907-A meiner eg at det då må skje ei samla vurdering, og at det ikkje er grunn til å prøve å bryte straffeutmålinga ned på einskildhandlingar, eller brot på einskilde straffebrot”*.<sup>181</sup>

Poenget med å trekke frem rettspraksis på vold i nære relasjoner, samt skildringene fra Hammerlin sin oppvekst, er for å illustrere at også Høyesterett har begynt å anerkjenne hvilket sammensatt bilde det er for barna som vokser opp med vold i nære relasjoner, og at det å være vitne til vold i hjemmet i seg selv er et overgrep med langsiktige skadevirkninger.

---

<sup>177</sup> Rt-2004-844

<sup>178</sup> Rt-2004-844 avsnitt 13

<sup>179</sup> Ibid avsnitt 18

<sup>181</sup> Rt-2004-1556 avsnitt 14

Videre gir Hammerlin sine skildringer fra egen oppvekst en god pekepinn hva som er det reelle virkelighetsbildet for mange av disse barna.

### 4.3 Omfanget av vold i nære relasjoner

”Kode 6 og 7”-barna fremheves i denne oppgaven fordi de er tvunget til å leve et liv i skjul som følge av at de er utsatt for vold i nære relasjoner. Hvordan evnen til læring svekkes som følge av vold, har imidlertid overføringsverdi til alle barn som lever med vold i nære relasjoner. Det er derfor nærliggende å si noe generelt om omfanget av vold i nære relasjoner.

Kvinner drept av partner eller tidligere partner											Menn drept av partner eller tidligere partner										
Relasjoner	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	Relasjoner	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15
Gift	4	4	4	3	3	3	2	5	4	7	Gift	-	-	-	1	-	1	-	2	1	-
Skilt/separert	1	-	1	2	1	-	2	1	-	-	Skilt/separert	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Samboere	-	-	-	-	1	1	2	5	2	1	Samboere	1	-	-	-	-	1	1	1	-	1
Tidligere samboere	2	2	1	-	1	-	1	1	-	1	Tidligere samboere	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-

Figur 1: Oversikt over antall partnerdrap i perioden 2006 - 2015 ( kilde: Kripas drapsoversikt 2015)

I 2015 ble 23 mennesker drept i Norge. 10 av disse drapene var partner/ekspartnerdrap.<sup>182</sup>

Utover konkrete drapsstatistikker fra Kripas som gir oversikt over antall partner/ekspartnerdrap, antas mørketallene for vold i nære relasjoner å være store. Ut i fra ulike spørreundersøkelser fra det siste tiåret, anslås det at mellom 75.000 – 150.000 mennesker utsettes for vold i nære relasjoner årlig.<sup>183</sup>

I 2013 bodde 2028 mennesker på krisesenter. Av disse var det 1746 barn. Over halvparten av barna var mellom 0-5 år gamle.<sup>184</sup> Undersøkelser viser at hovedtyngden av barnemishandling skjer mens barna er under fem år.<sup>185</sup> I en samfunnsøkonomisk analyse fra 2012, ble det lagt til

<sup>182</sup> Kripas nasjonal drapsoversikt (2015)

<sup>183</sup> Meld. St. 15 (2012-2013) s. 11

<sup>184</sup> Barne-ungdoms og familiedepartementet (2015)

<sup>185</sup> Nou 2012:5 bedre beskyttelse av barns utvikling s. 20



grunn at vold i nære relasjoner koster det norske samfunn mellom 4,5 og 6 milliarder kroner i året.<sup>186</sup>

Tabellen nedenfor viser antall anmeldelser av mishandling i familieforhold etter den tidligere straffeloven § 219 (familievoldparagrafen) fra perioden 2007 – 2011.<sup>187</sup>

	2007	2008	2009	2010	2011	Endring prosentvis 2010-2011	Endring prosentvis 2007-2011
Mishandling med legemskrenkelse	836	1 337	2 012	2 320	2 448	5,5	192,8
Mishandling uten legemskrenkelse	67	68	84	112	106	-5,4	58,2
Grov mishandling med legemskrenkelse	41	51	46	39	47	20,5	14,6
Grov mishandling uten legemskrenkelse	4	1	2	3	3	0,0	-25,0
<b>Totalt mishandling i familieforhold strl. § 219</b>	<b>948</b>	<b>1 457</b>	<b>2 144</b>	<b>2 474</b>	<b>2 604</b>	<b>5,3</b>	<b>174,7</b>

**Figur 2: Antall anmeldelser av mishandling i familieforhold etter straffeloven § 219 i perioden 2007-2011 (kilde: Meld. St. Nr. 15 (2012-2013) s. 33)**

Antall anmeldelser av familievold og antall beboere på krisesenter satt opp mot spørreundersøkelser som anslår at mellom 75.000 – 150.000 blir utsatt for vold i nære relasjoner, spriker veldig. Årsaken til dette er nok sammensatt. Vold i nære relasjoner er et sensitivt og tabubelagt tema for de fleste voldsutsatte.

Det må antas at det på bakgrunn av en skjev maktbalanse i forhold som er preget av vold, eksisterer det mange som ikke tør å si ifra om volden. Det må videre tenkes at dette gjelder spesielt for barn, som er avhengig av foreldrene sine, til tross for at de utgjør en trussel for barna.

På den andre siden finnes det mange definisjoner av vold, og det kan derfor tenkes at voldsopplevelsen i noen studier overrapporteres. Det er viktig å understreke at en årsak til variasjon i studiene gjerne har sammenheng med bruk av forskjellige kilder og metoder.<sup>188</sup>

<sup>186</sup> Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014-2017 s.4

<sup>187</sup> Meld. St. nr. 15 (2012-2013) s. 33

<sup>188</sup> Øverlien (2012) s. 27

I 2007 ble den første norske omfangsstudien om vold i nære relasjoner foretatt. (Mossige og Stefansen 2007). Studien tok for seg 7033 tilfeldige 18-19 åringer, og det viste seg at 25% hadde opplevd fysisk vold fra en forelder.<sup>189</sup> Videre hadde 7% av ungdommene opplevd partnervold mot mor. I praksis innebærer dette mellom 1 og 2 elever i hver skoleklasse. Av disse igjen, var det ca. 2 % som hevdet at volden var grov.<sup>190</sup> Etersom denne studien benyttet seg av ungdommer som gikk på videregående skole, innebærer det at de som ikke går på videregående skole, blir ekskludert fra studien. Det finnes klare holdepunkter for å hevde at de som ikke går på videregående skole har opplevd flere ”potensielle traumatiske opplever” i forhold til de som går på skolen. Dersom disse ungdommene ble inkludert i studien, er det naturlig å tenke at prevalensen ville steget.<sup>191</sup>

I 2015 ble en tilsvarende undersøkelse gjennomført. Av ungdommene som var med i undersøkelsen i 2015 var det 21% som rapporterte at de hadde blitt utsatt for vold fra en forelder.<sup>192</sup> Videre var det 8% som hadde opplevd partnervold mot mor.<sup>193</sup> Undersøkelsen fra 2015 viste at utøvelse av grov vold holder seg stabilt, mens det fra 2007 til 2015 har vært en reduksjon i fysisk mild vold fra foreldre.<sup>194</sup>

I 2003, 2005 og 2008 foretok justisdepartementet tilfeldig uketelling for å kartlegge vold i familien. Uketellingen viste at ca. 1600 barn ble registrert som berørt av vold i familien den ene uken, ved at de enten var vitne til vold mellom foreldrene eller selv ble utsatt for vold.<sup>195</sup>

Kunnskap om årsaker til vold kan være i nyttig i forhold til hvordan man skal gå frem ved håndteringen av voldsutøvere, herunder hvilke tiltak som kan forebygges og virke preventivt. I NOVA Rapport Nr. 5/16, ble følgende hovedfunn når det kommer til risikofaktorer ved utøvelse av vold presentert;

- Det er en klar sammenheng mellom levekår og utsettelse for grov vold. Unge som lever i familier med dårlig økonomi og foreldre som har alkoholproblemer er mer

---

<sup>189</sup> NOVA Rapport 5/16 s. 10

<sup>190</sup> Øverlien (2012) s. 28

<sup>191</sup> Ibid. S. 29

<sup>192</sup> NOVA Rapport 5/16 s. 10

<sup>193</sup> NOVA Rapport 5/16 s. 11

<sup>194</sup> NOVA Rapport 5/16 s. 10

<sup>195</sup> Magasinet voksne for barn (2010) nr. 5 (PDF) s. 10

utsatt, en andre unge. Dette gjelder også for unge som har foreldre med ikke-vestlig bakgrunn. Imidlertid er disse faktorene mindre fremtredende når det kommer til mild vold, som ser ut til å være mer tilfeldig fordelt i befolkningen.<sup>196</sup>

- Det er sammenheng mellom foreldres vold mot hverandre og utøvelse av grov vold mot barn. Sannsynligheten for å bli utsatt for direkte vold fra forelder, økes når det forekommer vold mellom foreldrene. Dette gjelder spesielt fra den forelderen som utøver vold mot den andre forelderen, men det kan også være fra den forelderen som blir utsatt for vold fra partneren.<sup>197</sup>
- Når det kommer til utøvelse av vold mot mor, spiller blant annet risikofaktorer som innvandrerbakgrunn, dårlig økonomi og rus inn på risikoen for å bli utsatt for vold.<sup>198</sup>

Oppgaven avgrenses imidlertid mot å utdype årsaker til vold ytterligere, ettersom fokuset i analysen først og fremst er å undersøke på hvilke måter volden utgjør en trussel for de utsatte barnas rettssikkerhet, hvilke konsekvenser det har for deres liv og hvordan dette bør vektlegges ved bruk av ulike beskyttelsestiltak.

#### **4.4 Oppsummering**

I dette kapittelet har vold blitt definert ut i fra både språklig, psykologisk og juridisk forståelse. Det er også vist til tall og undersøkelser som bidrar til å tallfeste omfanget av vold i nære relasjoner. Videre har det blitt lagt til grunn at det å være vitne til vold i nære relasjoner, likestilles både i rettspraksis og i psykologien med å bli fysisk utsatt for vold i nære relasjoner. Årsaker til vold er sammensatt, men forskning viser at partnervold øker sannsynligheten for vold mot barna. Det slås fast at levekår og utsettelse for grov vold henger sammen. Utøvelse av mindre grov vold er jevnt fordelt i befolkningen. Når det kommer til vold mot mor, er innvandrerbakgrunn, dårlig økonomi og rus risikofaktorer. Denne kunnskapen er et viktig bakteppe for vurderingen av hvilke tiltak som kan gi effektiv beskyttelse.

---

<sup>196</sup> NOVA Rapport 5/16 s. 10

<sup>197</sup> Ibid

<sup>198</sup> Ibid

## 5. Vold medfører strukturelle endringer i hjernen

### 5.1 Bakgrunn

Kunnskap om hvordan vold fører til strukturelle endringer i hjernen og hva som rent faktisk skjer med hjernen, er viktig å ha med seg når rettssikkerhetshensyn til barn skal veies mot voldsutøvers rettssikkerhet.<sup>199</sup> Når forskning viser klar sammenheng mellom vold og strukturelle endringer i hjernen, som videre går utover læringsevnen, er dette kunnskap både lovgiver og rettsanvendere bør ta innover seg når rettsregler skal utformes og rettsavgjørelser skal fattes.

Arne Blindheim er utdannet psykolog og er spesialist i klinisk psykologi. Han har skrevet et eget kapittel om hvordan traumatisering påvirker hjernen i boken *”Barn som lever med vold i familien.”*<sup>200</sup> Han har også i denne boken skrevet et kapittel om kronisk traumatiserte barn. Videre har han skrevet et kapittel om det samme i NOU 2012: 5 *”Bedre beskyttelse av barns utvikling- Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet”*.<sup>201</sup>

I dette kapitlet vil jeg forsøke å gi et lite innblikk i hvordan vold medfører strukturelle endringer i hjernen med utgangspunkt i Blindheims kapitler og forskningen han viser til. Jeg ønsker derfor å definere begrepene knyttet opp mot forskningen og figuren nedenfor.

Forskningen Arne Blindheim viser til, gjengis i det følgende i parentes for å vise til hvilke primærkilder som er grunnlaget for min gjengitte beskrivelse av hvordan vold medfører strukturelle endringer i hjernen. Siden temaet er komplekst, benytter jeg meg av flere direkte og indirekte sitater i dette kapitlet. Disse står beskrevet i fotnotene.

---

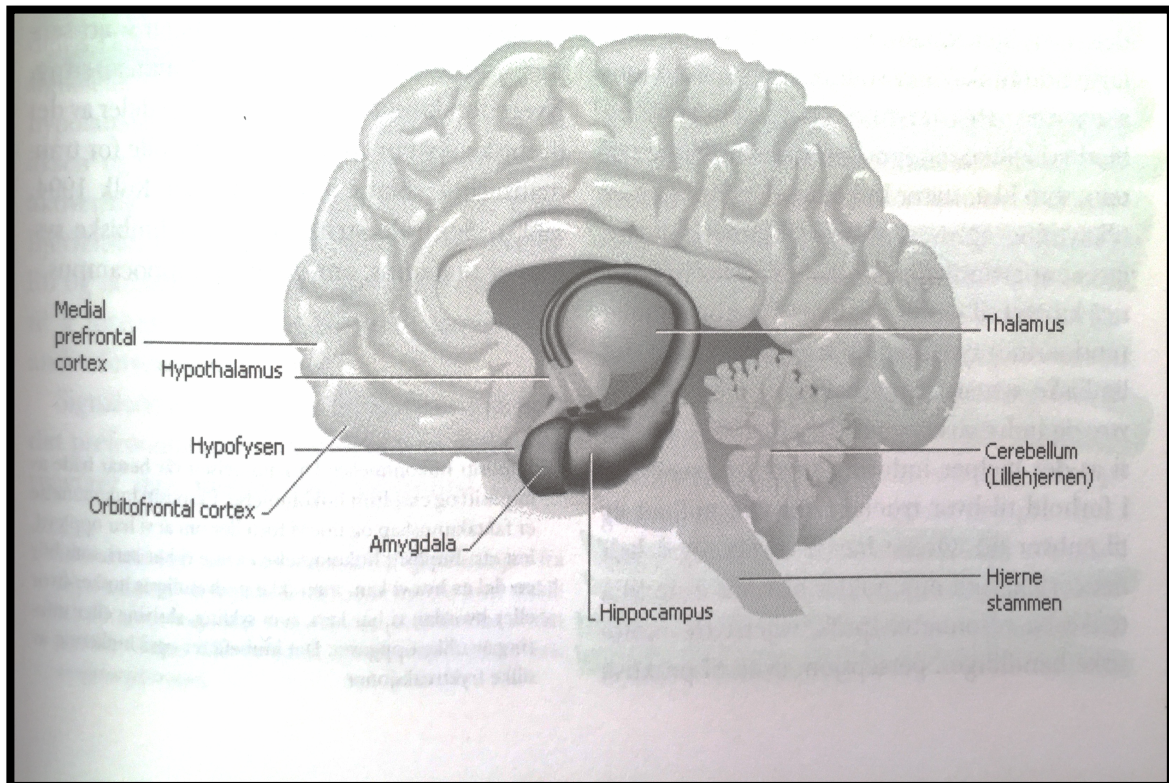
<sup>199</sup> Strukturelle endringer i hjernen som påvirker læringsevnen er noe annet enn de tilfeller der rå vold fører til permanente hjerneskader, som f.eks shaken baby syndrom. Disse barna vil ha krav på økonomisk erstatning og det vil videre ha betydning for straffeutmålingen hvor omfattende skadene er. Det er ikke denne type skader som drøftes i det følgende, men når det nå foreligger kunnskap om hvordan vold svekker læringsevnen, kunne en kanskje argumentert for at dette også bør være et moment i straffeutmålingen. Oppgaven avgrenses mot å komme nærmere inn på dette.

<sup>200</sup> Heltne (2012) s. 51

<sup>201</sup> NOU 2012: 5 *”Bedre beskyttelse av barns utvikling- Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet”*

Atle Dyregrov, spesialist i klinisk psykologi, har videre skrevet et eget kapittel om traumer og skoleprestasjoner i boken ”Barn og traumer”. I punkt 5.3 foretas en kort gjennomgang av hvordan traumer påvirker evnen til å lære.

## 5.2 Hjernens oppbygning



Figur 3: Er gjengitt etter tillatelse fra Blindheim som har skrevet kapitlet det refereres til. Se Heltne (2012) s. 51

Forskning viser at hjernen tilpasser seg omgivelsene ut ifra et overlevelsesinstinkt hvor nødvendige tilpasninger blir gjort mellom organismen og miljøet (Dasmio 1994). En hjerne som vokser opp i et voldelig miljø, vil således tilpasse og forme seg på en måte som gjør den bedre i stand til å beskytte seg.<sup>202</sup> Dess yngre hjernen er, jo mer formelig er den, ettersom den utvikler seg langsomt og ikke ser ut til å være ferdig biologisk utviklet før 20 års alder (Gotay et al. 2004). Dette betyr at psykologiske erfaringer i tidlig alder har større innvirkninger på hjernen, og at det er vanskeligere å endre på strukturer i hjernen når den blir eldre.<sup>203</sup>

<sup>202</sup> Heltne (2012) s. 51

<sup>203</sup> NOU 2012:5 s. 195

I følge Blindheims kapittel 4, ser man normalt på hjernens oppbygning vertikalt, som består av tre hoveddeler. Nedre del består av hjernestammen, som ”styrer grunnleggende funksjoner som bl.a pust, autonom aktivering (hjerterytme etc.), reflekser og blodtrykk.”<sup>204</sup> Det limbiske system lenger opp styrer blant annet ”hukommelsesfunksjoner, tilknytning og overlevelsesreaksjoner for ytre farer, og grunnleggende emosjonelle reaksjoner knyttet til dette, og styrer det hormonelle (endoktrine) systemet.”<sup>205</sup> Øverst sitter cortex, som også er kjent som neocortex, som styrer evnen til ”å tenke og resonnere, språk, viljesstyrte motoriske handlinger, persepsjon, evne til praktisk problemløsning og mye annet”.<sup>206</sup>

Når barn blir født, fungerer hjernestammen og de mest primitive delene av det limbiske system, som sikrer overlevelse. De mer avanserte delene av det limbiske system, i tillegg til neocortex blir utviklet litt senere.<sup>207</sup>

Videre er hjernen delt inn i høyre og venstre hjernehalvdel. Venstre hjernehalvdel styrer bla. Språk og analytiske evner, mens høyre halvdel styrer ”funksjoner som persepsjon, praktisk problemløsning, følelser, kreativitet og implisitt hukommelse”.<sup>208</sup> Hos barn er det høyre hjernehalvdel som fungerer de to første leveårene, mens venstre del av cortex begynner å fungere etter ca. 2 år (Schore 2003a).<sup>209</sup>

**Det limbiske system**, spiller en viktig rolle ved traumatisering, ettersom det kan knyttes tett opp til overlevelsesfunksjoner ved ytre farer. Thalamus, amygdala og hippocampus er sentrale strukturer i det limbiske system.<sup>210</sup>

**Thalamus** har i oppgave å lede sensorisk informasjon fra sanseorganene til andre deler av det limbiske system og til neocortex, som videre skal sørge for ”integrering (registrering, tolkning og forståelse) av sensorisk informasjon”.<sup>211</sup> Dersom fungeringen i thalamus er

---

<sup>204</sup> Heltne (2012) s. 52

<sup>205</sup> Ibid

<sup>206</sup> Ibid

<sup>207</sup> Ibid

<sup>208</sup> Ibid

<sup>209</sup> Ibid

<sup>210</sup> Ibid

<sup>211</sup> Heltne (2012) s. 53

svekket, vil dette kunne ha negativ innvirkning på evnen til det limbiske system og neocortex til å ta i mot sensorisk informasjon og integrere denne (Lanius et al. 2006a).<sup>212</sup>

Studier viser at thalamus er svekket hos personer som er traumatiserte (Lanius et al. 2006 b). Videre stiller de samme forskerne spørsmålsteget ved om svekket fungering av thalamus kan være grunnen til mangelfull *”integrering av tanker, følelser og kroppsfornelemelser en ser når det gjelder traumatiske minner, og at dette også kan være årsaken til sensoriske gjenopplevelser”*.<sup>213</sup>

**Amygdala** virker som en alarmsentral, ved at den mottar sensorisk informasjon fra thalamus, og således vurderer hvilken informasjon som kan utgjøre en trussel mot individet. Det antas at dette er *”delvis preprogrammert gjennom evolusjonen og delvis lært ved erfaring”*.<sup>214</sup>

Deretter sender amygdala signalene videre til blant annet hippocampus og hypothalamus, som videre går inn i HPA-aksen, som vanligvis medfører i at kroppen skiller ut mer adrenalin og noradrenalin, slik at individet kan forvare seg gjennom *”flukt, kamp eller andre forsvarsmekanismer”*.<sup>215</sup>

For å sikre overlevelse er det nødvendig at amygdala har god hukommelse, slik at individet er i stand til å beskytte seg mot fremtidige farer. Amygdala husker derfor alt som har skjedd og som har vært en trussel for individet. Den baserer seg også på generaliseringslæring, som gjør at den identifiserer alt som minner om det som tidligere har vært truende, og dette vil igjen medføre til aktivering. Traumatiserte personer vil således reagere med *”emosjonell aktivering”* i forhold til alt som kan minne om trusler de har vært utsatt for. Denne reaksjonen kommer før det kognitive systemet rekke å reagere, ved at tanker og refleksjon aktiveres.<sup>216</sup>

Det er derfor svært vanlig at traumatiserte personer reagerer på hendelser som amygdala tidligere har identifisert som fare, men som ikke nødvendigvis lenger utgjøre en fare. Dette innebærer at til tross for at individet skjønner at faren er over, vil amygdala fremdeles gi faresignaler, som igjen medfører at barnet vil fortsette å være i beredskap.<sup>217</sup>

---

<sup>212</sup> Heltne (2012) s. 53

<sup>213</sup> Ibid

<sup>214</sup> Ibid

<sup>215</sup> Ibid

<sup>216</sup> Ibid

<sup>217</sup> Ibid

En studie som ble utført av Arne Øhman (2005) viste at det autonome nervesystemet kan aktiveres uten endring av tanker. Måten han viste dette på var å samle to grupper som han viste lysbilder til. Den første gruppen ble vist angstvekkende bilder, men bildene ble vist så fort at gruppen ikke bevisst oppfattet bildene. De angstvekkende bildene ble vist med ikke-angstvekkende bilder, slik at begge gruppene var av den oppfatning at de kun hadde sett ikke-angstvekkende bilder. Øhman oppdaget at det autonome nervesystemet til gruppen som hadde sett de angstvekkende bildene, fikk økt aktivering. I praksis betyr dette at den følelsesmessige aktiveringen er ubevisst i oppfatningen av trusselen og således skjer uten tankeaktivering.<sup>218</sup>

Ettersom sentrale funksjoner i venstre hjernehalvdel ikke er ferdig utviklet hos spedbarn (Schore, 1994), har så små barn vanligvis ikke verbale minner fra spebarnstiden. En kunne derfor tenke seg at opplevelser fra den tiden før de eksplisitt er i stand til å huske minnene, ikke er av så stor betydning. Ut i fra den kunnskapen forskningen nå har kommet frem til om hukommelse og det limbiske system vet man at dette ikke stemmer. ”*Implisitte minner og erfaringer vil lagres i amygdala og høyre hjernehalvdel*” (Schore, 1994; van der Kolk et al. 1996).<sup>219</sup> Preverbale minner ligger altså implisitt lagret i hukommelsen, til tross for at de ikke er en del av hvert menneskets eksplisitte hukommelse.<sup>220</sup> Dette betyr at hendelser fra barnets første leveår, som har vært traumatiske sannsynligvis vil være av like stor, om ikke av større betydning enn senere opplevelser, fordi barnet på denne tiden vil ha begrenset kapasitet til å integrere sterke opplevelser. Til tross for at barnet ikke husker hendelsene det har blitt utsatt for, vil det fortsatt kunne reagere med angst på opplevelser som minner om tidligere traumatiske opplevelser, og på den måten svare med å gå i beredskapsmodus. Ettersom de tidligere opplevelsene er preverbale og ikke kan gjenkalles språklig, er de heller ikke gjenstand for bearbeidelse i samme grad da det er vanskelig å integrere disse hendelsene.<sup>221</sup>

**Hippocampus** mottar signaler fra amygdala, og kan på den måten bremse og hjelpe amygdala til å skille mellom hvilke situasjoner som er farlig og ikke. Hippocampus er viktig ved at den formidler informasjon om ”*hendelser til eksplisitt (språklig og bevisst) hukommelse*”.<sup>222</sup>

---

<sup>218</sup> Heltne (2012) s. 54

<sup>219</sup> Ibid

<sup>220</sup> Ibid

<sup>221</sup> Ibid

<sup>222</sup> Ibid



Forskning dokumenterer at en kraftig aktivert amygdala vil svekke funksjonen til hippocampus. Det betyr at barnet kan få utfordringer knyttet til reduksjon av amygdalareaksjoner (beskrevet ovenfor), noe som igjen går utover evnen til å overføre nye minner til eksplisitt hukommelse. (Diseth 2005).<sup>223</sup>

Dette innebærer i praksis at til tross for at barnet over lang tid har vært i trygge omgivelser og er utenfor trusselsituasjonen, vil det kunne reagere med utagering i form av fluktatferd eller høy beredskap fordi amygdala trenger lang tid og mange gode erfaringer, før den roer seg ned. Dette indikerer at overlevelse er en så integrert del av vårt nervesystem at det tar lang tid før individet tar "sjansen" på å føle seg trygg igjen<sup>224</sup>. En hippocampus som er skadet eller hemmet, vil forsterke beredskapsmoduset hos individet og samtidig hemme ny læring.<sup>225</sup>

**Medial prefrontal cortex** spiller en sentral rolle med tanke på selvobservasjon, og således evnen til "*selvregulering, sosial fungering og til dempe emosjonelle reaksjoner fra det limbiske system* (Nijenhuis & De Boer 2007; Lane & McRae 2004 i Ogden et al. 2006)".<sup>226</sup> Som følge av at medial prefrontal cortex svekkes under stress, vil denne delen hos traumatiserte personer fungere i mindre grad. Dette blir synliggjort ved at barn med en mindre fungerende medial prefrontal cortex, gjerne kan ha en atferd som er mer impulsstyrt og mindre reflektert.<sup>227</sup>

### 5.3 Venstre og høyre hjernehalvdel

Flere studier peker i retning av at traumatiske minner i større grad lagres i høyre hjernehalvdel (Schiffer et al. 1995; Rauch et al. 1996; Schore 1994, 2003a).<sup>228</sup> I denne halvdel vil barnet lagre ansiktsuttrykk. Dette betyr at barnet ubevisst forbinder ulike følelser og konsekvenser til forskjellige typer ansiktsuttrykk. "*I følge Allan Schore (2003a) blir disse lagret på et subliminalt bevissthetsplan, og når en sanser noe som minner om dette i omgivelsene, oppstår en affektiv respons*".<sup>229</sup> Videre viser forskning at neglisjerte barn har utfordringer knyttet til å

---

<sup>223</sup> Heltne (2012) s. 54

<sup>224</sup> Ibid

<sup>225</sup> Heltne (2012) s. 55

<sup>226</sup> Ibid

<sup>227</sup> Ibid

<sup>228</sup> Ibid

<sup>229</sup> Heltne (2012) s. 56

gjenkjenne emosjoner i ansikter, samt at barn som er fysisk mishandlet lettere tolker ansiktsuttrykk som aggressive (Pollak et al. 2000).<sup>230</sup>

**Corpus callosum** binder sammen høyre og venstre hjernehalvdel, slik at begge halvdelene kan fungere som en helhet. I følge studier er traumatiserte personers midtre del av corpus callosum redusert. Dette gjelder særlig gutter. (Teicher et al. 1997; De Bellis 1999, 2002, 2003).<sup>231</sup> En redusert corpus callosum hos gutter knyttes hovedsaklig til neglekt, mens det hos jenter knyttes til seksuelle overgrep. (Teicher et al. (2000)).<sup>232</sup>

Jeg har vært inne på noen av de strukturelle endringer som skjer i hjernen ved traumatisering. I tillegg til de som er nevnt er det andre områder i hjernen hvor det også kan påvises at traumatisering fører til strukturell endring.

Forskere har blant annet funnet ut at traumatiserte personer skiller ut økt cortisol og katekolaminer (adrenalin, noradrenalin og dopamin). Forhøyet utskillelse av noradrenalin og dopamin kan igjen føre til høyere autonom aktivering som videre kan medføre at noen barn har en atferd som *”er preget av uro, irritabilitet, utålmodighet og hyperaktivitet (...)”*.<sup>233</sup>

Beskrivelsene ovenfor av hvordan vold medfører strukturelle endringer i hjernen til barn er ikke på langt nær utfyllende. Jeg synes likevel at det er viktig og riktig å nevne temaet i denne oppgaven, fordi det bidrar til å danne et helhetlig bilde av en problemstilling som er svært sammensatt.

---

<sup>230</sup> Heltne (2012) s. 56

<sup>231</sup> Ibid

<sup>232</sup> Ibid

<sup>233</sup> Heltne (2012) s. 58

## 5.4 Traumer og skoleprestasjoner

Barn som lever med vold i nære relasjoner opplever vedvarende traumatisering. Dette vil påvirke flere sider av barns utvikling utover post traumatisk stress symptomer. Flere vil i tillegg til atferdsproblemer, utvikle depresjoner og rusproblemer.<sup>234</sup>

Det er også slik at barn som lever med vedvarende traumatisering til enhver tid vil være på vakt og overvåke sine omgivelser for farer.<sup>235</sup> Dette passer godt med beskrivelsen av Kim i kapittel 3 som konstant bar med seg kniv som 14 åring, slik at han kunne beskytte søsteren og moren fra faren. I følge Dyregrov vil flere av barna, som følge av den konstante overvåkingen og beredskapen, utvikle en hypersensitivitet som henger ved langt inn i voksenalder. Videre krever overvåkingen såpass store mentale ressurser at dette går utover læringsevnen.<sup>236</sup>

Flere av barna reagerer også med såkalt dissosiasjon som betyr at man distanserer seg fra de traumatiske hendelsene og på den måten skaper et skille mellom hendelsene og følelsene. Denne type undertrykking av følelser kan påvirke spontanitet, og virke hemmende på kreativitet og den tankemessige kapasiteten. Videre vil flere traumatiske hendelser påvirke barnas tro på seg selv og fremtiden.<sup>237</sup> Det er altså avgjørende for læring at barna vokser opp i trygge og stabile omgivelser.

Dyregrov gjør et poeng av at det er traumesymptomer i etterkant som gjør læringen utfordrende.

For illustrere dette, viser han til en undersøkelse (Broberg et al. 2005) som ble foretatt etter en diskotekbrann i Gøteborg. Ca. ¼ av de overlevende ungdommene fortalte at de hadde sluttet på skolen, og at de vurderte eller måtte gå ett år om igjen.<sup>238</sup> Flere av ungdommene syntes skolearbeidet hadde blitt mer krevende, spesielt fag som matte, fysikk og grammatikk som krevde at elevene var konsentrerte.<sup>239</sup> Ca. 60% av ungdommene rapporterte om nedgang i karakterene. Det ble også påvist en sammenheng mellom desto kraftigere de posttraumatiske

---

<sup>234</sup> Dyregrov (2013) s. 216

<sup>235</sup> Ibid

<sup>236</sup> Ibid

<sup>237</sup> Dyregrov (2013) s. 217

<sup>238</sup> Dyregrov (2013) s. 215

<sup>239</sup> Ibid

reaksjonene var, desto større ble skoleproblemene. Videre var det slik at de ungdommene som følte at skolens oppfølging var utilstrekkelig, hadde flere egenrapporterte og intervjubedømte posttraumatiske symptomer, halvannet år etter diskotekbrannen.<sup>240</sup>

Det har overføringsverdi til barn som blir traumatiserte gjennom vold.

Dyregrov skriver at skoleproblemene som barn rapporterer utvikler seg gjerne parallelt med at de føler at lærernes forståelse for situasjonen deres er mangelfull.<sup>241</sup> En kan ut ifra dette tenke seg at mangelfull oppfølging av kode 6 eller 7 barna fra omgivelsene, herunder staten, kan forsterke barnas traumer og således svekke deres reelle mulighet til utdanning.

## 5.5 Oppsummering

Det finnes flere former for vold. Gjennomgangen i dette kapitlet illustrerer hvordan ulike former for vold fører til biologiske konsekvenser for voldsutsatte. Det er altså flere studier som helt uavhengig av hverandre dokumenterer at traumatisering fører til strukturelle endringer i hjernen. De strukturelle endringene vises i form av en redusert corpus callosum, som har som funksjon å sørge for at begge hjernehalvdelene fungerer sammen. Det kan også resultere i en overaktivert amygdala som vil sende faresignaler til barnet, til tross for at faren er over. Videre vil en overaktivert amygdala kunne svekke funksjonen til hippocampus, som gjør at individet vil opprettholde beredskapsmoduset, som igjen vil gå utover evnen til å lære.

Det er også påvist at de strukturelle endringene kan medvirke til en urolig, utålmodig, irritabel og hyperaktiv atferd. Det er naturlig å tenke at disse typer atferd har innvirkning på evnen til å lære.

Kunnskap om hvordan vold medfører strukturelle endringer i hjernen bør tillegges tung vekt ved rettssikkerhetsavveiningen av de ulike hensynene som gjør seg gjeldende. Til tross for at traumer har store konsekvenser for barna som blir rammet er det likevel viktig å understreke at traumer og strukturelle endringer kan ”repareres” over lang tid med gode opplevelser og terapi. Når man vet dette er det ekstra viktig å sørge for at retten til utdanning blir overholdt

---

<sup>240</sup> Dyregrov (2013) s. 215

<sup>241</sup> Ibid

og tilrettelagt på en måte som gjør at barn som har levd med vold i nære relasjoner får mulighet til å gjennomføre utdanningsløpet i trygge og forutsigbare omgivelser. Nettopp fordi barna har vært igjennom store belastninger, er det nærliggende å tenke at de er ekstra sårbare for manglende kontinuitet og forutsigbarhet i hverdagen. Disse barna trenger dermed i større grad enn andre barn at utdanningen blir sikret på en måte som gjør at de evner å følge utdanningsløpet. Ved at utdanningen blir sikret, vil dette også kunne bidra til at barna på sikt klarer å overkomme traumene de har opplevd. Dette taler for at rettsreglene bør utformes på et vis som gjør at det er voldsutøver som bør bære byrden med å flytte eller få friheten sin innskrenket, og ikke omvendt slik det er i kode 6 og 7 sakene. Dette leder over til kapittel 6 der de ulike beskyttelsestiltakene gjennomgås.

## 6. Beskyttelsestiltak

Sperret adresse er et beskyttelsestiltak som benyttes i aller siste instans for å skjerme voldsutsatte fra voldsutøver. Utover dette finnes det ulike beskyttelsestiltak som kan iverksettes for å beskytte voldsutsatte mot voldsutøver. Disse kan iverksettes av politiet eller av en domstol som avsier dom. De voldsutsatte har ofte vært gjennom flere runder med andre beskyttelsestiltak før de får innvilget sperret adresse. I det følgende skal de ulike beskyttelsestiltakene gjennomgås samt fremgangsmåten som benyttes for å ilegge tiltakene. Disse er besøksforbud, mobil voldsalarm, kontaktforbud, omvendt voldsalarm, varetektsfengsling og risikoverktøyet SARA. I kapittel 7 foretas en vurdering av dagens regler i tilstrekkelig grad ivaretar voldsutsatte. I kapittel 8 drøftes det om beskyttelsestiltakene kan håndheves mer effektivt, eventuelt om det kan benyttes alternative beskyttelsestiltak.

### 6.1 Besøksforbud og mobil voldsalarm

#### 6.1.1 Besøksforbud

Ett av virkemidlene politiet kan benytte seg av i familievoldssakene for å iverksette beskyttelsestiltak for voldsutsatte er å ilegge voldsutøver besøksforbud. Det følger av straffeprosessloven § 222a, at:

*”Påtalemyndigheten kan nedlegge besøksforbud dersom det er grunn til å tro at en person ellers vil*

- a) begå en straffbar handling overfor en annen person,*
- b) forfølge en annen person,*
- c) på annet vis krenke en annens fred, eller*
- d) begå ordensforstyrrelser som er særlig belastende for en annen person.*

*Slikt forbud kan også nedlegges til beskyttelse for en nærmere avgrenset krets av personer. Forbudet kan nedlegges dersom den som forbudet skal beskytte, har begjært det, eller allmenne hensyn krever det. § 170 a gjelder tilsvarende.*

*Besøksforbudet kan gå ut på at den forbudet retter seg mot, forbys*

- a) å oppholde seg på et bestemt sted, eller*

b) å forfølge, besøke eller på annet vis kontakte en annen person.

*Er det nærliggende fare for en handling som nevnt i første ledd bokstav a, kan personen forbys å oppholde seg i sitt eget hjem.*

*Besøksforbudet kan begrenses på nærmere angitte vilkår.*

*Besøksforbudet skal gjelde for en bestemt tid, høyst ett år av gangen. Besøksforbud i eget hjem kan vare i høyst tre måneder av gangen. Besøksforbud kan bare opprettholdes så lenge vilkårene er oppfylt. (...)*<sup>242</sup>

Hvem som er "påtalemyndigheten" står utfyllende beskrevet i straffeprosessloven § 55. I praksis er det den lokale politimesteren som ilegger besøksforbud. Vilåret i straffeprosessloven § 222 a er at det "er grunn til å tro at en person" vil begå en eller flere av handlingene beskrevet i bestemmelsens første ledd.

Etter rettspraksis ble dette utdypet og i en kjennelse fra Høyesterett, Rt-1998-1638. Selv om ordlyden som benyttes i kjennelsen ble endret jfr. Ot prp 109 (2001-2002)<sup>243</sup> til nåværende ordlyd har kjennelsens lovtolkning betydning for dagens ordlyd. Det følger av kjennelsens nest siste avsnitt at:

*"(...)Lovkravet om at det på grunn av "særlige forhold" må antas å foreligge en risiko, må forstås slik at risikoen må være nærliggende og reell uten det kreves at det foreligger sannsynlighetsovervekt. Dette tilsies også av reelle hensyn. Hensynet til den mulige overgriper står mot den som kan bli krenket. Et krav om sannsynlighetsovervekt før et forbud kunne iverksettes, ville medføre at selv en nærliggende grad av risiko for eksempelvis grov vold eller grove seksuelle overgrep ikke kunne møtes med et forbud."*<sup>244</sup>

Det at beviskravet ikke innebærer noe krav om sannsynlighetsovervekt ble også fulgt opp i Rt-2015-959. I denne saken hadde lagmannsretten ikke tatt begjæring om besøksforbud til følge, ettersom det ikke forelå sannsynlighetsovervekt for at vedkommende kom til å optre

---

<sup>242</sup> Straffeprosessloven § 222a, 1-6. ledd

<sup>243</sup> Ot. Prp nr. 109 (2001-2002) Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven (rasistiske symboler, besøksforbud og strafferammen ved sammenstøt av lovbrudd)

<sup>244</sup> Rt-1998-1638 nest siste avsnitt

*”fredsforstyrrende”*. Ankeutvalget satte lagmannsrettens kjennelse til side og viste til at vilkåret *”grunn til å tro”* i strpl. § 222a, 1 ledd ikke krever sannsynlighetsovervekt.<sup>245</sup>

Videre følger det av Rt-1998-1638 siste avsnitt at det ved vurderingen av forholdsmessigheten mellom behovet for besøksforbudet og inngrepet det innebærer, må både påtalemyndigheten og domstolene *”foreta en interesseavveining, hvor blant annet risikoen for mer alvorlige overgrep, den krenkedes alder, og virkningen av forbudet for den det rammer”*, trekkes inn.<sup>246</sup>

Risikoen skal vurderes ut i fra tidligere handlinger, trusler eller andre særlige forhold som taler for at det foreligger fare for overgrep.<sup>247</sup>

Besøksforbud inneholder ikke skyldkrav og personen som blir ilagt besøksforbud, blir ikke således ikke regnet som siktet i saken.<sup>248</sup>

Ordlyden i bestemmelsens første ledd bokstav a) *”begå en straffbar handling”*, sikter til fare for vold eller trusler.<sup>249</sup>

Ordlyden i bestemmelsens første ledd bokstav b, *”forfølge en annen person”* tilsier repeterende atferd ved at en person flere ganger oppsøker en annen person, som opplever atferden truende. Det er ikke et vilkår at *”forfølgelsen er en straffbar handling”*.<sup>250</sup>

Etter bestemmelsens første ledd, bokstav c, kan besøksforbud ilegges dersom det er grunn til å tro at en person kan komme til å *”krenke en annens fred”*. Etter forarbeidene tilsier dette

---

<sup>245</sup> Rt-2015-959

<sup>246</sup> Rt-1998-1638 siste avsnitt

<sup>247</sup> Ot.prp. nr. 109 (2001-2002) pkt. 8.2 s. 44.

<sup>248</sup> Rettsdata (2016) Norsk Lovkommentar ved Haugland, G.S. (21.09.2016) lovkommentar til strpl. § 222a, note 1639

<sup>249</sup> Ot.prp nr. 109 (2001-2002) pkt. 4.1.2.2 s. 20 jfr. Rettsdata (2016), Norsk Lovkommentar ved Haugland, G.S. (21.09.2016) lovkommentar til strpl. § 222 a, note 1641

<sup>250</sup> Ot prp. Nr. 109 (2001-2002) pkt. 8.2, s. 45 jfr. Rettsdata (2016), Norsk Lovkommentar ved Haugland, G.S. (21.09.2016) lovkommentar til strpl. § 222 a note 1643



oppførsel hvor en person eksempelvis dukker opp gjentatte ganger ”på en annens bosted, ringer eller trakasserer heller håner vedkommende på offentlige steder eller liknende.”<sup>251</sup>

I Rt-2015-34 ble en mann idømt 60 dagers fengsel hvor 40 av dem var betinget etter straffeloven § 342 som følge av brudd på straffeprosessloven § 222a. Mannen hadde ikke utøvet vold eller trusler, men hadde utvist ”*plagsom oppførsel og fredskrenkelses*”. Mannen hadde hatt et forhold til en jente, men forholdet var slutt for over to år siden. Mannen fortsatte å oppsøke henne til tross for at han var ilagt besøksforbud. Mannens oppførsel var en stor belastning for fornærmede og allmennpreventive hensyn tilsa ”*at brudd på besøksforbud skal få følgbare konsekvenser selv om det ikke er tale om vold eller trusler*”.<sup>252</sup>

Videre følger det av bestemmelsens andre ledd, bokstav a) at den forbudet er rettet mot, kan forbys ”*å oppholde seg på et bestemt sted (...)*”. Ordlyden ”*et bestemt sted*” er vag og må fastsettes etter rettens skjønn. Det er nærliggende å tenke at den forbudet er rettet mot, ikke kan oppsøke steder hvor fornærmede vanligvis oppholder seg. Etter rettspraksis jfr. Rt. 2003 s. 1068 og Rt. 1998 s. 1106 følger det at bestemmelsen ikke omfatter alle steder fornærmede oppholder seg midlertidig.<sup>253</sup>

I Rt-2003-324 ble en mann straffedømt for brudd på besøksforbud etter straffeloven § 222a. Mannen ble dømt til 90 dagers fengsel, hvorav 60 dager ble gjort betinget med en prøvetid på to år. Vilåret for prøvetiden var at han ikke opptrådte i strid med besøksforbudet. Mannen som var født i 1961 hadde gjentatte ganger oppsøkt en jente som var født 1986. Hun var på den aktuelle tiden han oppsøkte henne mellom 12-14 år gammel. Mannen innrømmet at han var forelsket i jenta. Han ble ilagt besøksforbud, men brøt forbudet en rekke ganger. Områdene mannen ikke fikk oppholde seg på utgjorde ca. 1200 daa. Til tross for at besøksforbudet var omfattende, og således innskrenket mannens bevegelsesfrihet betraktelig la Høyesterett vekt på hvilken psykisk påkjenning det hadde vært for jenta at mannen brøt besøksforbudene.<sup>254</sup>

---

<sup>251</sup> Ot prp. Nr. 109 (2001-2002) pkt. 8.2, s. 45 jfr. Rettsdata (2016), Norsk Lovkommentar ved Haugland, G.S. (21.09.2016) kommentar til strpl. § 222 a note 1644

<sup>252</sup> Rt-2015-34 avsnitt 19

<sup>253</sup> Rettsdata (2016), Norsk Lovkommentar ved Haugland, G.S. (21.09.2016) kommentar til strpl. § 222 a note 1649

<sup>254</sup> Rt-2003-324

Dommen illustrerer at besøksforbud som først og fremst skal virke straffeprosessuelt forebyggende, likevel kan innskrenke bevegelsesfriheten kraftig uten at det anses å være et pønalt tiltak slik kontaktforbud anses å være. Dette har betydning for drøftelsen av formålet og effektiviteten ved de ulike tiltakene som drøftes nedenfor i kapittel 8.2.

Av bestemmelsens andre ledd bokstav b) følger det at vedkommende kan forbys *”å forfølge, besøke eller på annet vis kontakte en annen person. Er det nærliggende fare for en handling som nevnt i første ledd bokstav a, kan personen forbys å oppholde seg i sitt eget hjem”*.<sup>255</sup>

Det følger av forarbeidene at vilkårene for besøksforbud i eget hjem er strengere enn vanlig besøksforbud. Dersom det skal nedlegges besøksforbud i eget hjem må det foreligge *”nærliggende fare”* for overgrep. Det må altså foreligge sannsynlighetsovervekt for at vedkommende skal begå en straffbar handling.<sup>256</sup> Det følger av forarbeidene at *”hjemmelen vil særlig være aktuell når den personen skal beskyttes, har felles husholdning med den personen som besøksforbudet retter seg mot”*.<sup>257</sup>

I Rt- 2004-1658 fikk en mann besøksforbud mot å oppholde seg i sitt eget hjem. Han ble også ilagt forbud mot å oppsøke eller på noen måte kontakte sin kone og fire av deres felles barn. Besøksforbudet skulle imidlertid ikke være til hinder for at han kunne ha samvær med barna med tilsyn, etter nærmere avtale med barnevernet. Høyesteretts kjæremålsutvalg kom til at det var fare for overtredelse av den tidligere straffeloven § 390 a , og at dette ble omfattet av *”straffbar handling”* i strpl. § 222a. Det var således adgang til å ilegge mannen besøksforbud i eget hjem. Høyesterett kom også til at dette ikke ville stride mot retten til privatliv i EMK artikkel 8.<sup>258</sup>

Av bestemmelsens fjerde ledd følger det at besøksforbud bare skal gjelde for høyst ett år av gangen.

---

<sup>255</sup> Strpl. § 222a, 2. ledd, bokstav b)

<sup>256</sup> Ot.prp. nr. 109 (2001-2002) Pkt. 8.2 s. 65

<sup>257</sup> Ibid

<sup>258</sup> Rt-2004-1658

### 6.1.2 Mobil voldsalarm

I tillegg til besøksforbud kan voldsutsatte søke om å bli tildelt en mobil voldsalarm. Voldsalarm kan tildeles uten at det foreligger en anmeldelse. Tildeling av voldsalarm skjer etter en totalvurdering av politiet, og varer i tre måneder av gangen.<sup>259</sup> Dersom alarmen utløses kommer voldsutsatte i direkte kontakt med politiet og dersom politiet ikke kommer i kontakt med voldsutsatte, skal de med en gang rykke ut til stedet voldsutsatte oppholder seg på. Alarmen forutsetter at det er voldsutsatte selv som utløser alarmen.

### 6.1.3 Erfaring med besøksforbud og mobil voldsalarm

Det følger av Ot.Prp Nr. 25 (2008-2009) s. 6 at det de siste årene har vært en betydelig økning i antall anmeldelser for brudd på besøksforbud. I 1998 forelå det fire anmeldelser på besøksforbud. I perioden 2004-2007 hadde tallene økt til henholdsvis 915, 939, 876 og 940 brudd på besøksforbud.<sup>260</sup> Disse tallene følger av politiets registreringssystem, STRASAK hvor det kun registreres straffbare handlinger. STRASAK viser kun antall anmeldelser og ikke antall gjerningspersoner. Tallene som det vises til spesifiserer derfor ikke antall gjerningsmenn, da bruddene på besøksforbud gjerne kan være begått av samme gjerningsmann flere ganger.<sup>261</sup> I takt med økningen av antall anmeldelser på besøksforbud, har tildeling av mobil voldsalarm økt fra 681, 1.januar 2005 til 1437 1. mai 2008.<sup>262</sup> Flere kvinner som velger å bryte ut av voldelig samliv, opplever at volden eskalerer etter bruddet.<sup>263</sup>

Informasjon fra Asker og Bærum politidistrikt viser at kombinasjonen av mobil voldsalarm og besøksforbud eller besøksforbud alene ofte gir tilstrekkelig beskyttelse mot nye overgrep. Imidlertid er det en mindre gruppe, som særlig gjør seg gjeldende i saker om vold i nære relasjoner, som ikke respekterer besøksforbudet.<sup>264</sup> Det er nærliggende å tro at det er en andel av denne mindre gruppen som er direkte årsak til kode 6 eller 7 adresse.

---

<sup>259</sup> Politiet.no (2010) Mobil voldsalarm

<sup>260</sup> Ot.prp. nr. 25 (2008-2009) s. 6

<sup>261</sup> Ibid

<sup>262</sup> Ot.prp. nr. 25 (2008-2009) s. 7

<sup>263</sup> Ot.prp. nr. 25 (2008-2009) s. 6

<sup>264</sup> Ot.prp. nr. 25 (2008-2009) s. 7

## 6.2 Kontaktforbud

Et annet tiltak som kan iverksettes er kontaktforbud. Kontaktforbud kan imidlertid kun ilegges ved dom. Det følger av straffeloven § 57 at:

” Den som har begått en straffbar handling, kan ilegges kontaktforbud når det er grunn til å tro at vedkommende ellers vil

- a) begå en straffbar handling overfor en annen person,
- b) forfølge en annen person, eller
- c) på annet vis krenke en annens fred.

Kontaktforbudet kan gå ut på at den forbudet retter seg mot, forbys

- a) å oppholde seg i bestemte områder, eller
- b) å forfølge, besøke eller på annet vis kontakte en annen person.

Er det nærliggende fare for en handling som nevnt i første ledd bokstav a, kan den skyldige forbys å oppholde seg i eget hjem.

*Kontaktforbudet kan begrenses på nærmere angitte vilkår.*

*Dersom det anses nødvendig for at kontaktforbudet skal bli overholdt, kan retten bestemme at den kontaktforbudet retter seg mot, skal ilegges elektronisk kontroll i hele eller deler av perioden kontaktforbudet gjelder for. Slik kontroll kan bare omfatte registrering av opplysninger om at den domfelte beveger seg innenfor områder omfattet av kontaktforbudet, opplysninger om at den domfelte beveger seg i nærheten av fornærmede, og opplysninger om uteblitte signaler fra kontrollutstyret.*

*Domfelte plikter å yte den bistand og følge de instruksjoner som kan gis av politiet og er nødvendig for å gjennomføre kontrollen. Kongen kan gi nærmere regler om gjennomføringen av elektronisk kontroll, herunder om behandling av personopplysninger i forbindelse med slik kontroll.*

*Rettighetstap etter bestemmelsen her kan ilegges som eneste straff hvis det ikke er fastsatt en minstestraft på fengsel i 1 år eller mer for handlingen.*<sup>265</sup>

---

<sup>265</sup> Straffeloven § 57

Kontaktforbud oppstiller de samme vilkår som besøksforbud, men krever i tillegg et skyldkrav om at tiltalte har begått en ”*straffbar handling*”. En forutsetning for å idømmes kontaktforbud er således at både de objektive og subjektive vilkårene for straff er oppfylt.<sup>266</sup> Ved tolkning av vilkåret ”*grunn til å tro*” blir tolkningen sammenfallende med tolkningen av strpl § 222a, hvor det ikke kreves sannsynlighetsovervekt for at voldsutøver skal begå følgende handlinger beskrevet i bestemmelsens første ledd.<sup>267</sup>

Ordlyden i bestemmelsens første ledd, bokstav a) ”*begå en straffbar handling overfor en annen person*” – er ment å beskytte privatpersoner og tar ikke sikte på at den skal anvendes for beskyttelse av den alminnelige ro og orden.<sup>268</sup> De straffbare handlingene man ønsker å forhindre er voldslovbrudd, trusler eller plagsom opptreden etter straffeloven § 390a.<sup>269</sup>

Ordlyden i bestemmelsen første ledd, bokstav b) ”*forfølge en annen person*”, tolkes på samme måte som i strpl. § 222a og forfølgelsen trenger ikke å være straffbar.<sup>270</sup>

Av bestemmelsens andre ledd, følger det at ”*kontaktforbudet kan gå ut på at den forbudet retter seg mot, forbys a) å oppholde seg i bestemte områder, eller b) å forfølge, besøke eller på annet vis kontakte en annen person.*”<sup>271</sup>

Tolkningen av a) om ”*bestemte områder*”, følger den samme som i strpl. § 222a.

Ved tolkningen av bokstav b) ”*forfølge, besøke eller på annet vis kontakte en annen person*” følger det av Ot. Prp nr. 90 (2003-2004)<sup>272</sup> at forbudet kan gjøres gjeldende på en måte som

---

<sup>266</sup> Rettsdata (2016), Norsk Lovkommentar ved Matningsdal, M. (01.06.2016) kommentar til straffeloven § 57, 1. ledd note 414

<sup>267</sup> Rettsdata (2016), Norsk Lovkommentar ved Matningsdal, M. (01.06.2016) kommentar til straffeloven § 57, 1. ledd note 415

<sup>268</sup> Rettsdata (2016), Norsk Lovkommentar ved Matningsdal, M. (01.06.2016) kommentar til straffeloven § 57, 1. ledd bokstav a) note 416

<sup>269</sup> Ibid

<sup>270</sup> Rettsdata (2016), Norsk Lovkommentar ved Matningsdal, M. (01.06.2016) kommentar til straffeloven § 57, 1. ledd bokstav b) note 417

<sup>271</sup> Straffeloven § 57, 2. ledd

<sup>272</sup> Ot. Prp. nr. 90 (2003-2004) kap. 30.1 s. 456

ikke bare omfatter fysiske tilnærmelser, men også annen uønsket oppmerksomhet, eksempelvis oppringninger, tekstmeldinger, eposter m.v.<sup>273</sup>

### 6.3 Omvendt voldsalarm

Det første forslaget om omvendt voldsalarm ble fremmet av regjeringen i 2008.<sup>274</sup> Ordningen ble imidlertid ikke iverksatt før 1. februar 2013 og av publiserte dommer hvor voldsutøver har blitt idømt omvendt voldsalarm finnes det bare to. Disse er LB-2015-199542 (TOSLO-2015-155376 ble anket og resulterte i LB-2015-199542) og HR-2016-783-A.

Hjemmelen for å ilegge omvendt voldsalarm følger av straffelovens § 57, 5. ledd. Her står det at:

*”Dersom det anses nødvendig for at kontaktforbudet skal bli overholdt, kan retten bestemme at den kontaktforbudet retter seg mot, skal ilegges elektronisk kontroll i hele eller deler av perioden kontaktforbudet gjelder for. Slik kontroll kan bare omfatte registrering av opplysninger om den domfelte beveger seg innenfor områder omfattet av kontaktforbudet, opplysninger om den domfelte beveger seg i nærheten av fornærmede, og opplysninger om uteblitte signaler fra kontrollutstyret.”*<sup>275</sup>

Omvendt voldsalarm kan etter loven bare ilegges i kombinasjon med kontaktforbudet og innebærer at domstolen forbyr voldsutøver å bevege seg innenfor et bestemt område rundt den voldsutsatte.<sup>276</sup> Området kan inkludere både boligområdet og arbeidsområdet til voldsutsatte. Voldsutøver må som følge av dette til enhver tid bære en elektronisk fotlenke som varsler politiet dersom vedkommende beveger seg inn på området han ikke skal bevege seg inn på. Politiet har dermed mulighet til å rykke ut å pågripe voldsutøver før han kommer frem til voldsutsatte.<sup>277</sup> Utover dette kan voldsutøver bevege seg fritt i samfunnet. Imidlertid plikter

---

<sup>273</sup> Ot. Prp. nr. 90 (2003-2004) kap. 30.1 s. 456, se også Rettsdata (2016), Norsk Lovkommentar ved Matningsdal, M. (01.06.2016) kommentar til straffeloven § 57, 2. ledd bokstav b) note 420

<sup>274</sup> Se Ot.prp nr. 25 (2008-2009)

<sup>275</sup> Straffeloven § 57, 5. ledd

<sup>276</sup> Politiet.no (2013) Omvendt voldsalarm

<sup>277</sup> Ibid

den som er ilagt omvendt voldsalarm å sørge for vedlikehold og oppladning av den omvendte voldsalarmen.

Etter dagens regler er det en mer omfattende prosess å pålegge voldsutøver omvendt voldsalarm, da det må foreligge rettskraftig dom om påbudet. Dette begrunnes i forarbeidene med rettssikkerhetshensyn til voldsutøver i forhold til inngrepets art. Argumentet for at det er voldsutøver som skal pålegges omvendt voldsalarm er at det er voldsutøver som bør bære byrden og ikke voldsutsatte. Etersom alarmer utløses når voldsutøver beveger seg innenfor det forbudte området, fritas voldsutsatte fra å være konstant på vakt og være beredt til å utløse voldsalarmen til enhver tid.

I Ot. Prp. Nr. 25 (2008-2009) pkt. 3.7.2.3 kommer det uttalelser og anbefalinger om hvor lenge elektronisk kontroll bør idømmes. Etter straffeloven § 58, 2. ledd kan kontaktforbudet *”ilegges for en bestemt tid inntil 5 år, eller når særlige grunner tilsier det, på ubestemt tid.”*<sup>278</sup> Departementet fremhever at elektronisk kontroll er et sterkere inngrep enn kontaktforbud og at varigheten av den elektroniske kontrollen skal fastsettes etter rettens skjønn. Elektronisk kontroll regnes som en del av straffeutmålingen som kan ankes over på samme måte som kontaktforbud.<sup>279</sup> Videre mener departementet at den elektroniske kontrollen bør kunne prøves oftere enn kontaktforbudet, ut i fra inngrepet det medfører. Departementet mener også at det i de alvorligste sakene bør være adgang til å idømme elektronisk kontroll for fem år av gangen, men ikke på ubestemt tid.<sup>280</sup>

Det overordnede formålet med kontaktforbud og elektronisk kontroll er å beskytte voldsutsatte. Imidlertid fordi det foreligger adgang til å ilegge lengre tidsramme for omfanget av forbudet og elektronisk kontroll, anses kontaktforbud å bære mer preg av å virke pønalt overfor voldsutøver enn besøksforbud, som kun anses å være et straffeprosessuelt virkemiddel.

Ved brudd på besøks- og kontaktforbud etter strpl. § 222a og strl. § 57 er strafferammen den samme for begge med strafferamme med bot eller fengsel inntil ett år etter strl. § 168.

---

<sup>278</sup> Straffeloven § 52, 2. ledd

<sup>279</sup> Rettsdata (2016), Norsk Lovkommentar ved Matningsdal, M. (01.06.2016) kommentar til straffeloven § 57, 5. ledd note 422A

<sup>280</sup> Ot.prp. nr. 25 (2008-2009) s. 21 pkt. 3.7.2.3

Slik ordningen fungerer i dag, ved at omvendt voldsalarm må idømmes ved dom, er prosessen som nevnt omfattende og kan strekke seg over tid. I enkelte saker medfører dette at voldsopfrene ikke får umiddelbar beskyttelse. Byrden det innebærer å gå gjennom en rettslig prosess før det foreligger dom i saken, vil ofte være svært krevende for voldsutsatte.

Spørsmålet er således hvorvidt tiltaket er så inngripende at det må foreligge dom for å anvende omvendt voldsalarm. Dette drøftes i kapittel 8.

#### 6.4 varetekt

Dersom voldsutøver utgjør en tilstrekkelig trussel for voldsutsatte, eller gjentatte ganger har brutt besøks- eller kontaktforbudet, kan vedkommende varetektsfengsles. Det følger av straffeprosessloven § 171, 1.ledd, punkt 3) at:

*”Den som med skjellig grunn mistenkes for en eller flere handlinger som etter loven kan medføre høyere straff enn fengsel i 6 måneder kan pågripes når: 3) det antas påkrevd for å hindre at han på ny begår en straffbar handling som kan medføre høyere straff enn fengsel i 6 måneder (...).”<sup>281</sup>*

Ordlyden ”*skjellig grunn*” sikter til god eller rimelig grunn. Det må legges til grunn at det mer sannsynlig at vilkårene for straffeansvar er oppfylt enn at de ikke er det.<sup>282</sup> Det er således et krav om sannsynlighetsovervekt, men sannsynlighetsovervekten behøver ikke å være kvalifisert jfr. Rt-1994-951.<sup>283 284</sup>

Videre følger det av strpl. § 173, 1 ledd at: *”Den som treffes på fersk gjerning og ikke avstår fra den straffbare virksomhet, kan pågripes uten hensyn til størrelsen av straffen”.*<sup>285</sup>

---

<sup>281</sup> Straffeprosessloven § 171, 1. ledd, punkt 3)

<sup>282</sup> Rettsdata (2016) Norsk Lovkommentar ved Haugland, G.S (21.09.2016) kommentar til straffeprosessloven § 171, 1. ledd note 999

<sup>283</sup> Ibid

<sup>284</sup> Rt-1994-951

<sup>285</sup> Straffeprosessloven § 173, 1. ledd



Imidlertid følger det av straffeprosessloven § 170a at:

*”Et tvangsmiddel kan brukes bare når det er tilstrekkelig grunn til det. Tvangsmiddelet kan ikke brukes når det etter sakens art og forholdene ellers ville være et uforholdsmessig inngrep”.*<sup>286</sup>

Ordlyden *”uforholdsmessig inngrep”* tilsier at inngrepet må vurderes opp mot andre alternativer som kan virke mindre inngripende, samt at inngrepet må være proporsjonalt med handlingene. Retten må dermed vurdere hvorvidt varetekt innebærer et *”uforholdsmessig inngrep”* overfor voldsutøver at vedkommende settes i varetekt.

## **6.5 SARA**

I tillegg til politiets myndighet og virkeområde som reguleres av politiloven, samt adgangen til å iverksette noen beskyttelsestiltak, har politiet tatt i bruk et risikovurderingsverktøy for partnervold som heter SARA<sup>287</sup> ( Spousel Assault Risk Assessment ). SARA ble opprinnelig utviklet i Canada hvor hensikten bak modellen var å sette opp en oversikt og sjekkliste om risikofaktorer ved partnervold.<sup>288</sup> Ved at politiet har et eget risikoverktøy som de benytter i partnervoldsaker, kan de på den måten vurdere voldsrisikoen og iverksette forebyggende og beskyttende tiltak. Til tross for at barna ikke er hovedfokus i denne modellen, vil det ha betydning for tryggheten til barna, at foreldre som lever med partnervold blir fulgt opp av SARA og politiet. Tanken er at SARA skal fungere som et forebyggende spor som operer på siden av straffesakene.

SARA ble etablert i alle politidistrikter i Norge i 2013 i tråd med Stortingsmelding nr. 15, Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner ”Det handler om å leve” og handlingsplanen fra regjeringen ”Et liv uten vold” 2015-2017.<sup>289</sup>

Før iverksettelsen av SARA på landsbasis, ble det satt i gang et pilotprosjekt med SARA modellen på Stovner politistasjon i perioden 1.3.2011-29.2.2012. Her hadde politiet gode

---

<sup>286</sup> Straffeprosessloven § 170a

<sup>287</sup> Politidirektoratet (2014) Veileder risikoverktøyet SARA

<sup>288</sup> Aas (2014) s. 183

<sup>289</sup> Politidirektoratet (2014) Veileder risikoverktøyet SARA s. 12

erfaringer med bruk av modellen. Etter den norske modellen benytter politiet 15 risikofaktorer som videre er delt inn i tre grupper.<sup>290</sup> Det første gruppen setter opp fem punkter som tar utgangspunkt i voldsutøverens tidligere vold mot partneren. Den andre gruppen ser på fem faktorer ved voldsutøverens mentale og sosiale funksjonsevne. Den tredje gruppen ser på fem sårbarhetsfaktorer hos voldsutsatte.<sup>291</sup>

Tidligere vold mot partneren sier noe om faren for gjentakelse og alvorlighetsgraden av volden som tidligere har blitt utøvet. Tidligere voldsutøvelse øker sannsynligheten for nye overgrep. Det samme gjør sjikanering og forfølgelse.<sup>292</sup> Videre er faktorene ved voldsutøvers mentale og sosiale funksjonsevne, av betydning for kartleggingen av risikoen, da problemer i arbeidslivet/ økonomiske utfordringer eller innblanding i andre kriminelle forhold kan ha innvirkning på utøvelse av volden. Erfaringsmessig har man funnet ut at disse faktorene øker sannsynligheten for utøvelse av vold. I forhold til sårbarhetsfaktorer hos voldsutsatte er det av betydning hvorvidt offeret har hatt en inkonsekvent atferd overfor voldsutøver. I mange tilfeller preges relasjonen mellom voldsutøver og voldsutsatte av at voldsutsatte tar voldsutøver i forsvar og bagatelliserer de voldelige handlingene. Det er også vanlig at voldsutsatte klandrer seg selv for voldsbruken. Videre setter gjerne økonomisk avhengighet en stopper for hvorvidt voldsutsatte klarer å komme seg ut av forholdet i frykt for å ikke klare å ta seg av seg selv og barna. I tillegg har offeret over lenger tid ofte blitt isolert fra venner og familie og har derfor et lite nettverk de kan lene seg på.<sup>293</sup>

Formålet er at tiltakene skal virke beskyttende for voldsutsatte, men også sette i gang preventive tiltak som kan hjelpe voldsutøver til å forstå fra voldsutøvelsen. Risikoverktøyet SARA gir generelle retningslinjer for hvordan politiet kan eller skal iverksette forskjellige tiltak ut ifra vurderingen de gjør i hvert partnervoldtilfelle. Det skal foretas en vurdering av risikonivået for fremtidig vold og hvor alvorlig volden kan bli.<sup>294</sup> Det er opp til hvert politidistrikt å organisere og iverksette SARA. Målet er at det skal opprettes en sak på alle saker som innebærer partnervold. Tanken er at dersom politiet kommer raskt i gang

---

<sup>290</sup> Aas (2014) s. 183

<sup>291</sup> Aas (2014) s. 183

<sup>292</sup> Aas (2014) s. 184

<sup>293</sup> Ibid

<sup>294</sup> Politidirektoratet (2014) Veileder risikoverktøyet SARA s.21

med etterforskningen når de kommer til åstedene for vold i nære relasjoner, kan de gjennom diverse tiltak bidra til at volden ikke blir gjentakende.<sup>295</sup>

SARA har en mer helhetlig tilnærming til vold i nære relasjoner ved at de jobber utenfor straffesakene. I tillegg til å ivareta voldsutsatte sine beskyttelsesbehov, skal det jobbes for at voldsutøver får innsikt i handlingsmønsteret sitt og får hjelp til å forstå fra voldsbruken. Bakgrunnen til voldsutøveren er ofte sammensatt, hvor misbruk i oppveksten og rus kan tenkes å være utløsende faktorer. Årsaker til vold utdypes ikke i denne analysen, men dersom voldsutøver kan få hjelp til å bearbeide egne traumer, kan dette muligens i noen tilfeller virke preventivt for voldsbruken.

Det er imidlertid viktig å understreke at SARA er et verktøy som kan benyttes ved partnervold uavhengig om det er barn involvert eller ikke. SARA vil derfor ikke være et verktøy som fanger opp barn som blir utsatt for vold, med mindre det også foreligger partnervold. Likevel vil et forebyggende arbeid kunne være indirekte til hjelp for barna som lever i hjem hvor det utøves partnervold. Man kan tenke seg situasjoner der for eksempel mor blir utsatt for vold, og politiet iverksetter tiltak som besøksforbud og voldsalarm. Videre har politiet tett kontakt med blant annet barnevern, krisesentre, familievernkantorene, helsestasjoner, psykisk helsevern og kan den måten sette foreldre som opplever partnervold i kontakt med institusjoner som kan hjelpe dem ut av et liv med vold.<sup>296</sup>

Ettersom ordningen med SARA er relativt ny vil tilbakemeldingene kunne variere fra hvert politidistrikt med tanke på hvor godt ordningen fungerer i praksis. Hvorvidt politiet klarer å følge opp hver enkel partnervoldsak beror på ressurser og kapasitet i det enkelte politidistrikt.

## 6.6 Oppsummering

I kapittel 6 har ulike beskyttelsestiltak blitt gjennomgått. Disse er besøks- og kontaktforbud, mobil voldsalarm, omvendt voldsalarm og varetekt. I tillegg har politiet tatt i bruk risikovurderingsverktøyet, SARA, som skal forebygge vold i nære relasjoner. Ordningen har

---

<sup>295</sup> Politidirektoratet (2014) Veileder risikoverktøyet SARA s. 20

<sup>296</sup> Politidirektoratet (2014) Veileder risikoverktøyet SARA s.21

imidlertid fokus på partnervold, og hvorvidt barnas rettigheter i denne sammenheng blir godt nok fulgt opp foreligger det ikke tilstrekkelig informasjon om.

Informasjon fra Asker og Bærum politidistrikt viser at kombinasjonen av forskjellige beskyttelsestiltak som for eksempel bruk av voldsalarm og besøksforbud gir god beskyttelse. Likevel er det et fåtall voldsutøvere som ikke respekterer forbudene. En kan tenke seg at det er voldsutøvere i denne gruppen som blant annet utgjør en såpass stor trussel overfor voldsutsatte som resulterer i at de får "Kode 6 og 7"- adresse.

Spørsmålet er om beskyttelsestiltakene i de tilfellene voldsutøver ikke respekterer dem, kan gjøres mer effektive, ved at de får umiddelbar virkning. Omvendt voldsalarm og kontaktforbud krever for eksempel dom, før de kan benyttes. Om håndhevelsen kan gjøres mer effektiv ved at også de mer inngripende beskyttelsestiltakene kan fattes i form av vedtak med umiddelbar virkning, i stedet for å vente på dom, drøftes i kapittel 8, men først foretas noen vurderinger av hvorvidt dagens regler ivaretar barnas rettssikkerhet drøftes i kapittel 7.

## 7. Vurderinger av om dagens regler i tilstrekkelig grad ivaretar ”Kode 6 og 7”-barnas rettssikkerhet

### 7.1 Materielle og rettssikrende regler<sup>297</sup>

Ut i fra hvordan lovverket er utformet i dag kan det stilles spørsmålsteget ved hvorvidt de materielle reglens innhold blir fulgt opp av rettssikrende formelle regler. Med materielle regler mener jeg her regler som gir rett til utdanning og et liv uten vold, mens de formelle reglene gir innhold til de materielle reglene, ved å sørge for at de faktiske rettighetene overholdes.<sup>298</sup> For eksempel har det lite for seg at det finnes beskyttelsestiltak, dersom disse ikke kan benyttes effektivt. Det samme gjelder rettighetene til utdanning. Det hjelper lite at mulighetene til å gå på skole er der, dersom forholdene barna lever under svekker evnen til læring. Det skal i det følgende foretas en vurdering av om dagens regler i tilstrekkelig grad ivaretar ”Kode 6 og 7”-barnas rettssikkerhet.

I kapittel 2 ble reglene som slår fast retten til utdanning og et liv uten vold gjennomgått. Det følger av opplæringslova § 1-1, 5 ledd at formålet med utdanningen er at elevene skal utvikle kunnskap og holdninger for å mestre livene sine, slik at de kan delta i arbeid og felleskap i samfunnet.

Videre følger det av barnekonvensjonen artikkel 29, bokstav d) at utdanningen skal *”forberede barnet til et ansvarlig liv i et fritt samfunn i en ånd av forståelse, fred og toleranse...”*<sup>299</sup>

Når ”Kode 6 og 7”-barna blir tvunget til å leve et liv i skjul må det legges til grunn at dette verken samsvarer med muligheten til å delta i *”fellesskap i samfunnet”*, eller i *”en ånd av forståelse, fred og toleranse”*. Dette taler i retning av at det ikke foreligger rettssikrende

---

<sup>297</sup> Se Jakhelln (2012) s. 59

<sup>298</sup> Jakhelln (2012) s. 60

<sup>299</sup> Barnekonvensjonen artikkel 29, bokstav d)

regler som sørger for at innholdet i retten til utdanning blir oppfylt for barna som lever på sperret adresse.

Barnekonvensjonen artikkel 19, 1. ledd slår fast at det er statens ansvar å fatte ”*alle egnede lovgivningsmessige, administrative, sosiale og opplæringsmessige tiltak for å beskytte barnet mot fysisk og psykisk vold...*”<sup>300</sup>

Ordlyden ”*alle egnede (...) tiltak*” tilsier at tiltakene skal være tilfredsstillende.

Det overordnede spørsmålet blir dermed om staten i ”Kode 6 og 7”-sakene har fattet ”*alle egnede lovgivningsmessige, administrative, sosiale og opplæringsmessige tiltak*” for å beskytte barna mot fysisk og psykisk vold, som igjen sikrer utdanning.

For at retten til et liv uten vold skal overholdes, er det utviklet ulike beskyttelsestiltak som er beskrevet i kapittel 6. Likevel er ”Kode 6 og 7”-barna eksempler på at beskyttelsestiltakene som er stilt til rådighet ikke har evnet å beskytte barna fra å havne på sperret adresse. Spørsmålet blir dermed om dette skyldes at beskyttelsestiltakene ikke gir god nok beskyttelse slik de er utformet eller om det skyldes adgangen til å håndheve dem effektivt.

Besøksforbud og voldsalarm er et eksempel på beskyttelsestiltak som kan tas i bruk umiddelbart. Imidlertid ser det ut til at disse virkemidlene har begrenset verdi for stabiliteten til ”Kode 6 og 7”-barna. Dersom besøksforbudet brytes av voldsutøver, vil det kunne gi grunnlag for å vurdere ytterligere tiltak overfor voldsutøver, blant annet varetektsfengsling. Det er således hensiktsmessig å benytte besøksforbud som tiltak, fordi det er lettere å ilegge voldsutøver sanksjoner dersom tiltaket brytes. Likevel er det ikke holdepunkter for å hevde at besøksforbud eller mobil voldsalarm er med på å gi alle barna den stabiliteten eller beskyttelsen de trenger, ettersom de på tross av at tiltakene eksisterer, har havnet på sperret adresse.

Det må dermed ses hen til andre beskyttelsestiltak, som kontaktforbud, omvendt voldsalarm og varetektsfengsling. Disse kan tenkes å gi bedre voldsutsatte bedre beskyttelse, da politiet ved omvendt voldsalarm og varetektsfengsling, vil ha mer kontroll over voldsutøver enn ved

---

<sup>300</sup> Barnekonvensjonen artikkel 19, 1. ledd

besøksforbud og mobil voldsalarm. Effekten av kontaktforbud alene vil muligens være den samme som ved besøksforbud, men dette drøftes nærmere i kapittel 8. Kombinasjon av kontaktforbud og omvendt voldsalarm kan imidlertid tenkes å virke mer effektivt. Tiltaket krever dom av hensyn til rettssikkerheten til voldsutøver. Dette er fordi tiltakene anses å være av mer straffende karakter, og dermed gjør rettssikkerhetshensyn som skal ivareta voldsutøver seg gjeldende. Når det kreves dom, blir prosessen før tiltakene kan iverksettes omfattende, og hindrer at de kan benyttes umiddelbart. Til tross for at muligheten til å idømme omvendt voldsalarm i kombinasjon med kontaktforbud ble innført i februar 2013, er ordningen svært lite praktisert jfr. punkt 6.3. Det er nærliggende å tro at dette blant annet henger sammen med adgangen til å håndheve tiltaket fortløpende. Dette kan tyde på at politiet unngår omfattende prosesser for å fatte tiltak og heller benytter de virkemidlene som kan håndheves med øyeblikkelig virkning. Dette vil som regel være besøksforbud, mobil voldsalarm eller begjæring av varetektsfengsling. I saker hvor det haster å benytte tiltak, vil det virke mot sin hensikt at prosessen for å håndheve dem er omfattende. Det legges dermed til grunn at det finnes "egnete" tiltak som kan gi beskyttelse, men den manglende adgangen til å håndheve dem effektivt svekker beskyttelsen av voldsutsatte.

Hvorvidt utdanningsperspektivet har blitt viet tilstrekkelig plass i utformingen av beskyttelsestiltakene og tillagt vekt ved avveiningen av å måtte sette "Kode 6 eller 7" på barn, fremfor å innskrenke voldsmannens frihet, fremstår tvilsomt. I flere av sakene som er nevnt om familievold, herunder Rt-2013-588, er det min vurdering at utdanningsperspektivet forsvinner, og heller dreier seg om volden som gjerne er begått av far eller stefar overfor mor. I den aktuelle dommen som er beskrevet i kapittel 2, punkt 2.5.2 hadde kvinnen som ble forfulgt av sin ekskjæreste, fire barn som alle måtte flytte til sperret adresse som følge av mannens truende og forfølgende atferd. Høyesterett konkluderte med at mannens atferd var brudd på kvinnens rett til privatliv, som også omfatter den fysiske og psykiske integritet.<sup>301</sup> Hvilke konsekvenser dette hadde for utdanningen til kvinnens fire barn, er imidlertid ikke nevnt.

Konsekvensene av mangelfull beskyttelse og rettssikrende regler er allerede store for de barna det gjelder. I tillegg er det ut ifra et samfunnsøkonomisk perspektiv en stor belastning at disse barna ikke får tilstrekkelig sikret den utdannelsen de har krav på. Mangelfull utdanning fører

---

<sup>301</sup> Rt-2013-588 avsnitt 34

til arbeidsledighet som koster samfunnet stort. Dette kan illustreres ved å vise til noen eksempler fra rettspraksis.

## 7.2 Rettspraksis

At vold, seksuelt misbruk og omsorgssvikt medfører tap av utdanning og fremtidig inntekt illustreres i rettspraksis i en rekke straffesaker hvor det fremmes sivile erstatningskrav som del av straffesaken. I Rt-1997-852<sup>302</sup> ble en far straffedømt for å ha utført samleier med sin 14 år gamle datter. Hun ble tilkjent oppreisning på 75.000 kroner og videre 125.000 kroner for tap i fremtidig erverv. Det forelå klar årsakssammenheng mellom de straffbare handlingene og det faktum at datteren måtte gå ett år om igjen på skolen.

I LE-2015-92215 ble en far og bror dømt for mishandling av datter/søsteren sin. Datteren hadde en rekke ganger blitt utsatt for seksuell og voldelig mishandling, men retten fant det kun bevist at det ble begått voldshandlinger og ikke seksuelle handlinger. Mishandlingen bar preg av å være utført som ledd av kontroll med datteren/søsteren. Fornærmede bodde på hemmelig adresse da saken kom opp, etter gjentatte drapstrusler fra faren og broren. Sakkyndige i saken konkluderte med fornærmede hadde en invaliditet på 52% hvorav 45% skyldtes en post traumatisk stress lidelse, og 7% skyldtes depresjon. Det ble lagt til grunn at begge diagnoser hadde direkte årsakssammenheng med mishandlingen hun hadde blitt utsatt for. Faren og broren ble dømt til å betale en menerstatning på 580.000 kroner som de var solidariske ansvarlig for. Videre ble broren dømt til å betale søsteren 100.000 kroner i oppreisning, mens faren ble dømt til å betale 130.000 kroner i oppreisning.<sup>303</sup>

I LF-2015-47023 ble en mann dømt for gjentatt seksuell omgang med datteren til samboeren sin, fra hun var 12 til 18 år gammel. Jenta hadde som følge av overgrepene ikke klart å gjennomføre videregående skole, og var videre ikke i stand til å jobbe. Den sakkyndige konkluderte med en medisinsk invaliditetsgrad på 30% som følge av en post traumatisk stress diagnose. Diagnosen hadde direkte årsakssammenheng med overgrepene. Mannen ble dømt til å betale jenta 175.000 kroner i oppreisning. Lagmannsretten mente imidlertid at det var for

---

<sup>302</sup> Rt-1997-852

<sup>303</sup> LE-2015-92215



tidlig å si noe om hva en eventuell utmåling av menerstatning skulle være da det var avhengig av hvilke behandlingstilbud hun fikk.<sup>304</sup>

I LE-2015-60033 ble en voksen dame tilkjent erstatning på 2 millioner kroner fra kommunen. Lagmannsretten la til grunn at kommunen kunne bebreides for at de ikke besluttet omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-12. Flertallet i lagmannsretten kom til at det forelå årsakssammenheng med kommunens manglende beslutning om omsorgsovertakelse og kvinnens manglende utdanning. Kvinnen hadde vokst opp i et alkoholisert hjem, hvor far til tider var voldelig mot mor. Kvinnen var som barn alminnelig flink på skolen, og det ble lagt til grunn at hun ville ha fullført fagbrevet sitt på kokkelinjen dersom hun hadde blitt omplassert til et sted hvor hun ble ivaretatt.<sup>305</sup> I denne saken var det riktignok ikke snakk om uteblivelse av beskyttelsestiltak som følger av straffeprosessloven, men tiltak som burde vært iverksatt av barnevernet. Likevel har saken overføringsverdi til temaet i denne analysen ettersom det forelå adekvat sammenheng mellom omsorgssvikten kvinnen var utsatt for og hennes manglende utdanning.

Selv om noen av dommene ovenfor omhandler seksuelt misbruk og omsorgssvikt, er de relevante for temaet i denne oppgaven, da det illustrerer noen forutsetninger som må være på plass for å være i stand til å gjennomføre utdanning. Både vold og seksuelt misbruk faller innunder betegnelsen omsorgssvikt, og begge deler fører til strukturelle endringer i hjernen, som igjen går utover evnen til å lære. Konsekvensene av mangelfull utdanning som følge av omsorgssvikt har derfor overføringsverdi til oppgavens tema.

Det finnes altså en rekke eksempler i rettspraksis på hva de faktiske konsekvensene vold i nære relasjoner medfører rent personlig for de det gjelder. Rettspraksisen illustrer videre at tap av utdanning som følge av omsorgssvikt, herunder vold, kan medføre krav på erstatning. I LE-2015-60033 baseres blant annet erstatningskravet på tiltak som skulle vært fattet for å tilrettelegge for at forholdene for å være under utdanning var tilstede.

Slik sett kan den samme argumentasjonen brukes i ”Kode 6 og 7”-sakene. For barn som lever eller har levd med vold i nære relasjoner skyldes lærevanskene, herunder konsentrasjonsproblemer eller atferdsvansker strukturelle endringer i hjernen som følge av at

---

<sup>304</sup> LF-2015-47023

<sup>305</sup> LE-2015-60033

volden de har vært utsatt for. Flere av disse barna lever med traumer det tar lang tid å bearbeide. De er avhengige av å ha mange gode reparasjoner over et lengre tidsrom. Dersom utdanningen sikres, ved at barna får tilstrekkelig beskyttelse, får de mulighet til å stå på egne ben som voksne og på den måten få tilgang til ressurser som gjør at de selv kan ta tak i og bearbeide traumene fra barndommen.

I senere tid har også rettspraksis begynt å anerkjenne de langsiktige skadevirkningene av vold. Dette fremgår av kapittel 4.2. Når skadevirkningene av vold dokumenteres av omfattende forskning og deretter anerkjennes av rettspraksis, bør dette være momenter som tas med i avveiningen av hvilke tiltak som bør kunne håndheves umiddelbart.

### **7.3 Skyldkrav og beviskrav**

I tillegg til vurderingen av om dagens regler i tilstrekkelig grad ivaretar ”Kode 6 og 7”-barnas rettssikkerhet, må det også foretas en vurdering av de ulike kriteriene som gjør seg gjeldende i straffesaker, herunder ved iverksettelse av tiltak som kan virke pønalt.

I straffesaker er skyld- og beviskravene strenge. Dette skal hindre at uskyldige blir dømt. I sivile saker er beviskravene annerledes, da det her er tilstrekkelig med sannsynlighetsovervekt for å idømme sanksjoner overfor den som taper saken. En velfungerende rettsstat forutsetter at rettssikkerhetshensyn til enhver tid blir ivaretatt og opprettholdt. Dette gjelder både overfor voldsutøver og voldsutsatte. Det er et grunnprinsipp i rettsstaten Norge at alle har krav på en rettferdig rettergang, ingen er skyldig til motsatte er bevist og det skal være ”bevist utover enhver rimelig tvil” før noen blir dømt i straffesaker.

Utfordringen i mange av straffesakene som omhandler vold i nære relasjoner er at beviskravet er så strengt, at volds mannen i verste fall slipper unna domfellelse. Dermed hindres barna i å bli beskyttet fra voldsutøver og blir i mange tilfeller tvunget til å bo sammen med, ha samvær med voldsutøver, eller å leve i skjul fra voldsutøver. En av kvinnene som ble intervjuet i rapporten *”Å leve på sperret adresse”* fortalte at de etter gjentatte anmeldelser av ektemannen, fikk beskjed om at saken ble henlagt på grunn av bevisets stilling, til tross for at politiet trodde på henne.<sup>306</sup>

---

<sup>306</sup> Politihøgskolen (2007) s. 158

Ettersom kontaktforbud og omvendt voldsalarm oppstiller skyldkrav, hvor både de objektive og subjektive vilkårene for straff må være oppfylt<sup>307</sup>, må iverksettelse av tiltakene som nevnt fattes ved dom. Dersom innfallsvinkelen er at tiltakene er såpass frihetsinnskrenkende at de virker pønalt, fremfor forebyggende og dermed legger til grunn et strengt beviskrav i disse straffesakene, vil hensynet til voldsutøvers rettssikkerhet gå på bekostning av barnas rettssikkerhet. Dette ble tema i en sivil arbeidsrettssak, hvor to helsefagarbeidere mistet jobben etter å ha krenket to psykisk utviklingshemmede.

LB – 2014-101611 gjaldt hvorvidt oppsigelsen av to helsefagarbeidere var gyldig. Helsefagarbeiderne ble funnet skyldig i å ha krenket to psykisk utviklingshemmede. Lagmannsretten uttalte at i det i den aktuelle saken gjaldt krenkelser av særlig svake grupper. Dommeren uttalte i saken at:

*”Så lenge det er tale om krenkelser mot forsvarsløse personer begått i deres hjem av helsepersonell på jobb, vil et for strengt beviskrav kunne medføre at beskyttelsen mot krenkende handlinger blir svekket”.*<sup>308</sup>

Saken fra lagmannsretten omhandlet krenkelser av psykisk utviklingshemmede foretatt av helsepersonell i hjemmet til de fornærmede. Det er helt på det rene at oppsigelsen av helsepersonellet innebar et stort inngrep i deres liv. Lagmannsretten foretok en avveining av beskyttelsen mot krenkelser av *”særlig svake grupper”* opp mot hvor strengt beviskravet til at krenkelsene fant sted, skulle være for at oppsigelsen var lovlig.

En slik vektlegging synes å ha overføringsverdi til saker som omhandler vold i nære relasjoner, der hensynet til voldsutøver veies opp mot hensynet til voldsutsatte. Barna utgjør en gruppe som må anses å være svakere enn den voksne. Barnas rett til beskyttelse, et liv uten vold samt retten til utdanning bør derfor veie tyngre enn inngrepet det innebærer for voldsutøver at det opprettes beskyttelsestiltak, som innskrenker bevegelsesfriheten til vedkommende.

---

<sup>307</sup> Rettsdata (2016), Norsk Lovkommentar ved Matningsdal, M. (01.06.2016) kommentar til straffeloven § 57, 1. ledd note 414

<sup>308</sup> LB-2014-101611, se lagmannsrettens bemerkelser til beviskravet. (Dommen innehar ikke anvrittsnummerering eller sidetall)

Dersom det foreligger et for strengt beviskrav for å idømme voldsutøver kontaktforbud eller omvendt voldsalarm, vil dette gå utover rettssikkerheten til barna. Spesielt i “Kode 6 og 7”-saker hvor vilkårene for å bo på hemmelig adresse er strenge, bør det lempes på beviskravene, slik at beskyttelsestiltak kan iverksettes fortløpende overfor voldsutøver. Dette for å hindre at vedtak om sperret adresse ikke strekker ut i tid og varer lenger enn nødvendig for de fornærmede.

Dette taler i retning av det bør finnes en mer effektiv saksgang for iverksettelsen av beskyttelsestiltak, ved at det for eksempel åpnes for at flere beskyttelsestiltak kan fattes i form av vedtak eller at det opprettes en særdomstol for hastesaker, hvor dom avsies fortløpende og har midlertidig virkning inntil det foreligger rettskraftig og endelig dom. Dersom man iverksetter midlertidig avgjørelser før det foreligger rettskraftig dom, kan det kanskje argumenteres for at det vil være tilstrekkelig at det foreligger kvalifisert sannsynlighetsovervekt for at de straffbare handlingene har skjedd. Dette skal jeg komme tilbake til i kapittel 8, punkt 8.4.2.

## **7.4 Oppsummering**

Ut ifra dagens regler, synes noen av beskyttelsestiltakene å ha begrenset verdi ved at eksempelvis kontaktforbud og omvendt voldsalarm, krever domsavsigelse. Tiden som går fra det innstilles krav om de nevnte beskyttelsestiltakene til det foreligger dom, er uholdbar for de barna som er utsatt for vold i nære relasjoner, spesielt når det viser seg at voldsutøver gang på gang ikke respekterer forbudene som er nedlagt. Videre vil et for strengt beviskrav for å iverksette beskyttelsestiltakene utgjøre risiko for barnas rettssikkerhet og en bør her vurdere å lempe på beviskravet for å iverksette tiltak, før endelig dom foreligger. Ordningen med omvendt voldsalarm, synes dessuten å være lite brukt, og det er dermed vanskelig å si noe om hvor effektivt tiltaket fungerer.

Rettspraksis illustrerer videre hvordan vold i nære relasjoner resulterer i tap av utdanning og inntekt. Det er altså på det rene at brudd på sivile rettigheter som rett til utdanning medfører krav på erstatning. Retten har videre gått så langt som å tilkjenne erstatning for tapt barndom

som følge av manglende handling og tiltak fra statens side. Dette indikerer at mangelfull beskyttelse medfører sivile erstatningskrav.

Målet bør være å unngå å sende barn på ”Kode 6 eller 7”-adresse. Videre når barna først har havnet på ”Kode 6 eller 7”, bør det settes i gang tiltak som sørger for at voldsutøver ikke har mulighet til å utgjøre en risiko for barna, slik at barna kan tilbakeføres til en normal hverdag, som ikke innbefatter sperret adresse. Slik reglene er utformet i dag synes formålet bak beskyttelsesbestemmelsene først og fremst å være å beskytte voldsutsatte mot vold og overgrep. Ettersom bestemmelsene i straffeloven og straffeprosessloven er generelt utformet, og skal dekke både barn og voksne som utsettes for vold i nære relasjoner, forsvinner utdanningsperspektivet. Tiltakene har dermed bare indirekte betydning for at retten til utdanning overholdes, dersom barnet blir beskyttet mot vold. På bakgrunn av dette kan det hevdes at både barneperspektivet og utdanningsperspektivet ikke er tilstrekkelig hensynstatt ved anvendelsen av beskyttelsestiltakene. Etter å ha gjennomgått ulike konsekvenser av vold i kapitlene ovenfor bør slike sivile hensyn tillegges vekt med tanke på hvilke beskyttelsestiltak som skal iverksettes, og hvordan de skal håndheves. Dette taler for at det bør legges til rette for en rask og umiddelbar behandling av sakene om iverksettelse av beskyttelsestiltak. På den måten vil de materielle reglene, som gir rett til beskyttelse få et reelt innhold dersom beskyttelsestiltakene blir håndhevet umiddelbart. Dette leder over til den neste drøftelsen i kapittel 8.

## **8. Bør beskyttelsestiltak som omvendt voldsalarm og kontaktforbud kunne fattes ved vedtak i stedet for ved dom? Forslag til bedring og nye beskyttelsestiltak**

I dette kapitlet drøftes formål bak de ulike beskyttelsestiltakene i punkt 8.2, vekting av ulike rettssikkerhetshensyn i punkt 8.3, og alternative beskyttelsestiltak i punkt 8.4. I punkt 8.5 redegjøres det for behovet for sperret adresse og i punkt 8.7 oppsummeres kapitlet. Hovedpoenget med kapittel 8 er å få fram hvordan hensynet til barna må vektlegges i enda større grad når det avgjøres hvilke beskyttelsestiltak som skal iverksettes. Ut i fra kunnskapen som er tilgjengelig i dag om hvordan vold i nære relasjoner påvirker barnas evne til å være under utdanning, er dette et helt nødvendig hensyn som må vektas mot voldsutøvers rettssikkerhetsbetraktninger, dersom ”barnets beste” skal anses å være ivaretatt, ved at både retten til utdanning og sikkerhet oppfylles.

### **8.1 Bakgrunn**

I ”Kode 6 og 7”-sakene bor som regel barna med mor på sperret adresse eller hos en fosterfamilie dersom de er omplassert av barnevernet. Ofte blir de tvunget til å flytte til motsatt kant av landet fra deres hjem på grunn av trusselen voldsutøver utgjør. Mødrene må slutte i jobben, barna bytte skole eller barnehage samtidig som de lever i konstant frykt for å bli funnet av voldsutøver. Samtidig beholder voldsutøver sin bevegelsesfrihet, hverdag og nærmiljø. Voldsutøvers handlefrihet kontra handlefriheten til de som lever på ”Kode 6 og 7”-adresse står således i et stort misforhold til hverandre. Spørsmålet er derfor om det er legitimt å benytte sperret adresse som hjelp eller beskyttelsestiltak, når det i realiteten innebærer frihetstap. Spørsmålet er videre om rettssikkerheten til de som trenger beskyttelse mot vold er godt nok ivaretatt? Er tiden nå inne for en regelendring der byrden bør dyttes over på voldsutøver med frihetstap og tap av nærmiljø? Bør tiltak som omvendt voldsalarm kunne fattes ved vedtak i stedet for dom?

Ved vurderingen av dette er spørsmålet hvorvidt beskyttelsestiltakene er så inngripende overfor voldsutøver at de kvalifiserer til å bli karakterisert som et onde eller straff eller om det først og fremst kan ses på som forebyggende tiltak som kan fattes i form av vedtak.

Det følger av forvaltningsloven § 2 b) er *"enkeltvedtak, et vedtak som gjelder rettigheter eller plikter til en eller flere bestemte personer"*.<sup>309</sup>

Dersom kontaktforbud og omvendt voldsalarm kan ilegges voldsutøver ved at det fattes vedtak, må et slik vedtak anses som enkeltvedtak i henhold til loven, da det vil gjelde *"rettigheter og plikter til en eller bestemte personer"*.

Om et tiltak er et onde må vurderes ut i fra formålet med tiltaket/vedtaket. Det kan dermed settes opp to vurderingskriterier for hvorvidt et tiltak/vedtak er å anse som straff, herunder inngrepets art og omfang, samt om formålet er at vedtaket skal virke pønalt eller ikke. Dersom tiltaket virker mer forebyggende enn straffende, bør det lempes på skyldkravet ved iverksettelsen av dem. Dette har igjen betydning for hvorvidt tiltakene kan treffes i form av vedtak eller ved dom.

## **8.2 Formålet bak de ulike beskyttelsestiltakene**

Om noe er å anse som straff eller ikke ble tema i Rt-1999-1363 Karmøy saken

(Birgitte Tengs). Fetteren til Birgitte Tengs ble dømt for drapet i tingretten, men ble frikjent for drapet i lagmannsretten. Likevel ble han dømt til å betale oppreisning til foreldrene hennes i lagmannsretten. Rettens begrunnelsen var at det ikke er samme beviskrav ved spørsmål om oppreisning, som ved skyldspørsmålet om drapet hvor det kreves bevist utover enhver rimelig tvil at handlingen(e) er begått.<sup>310</sup> Ved oppreisning er det tilstrekkelig med kvalifisert sannsynlighetsovervekt, som vil si at det legges til grunn at det er 70% sannsynlig at de straffbare handlingene har skjedd.<sup>311</sup>

Likevel må det kunne sies at det å bli idømt et oppreisningskrav virker inngripende for den kravet retter seg mot, selv om formålet først og fremst er å virke gjenopprettende for skadelidende og ikke pønalt for den som må betale. Poenget med å trekke frem dette

---

<sup>309</sup> Forvaltningsloven § 2 b)

<sup>310</sup> Rt-1999-1363

<sup>311</sup> Imidlertid gikk saken til EMD og den norske stat ble dømt til å betale erstatning til fetteren på bakgrunn av at han i ettertid av dommen, sosialt sett aldri ble tilstrekkelig frikjent for drapet på Birgitte Tengs. Menneskerettsdomstolen som mente at uskyldspresumsjonen var krenket fordi lagmannsretten *"hadde reist tvil om rettmessigheten av klagerens frifinnelse"*, se Application 56568/00

eksemplet er å illustrere at tiltak kan virke inngripende uten å ha som formål å virke pønalt. Videre illustrerer dommen at bevis og skyldkravet senkes parallelt med inngrepets omfang, da et oppreisningskrav vil virke langt mindre inngripende enn å bli dømt til ubetinget fengsel for drap.

I kapittel 6 ble de ulike beskyttelsestiltakene som rettsvesenet, slik det fungerer i dag kan tilby voldsutsatte, gjennomgått. Politiet kan nedlegge besøksforbud og tildele voldsutsatte mobil voldsalarm, uten å ta hensyn til voldsutsattes rettssikkerhet fordi tiltakenes art og omfang ikke virker inngripende overfor voldsutøver, samtidig som det gir voldsutsatte økt beskyttelse. Det er kun ved besøksforbud i eget hjem det må foreligge sterkere grunner for å ilegge denne graden av besøksforbud.

Når det derimot gjelder kontaktforbud og omvendt voldsalarm, kan dette kun ilegges ved dom. Dette er fordi disse tiltakene blir tatt i bruk når det foreligger fare for, eller begåtte straffbare handlinger, i motsetning til besøksforbud som kun blir sett på som et straffeprosessuelt virkemiddel.<sup>312</sup>

### **8.3 Vekting av ulike rettssikkerhetshensyn og en forholdsmessighetsvurdering ved bruk av omvendt voldsalarm og kontaktforbud**

Flere spørsmål reiser seg ved en vurdering av rettssikkerhetshensyn og forholdsmessighetsvurderingen rundt bruk av omvendt voldsalarm og kontaktforbud. Spørsmålet er hvilke hensyn som ligger til grunn for at det kreves dom for å ilegge kontaktforbud og omvendt voldsalarm, mens når det gjelder besøksforbud og mobil voldsalarm er tilstrekkelig at vilkårene i loven er oppfylt? Er det slik at lovgiver anser det mer inngripende at voldsutøver ilegges kontaktforbud og omvendt voldsalarm, kontra besøksforbud? Og anser lovgiver det mindre inngripende for voldsutsatte å bære mobil voldsalarm kontra inngrepet det er å pålegge voldsutøver omvendt voldsalarm? Er det rimelig at det er voldsutsatte som bærer byrden av voldsutøver sine handlinger?

---

<sup>312</sup> Ot. Prp nr. 25 (2008-2009) s. 14



### 8.3.1 "Det mildeste inngreps prinsipp"

I barnevernsretten er det mildeste inngreps prinsipp et etablert prinsipp. Prinsippet innebærer at man tar i bruk det minst inngripende tiltaket for å oppnå formålet med tiltaket. Dersom det foreligger to ulike alternativer for å oppnå det samme målet, skal det minst inngripende tiltaket benyttes så lenge dette er tilstrekkelig for å nå målet.<sup>313</sup>

Prinsippet kommer eksempelvis til uttrykk i barnevernloven § 4-12, 2. ledd hvor det følger at *"Et vedtak etter første ledd kan bare treffes når det er nødvendig ut i fra situasjonen barnet befinner seg i. (...)"*<sup>314</sup>

Prinsippet skal ivareta hensynet til "barnets beste" og verne barnet mot vilkårlig innblanding i privatlivet etter EMK artikkel 8. Således kan det sies at prinsippet er et rettssikkerhetsprinsipp.

På samme måte kan det tenkes at et tilsvarende prinsipp bør gjelde i saker der det skal tas i bruk ulike beskyttelsestiltak. Dersom formålet med beskyttelsestiltaket er å beskytte voldsutsatte fremfor å straffe voldsutøver, tilsier rettssikkerhetshensyn overfor voldsutøver at det minst inngripende tiltaket bør iverksettes for å oppnå målet om beskyttelse av voldsutsatte. Dersom alternativene er bruk av omvendt voldsalarm eller varetektsfengsling, og omvendt voldsalarm viser seg å gi tilstrekkelig beskyttelse, tilsier rettssikkerhetshensyn overfor voldsutøver at det minst inngripende tiltaket skal benyttes.

På den andre siden kan det tenkes at det minst inngripende tiltaket overfor voldsutøver, ikke gir voldsutsatte tilstrekkelig beskyttelse. Alternativet har dermed i "Kode 6 og 7"-sakene vært å plassere barna på sperret adresse for å oppnå målet om tilstrekkelig beskyttelse. I disse sakene bør "det minste/mildeste inngreps prinsipp" ha overføringsverdi på spørsmålet om voldsutøver er nærmere til å bære byrden og tåle det sterkeste inngrepet, fremfor at barna blir flyttet på sperret adresse. Ved vurderingen av ulike tiltak bør hensyn til voldsutøver og voldsutsatte bli sett på under ett ved at hensynene veies opp mot hverandre, før det fattes tiltak.

---

<sup>313</sup> Gisholt, M.A. (2007) *"retten til å bli hørt ved omsorgsovertakelse"* (Masteroppgave, UiO). Oslo: Universitetet i Oslo. s. 6

<sup>314</sup> Barnevernloven § 4-12, 2. ledd

### 8.3.2 Forholdsmessighetsvurdering rundt bruk av kontaktforbud og omvendt voldsalarm

Kontaktforbud og omvendt voldsalarm er tvangsmidler. Det følger av straffeprosessloven § 170a, at:

*”Et tvangsmiddel kan brukes bare når det er tilstrekkelig grunn til det. Tvangsmidlet kan ikke brukes når det etter sakens art og forholdene ellers ville være et uforholdsmessig inngrep”.*<sup>315</sup>

Det må derfor foretas en forholdsmessighetsvurdering før det avgjøres om kontaktforbud og omvendt voldsalarm bør kunne fattes i form av vedtak.

Et sentralt rettssikkerhetsprinsipp er at domstolene skal være uavhengige organer som skal sikre offentlige myndigheter ikke utøver maktmisbruk overfor borgerne. Videre finnes det klare regler om at ingen kan dømmes til straff uten hjemmel i lov jfr. GrL § 96. Det første spørsmålet er dermed om kontaktforbud og omvendt voldsalarm er å anse som straff. Dersom disse tiltakene faller innunder betegnelsen straff, taler rettssikkerhetshensyn overfor voldsutøver, at slike vedtak kun kan iverksettes ved dom.

I strafferetten blir straff definert som *”et onde som staten påfører den som har begått en straffbar handling for at det skal føles som en onde”*.<sup>316</sup>

Frihetsberøvelse er et onde som ofte blir benyttet som straff for alvorlige forbrytelser. Med frihetsberøvelse menes det her ubetinget fengselsstraff. I likhet med ubetinget fengselsstraff vil det kunne argumenteres for at innskrenking av bevegelsesfriheten ute i samfunnet, må anses å være et onde. Det vil således i utgangspunktet stride mot legalitetsprinsippet som slår fast at ingen kan straffes uten hjemmel i lov, dersom voldsutøver pålegges omvendt voldsalarm uten at det foreligger tilstrekkelig rettslig grunnlag som hjemler at voldsutøver er skyldig i lovbrudd.

I tillegg vil andre rettssikkerhetsprinsipper som uskyldspresumsjonen sette premisser for at rettssikkerheten til voldsutøver ivaretas ved at ingen er skyldige til det motsatte er bevist.

---

<sup>315</sup> Straffeprosessloven § 170a

<sup>316</sup> Domstol.no (2016) Straffereaksjoner

Voldsutøver har videre etter EMK artikkel 6, krav på en rettferdig rettergang, som skal ivareta blant annet kontradiksjonsprinsippet ved at voldsutøver gis mulighet til å imøtegå andres vitneutsagn før en eventuell straffesanksjon foreligger. Det er disse hensynene som ligger bak reglene om at kontaktforbud og omvendt voldsalarm kun kan iverksettes ved dom. Likevel mener jeg det må foretas en forholdsmessighetsvurdering av inngrepet det innebærer for voldsutøver at det åpnes for bruk av vedtak for å iverksette beskyttelsestiltak, kontra inngrepet det er for kode 6 og 7-barna å leve i skjul. Dette begrunnes med at uten en slik vurdering blir ikke de voldsutsattes rettssikkerhetsbehov ivaretatt.

Det følger av forarbeidene<sup>317</sup> at det overordnede formålet bak bestemmelsen om elektronisk kontroll (omvendt voldsalarm) er å beskytte voldsutsatte fra voldsutøver. Samtidig oppstiller både folkerettslige forpliktelser og norske rettsregler strenge vilkår for at det skal være adgang til å snevre inn bevegelsesfriheten til voldsutøver. I følge EMK artikkel 5, 1. ledd har ”*enhver rett til personlig frihet og sikkerhet. Ingen må bli berøvet sin frihet unntatt i følgende tilfelle(...)*” Unntakene følger videre av bokstav a-f. Det følger av vilkårene a- c at unntakene er når beslutningen om frihetsberøvelsen tas av en kompetent domstol, dersom en person ikke overholder et lovlig pålegg fra en domstol eller dersom det foreligger rimelig mistanke om at vedkommende kommer til å begå en straffbar handling.<sup>318</sup>

I denne sammenheng presiseres det at familievold er å anse som straffbar handling, og det ligger i ”Kode 6 og 7”-sakenes natur at det foreligger rimelig mistanke om at voldsutøver kommer til å begå straffbare handlinger. Videre vil det med all sannsynlighet foreligge både brudd på besøks- eller kontaktforbud før voldsutøver ilegges omvendt voldsalarm.

Ifølge EMK fjerde tilleggsprotokoll artikkel 2 nr. 1 har alle som befinner seg innenfor en stats territorium, rett til bevegelsesfrihet og rett til å fritt<sup>319</sup> velge sitt eget bosted. Videre har den europeiske menneskerettsdomstol lagt til grunn at ”*forskjellen mellom frihetsinnskrenkning og frihetsberøvelse er et spørsmål om grad og intensitet, ikke art eller innhold*”.<sup>320</sup> Hvorvidt

---

<sup>317</sup> Ot.prp. nr. 25 (2008-2009)

<sup>318</sup> EMK artikkel 5, 1. Ledd bokstav a-c

<sup>319</sup> EMK fjerde tilleggsprotokoll artikkel 2 nr. 1

<sup>320</sup> Ot.prp. nr. 25 (2008-2009) s. 11

noen har blitt berøvet friheten etter konvensjonens prinsipper, beror i følge domstolen på en konkret vurdering av ”*tiltakets art, varighet, virkninger og gjennomføringsmåter*”.<sup>321</sup>

Det må dermed foretas en konkret vurdering av kontaktforbud og omvendt voldsalarm ”*art, varighet, virkninger og gjennomføringsmåter*”.

Med hensyn til omvendt voldsalarm, kan det argumenteres for at tiltaket innskrenker voldsutøvers frihet i samme grad som kontaktforbud alene, med unntak av kontaktforbud i eget hjem. Kontaktforbudet i likhet med omvendt voldsalarm innebærer at voldsutøver kan forbys å oppholde seg på bestemte områder rundt voldsutsatte. Så lenge voldsutøver holder seg unna de aktuelle områdene rundt voldsutsatte, er vedkommende fri til å bevege seg som han vil.

På den andre siden er det en del heftelser som følger med bruk av omvendt voldsalarm. Den omvendte voldsalarmen forutsetter at brukeren en gang i døgnet lader batteriene til alarmen og befinner seg på et sted med dekning.<sup>322</sup> Dersom dette uteblir, utløses alarmen. Således kan det kanskje innvendes at omvendt voldsalarm innebærer en større innskrenkning av friheten til brukeren enn kontaktforbud, hvor voldsutøver med unntak av angitte områder rundt voldsutsatte, kan bevege seg fritt i samfunnet uten å tenke på dekning og oppladning av batteriene til den omvendte voldsalarmen. Dersom det legges til grunn at omvendt voldsalarm innskrenker friheten i større grad enn besøks- og kontaktforbud kan det i følge EMK artikkel 5, 1. ledd tilsi at en slik beslutning bør fattes av en kompetent domstol.

Imidlertid følger det av EMK artikkel 5, 1. ledd bokstav c:

*”(....) Ingen må bli berøvet sin frihet unntatt i følgende tilfelle og i samsvar med en fremgangsmåte foreskrevet ved lov: (...) c. lovlig pågripelse eller frihetsberøvelse av en person for å stille ham for den kompetente rettslige myndighet på grunn av rimelig mistanke om at han har begått en straffbar handling, eller når det er rimelig grunn til å anse dette nødvendig for å hindre ham i å begå en straffbar handling (...).”*<sup>323</sup>

---

<sup>321</sup> Ot.prp. nr. 25 (2008-2009) s. 11

<sup>322</sup> Ot.prp. nr. 25 (2008-2009) s. 16

<sup>323</sup> EMK artikkel 1, 1. ledd bokstav c

Dersom det viser seg i praksis at voldsutøver gang på gang viser vilje til å bryte enten besøks- eller kontaktforbudet, tilsier hensynet til voldsutsatte at det bør være adgang til å fatte vedtak om omvendt voldsalarm. Så lenge vedtaket fattes av påtalemyndighetene, vil vedtaket harmonisere med ordlyden ”den kompetente rettslige myndighet” i bokstav c i EMK artikkel 5, 1.ledd. Videre er det et poeng i at bruk av omvendt voldsalarm bare er et hjelpemiddel for å sørge for at kontaktforbudet blir overholdt. På denne måten vil bruk av omvendt voldsalarm, først og fremst være et forebyggende tiltak, og sekundært virke pønalt. Påbud om omvendt voldsalarm vil dermed først inntre når det er på det rene at voldsutøver har brutt kontaktforbudet. Således er det helt klart at voldsutøver har gjort seg skyldig i lovbrudd, som bør resultere i effektive sanksjoner for å opprettholde sikkerheten til voldsutsatte. Ut i fra dette, legges det til grunn at tiltakenes art, varighet, virkninger og gjennomføringsmåter uansett vil være forholdsmessig i forhold til inngrepet det innebærer å sende barna på ”Kode 6 eller 7”-adresse.

Til sammenligning kan det vises til praksisen i Sverige, hvor det ikke skilles mellom besøks- og kontaktforbud. Tidligere var begge tiltakene hjemlet i samme lov om besøksforbud. Videre er besøks- og kontaktforbud i svensk rett ikke definert som en straffereaksjon, men et forebyggende tiltak.<sup>324</sup> I oktober 2011 ble det imidlertid foretatt en lovendring som resulterte i en ny hjemmel om kontaktforbud, der det oppstilles 4 ulike typer kontaktforbud. Et av disse er særlig utvidet kontaktforbud som innebærer at man kan ilegges omvendt voldsalarm.<sup>325</sup> Vilkåret for ilegges særlig utvidet kontaktforbud kombinert med omvendt voldsalarm er at vedkommende har overtrådt et utvidet kontaktforbud.<sup>326</sup> Vedtak om kontaktforbud i Sverige, fattes enten av påtalemyndigheten eller en domstol.

Hvorfor det skal være et skille mellom kontaktforbud og besøksforbud i norsk rett, der besøksforbud kan fattes som enkeltvedtak av politiet, mens kontaktforbud kun ilegges ved dom, kan det settes spørsmålsteget ved. Vilkårene som oppstilles er de samme, med unntak av at kontaktforbud oppstiller et skyldkrav om at man er skyldig i følgende handlinger som er beskrevet i hjemmelen og at det åpnes opp for bruk av omvendt voldsalarm i kombinasjon med kontaktforbudet. Det er altså bevis- og skyldkravet som vurderes av retten før tiltaket kan iverksettes.

---

<sup>324</sup> Ot. prp nr. 25 (2008-2009) s. 12 jfr. SOU 2008:81

<sup>325</sup> Polisen.se (2016) Kontaktforbud

<sup>326</sup> Regjeringen.se (2016) s. 3

Likevel er det ved besøksforbud, kun adgang til å ilegge forbudet for et år av gangen, jfr. strpl. 222a, 5. ledd, mens strl. § 58, 2. ledd tillater at kontaktforbudet kan ha en varighet på 5 år, eller hvis særlige grunner foreligger, på ubestemt tid. Dette kan tale for at det er hensiktsmessig å skille mellom tiltakene.

Med unntak av varigheten på tiltakene synes imidlertid de praktiske konsekvensene av å bli ilagt besøks- eller kontaktforbud alene å være de samme. Det samme gjelder strafferammen ved brudd på forbudene.<sup>327</sup> Dersom det også er slik at voldsutøver gang på gang bryter besøks- eller kontaktforbudet, bør det i likhet med Sverige, foreligge adgang til å utvide varigheten av tiltaket og omfanget av det til å også omfatte omvendt voldsalarm. Dette kan tale i retning av det er lite hensiktsmessig å skille mellom tiltakene og at det bør foreligge adgang til å fatte vedtak om kontaktforbud.

Dersom det hjemles i loven at det ved brudd på besøks- eller kontaktforbud, kan fattes vedtak om omvendt voldsalarm, vil legalitetsprinsippet oppfylles. Det samme gjelder uskyldspresumpsjonen ettersom vedtaket ikke vil bli fattet før voldsutøver har brutt kontaktforbudet. Samtidig bør det påpekes at dersom vedtak som omvendt voldsalarm og kontaktforbud uteblir, vil ”onde” det måtte innebære for voldsutøver at disse vedtakene blir fattet, bli lempet over på voldsutsatte ved at voldsutsatte må flytte på ”Kode 6 og 7” inntil det foreligger dom i saken. En helhetsvurdering og avveining av rettssikkerhetsbehovene til voldsoffer og voldsutøver taler for at kontaktforbud og omvendt voldsalarm bør kunne fattes som vedtak.

### 8.3.3 Forbud mot å oppholde seg i eget hjem ved kontaktforbud

Når det kommer til forbud mot å oppholde seg i eget hjem etter strl. § 57, tredje ledd og strpl. § 222a, fjerde ledd, vil inngrepet i voldsutøvers privatliv være større enn ved besøks- og kontaktforbud utenfor hjemmet. Det bør derfor være strengere vilkår før en slik avgjørelse kan fattes. Dette er også fordi et slikt forbud vil kunne krenke EMK artikkel 8, om retten til privatliv.

---

<sup>327</sup> Se straffeloven § 168

Dersom voldsutøver skal forbys å oppholde seg i eget hjem, er det et krav om at det må foreligge sannsynlighetsovervekt for at han vil begå handlinger som er beskrevet i bestemmelsenes første ledd. Imidlertid er det etter bestemmelsen om besøksforbud i strpl § 222 a, fjerde ledd adgang til å ilegge voldsutøver besøksforbud i eget hjem uten at det foreligger dom for et slikt vedtak. Da inngrepet medfører de samme konsekvensene for voldsutøver, etter strl. § 57, tredje ledd om kontaktforbud og forbud mot å oppholde seg i eget hjem virker det kunstig at straffeloven krever dom for et slikt vedtak, mens straffeprosessloven ikke gjør det.

Retten til privatliv følger av EMK artikkel 8. Her fremgår det:

1. *”Enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin korrespondanse.*
2. *Det skal ikke skje noe inngrep av offentlig myndighet i utøvelsen av denne rettighet unntatt når dette er i samsvar med loven og er nødvendig i et demokratisk samfunn av hensyn til den nasjonale sikkerhet, offentlig trygghet eller landets økonomiske velferd, for å forebygge uorden eller kriminalitet, for å beskytte helse eller moral, eller for å beskytte andres rettigheter og friheter.”*<sup>328</sup>

Retten til privatliv etter EMK artikkel 8, tilkommer ”enhver” og gjør seg således like gjeldende for voldsutøver som voldsutsatte jfr. ordlyden i artikkelen. Vernet til privatliv etter videre grunnlovsfestet i § 102, og terskelen for å fravike denne rettigheten er høy. Imidlertid foreligger det etter EMK artikkel 8, andre ledd adgang til å innskrenke retten dersom det ”er i samsvar med loven og er nødvendig i et demokratisk samfunn (...) for å forebygge uorden eller kriminalitet, for å beskytte helse eller moral eller for å beskytte andres rettigheter og friheter.”

Tidligere både i kapittel 2 og kapittel 7 har det vært påpekt at et liv på sperret adresse vil hindre deltakelse og begrense muligheten til å være under utdanning som gir et godt læringsutbytte. I tillegg innebærer det en frihetsinnskrenkelse for de som blir plassert på sperret adresse. Det vil dermed stride mot demokratiske prinsipper dersom det ikke blir fattet

---

<sup>328</sup> EMK artikkel 8

vedtak som kan opprettholde friheten til voldsutsatte, selv om det innebærer kontaktforbud i eget hjem. Videre er det klart at kontaktforbud i eget hjem i disse sakene begrunnes med å *”forebygge uorden eller kriminalitet.”* Slik sett bør også dette tiltaket kunne fattes i form av vedtak.

#### 8.3.4 Vurderinger rundt bruk av omvendt voldsalarm og kontaktforbud, retten til privatliv og statens positive handleplikt

Selv om retten til privatliv gjør seg gjeldende i vurderingen av de ulike tiltakene som kan iverksettes overfor voldsutøver, må den samme vurderingen foretas opp mot retten til privatliv som gjør seg like gjeldende overfor voldsutsatte i ”Kode 6 og 7”-sakene. Gjennomgangen ovenfor i kapittel 3, av eksemplene fra virkeligheten gir et innblikk i hvordan voldsutsatte hindres i å oppholde seg i eget hjem, og tvinges til å flytte fra nærområdet for å leve et liv i skjul. Det må legges til grunn at dette medfører en krenkelse av voldsutsattes rett til privatliv etter EMK artikkel 8. I ”Kode 6 og 7”-sakene kan det derfor argumenteres for at det er nødvendig å ilegge voldsutøver kontaktforbud og omvendt voldsalarm, eventuelt varetektsfengsling for å *”beskytte helse eller moral”* samt voldsutsattes *”rettigheter og friheter”*, herunder retten til privatliv jfr. EMK art 8, 2 ledd.

I Rt-2015-93 foretok Høyesterett av totalvurdering av inngrepet det innebar for barnet som var norsk statsborger å tvangsreturnere hennes kenyanske mor tilbake til Kenya. Høyesterett mente det ville innebære en krenkelse av rett til privatliv og familie dersom moren ble returnert til Kenya, til tross for at moren var skyldig i brudd på utlendingsloven.<sup>329</sup> I vurderingen som ble foretatt, kom førstvoterende med noen generelle uttalelser som har overføringsverdi til vurderingene i denne analysen. Det følger av avsnitt 66 i dommen at:

*”Det er en nær forbindelse mellom privat – og familielivet og regelen om at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn. Grunnloven § 102 og § 104 er på dette området komplementære, slik at barnets interesser inngår som et tungtveiende element ved forholdsmessighetsvurderingen etter Grunnloven § 102.”*<sup>330</sup>

---

<sup>329</sup> Lov 15 mai 2008 nr. 35 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven)

<sup>330</sup> Rt-2015-93 avsnitt 66



Videre følger deg av avsnitt 67:

*”EMK inneholder ingen bestemmelse som svarer til Grunnloven § 104 eller barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1. Men det følger av EMDs praksis i de senere år at hensynet til barnets beste likevel har en helt sentral plass i proporsjonalitetsvurderingen under EMK artikkel 8 nr. 2, også i utlendingssaker.”<sup>331</sup>*

I vurderingen av hvilke beskyttelsestiltak som kan fattes i form av vedtak bør det for å sikre også de voldsutsattes rettssikkerhet og rett til vern om privatliv, foretas en proporsjonalitetsvurdering av inngrepet og krenkelsen av retten til privatliv overfor barna i ”Kode 6 og 7”-sakene kontra hensynet til voldsutøvers privatliv. Videre bør hensynet til ”barnets beste”, som i disse sakene tilsier at barnet skal slippe å leve i skjul, veie tungt.

Inngrepet det innebærer for voldsutøver å pålegges omvendt voldsalarm, samt besøks - og kontaktforbud, kan på langt nær sies å virke så inngripende som det det må være å leve i skjul. Påbud om omvendt voldsalarm og kontaktforbud, må også ses i lys av at det er konsekvenser av handlinger som ene og alene er forårsaket av voldsutøver selv. Dette taler i retning av at vedtak om omvendt voldsalarm og kontaktforbud er et mildere inngrep enn sperret adresse, og hensynet til ”barnets beste” og deres rett til trygghet og utdanning bør uansett gå foran hensynet til voldsutøvers rett til privatliv.

En sak fra EMD, A mot Kroatia, handlet om en kvinne som fra 2003 til 2006 hadde blitt mishandlet av sin mann, heretter kalt B. B led av alvorlige mentale forstyrrelser etter at han ble tatt til fange i den kroatisk-ugarske uavhengighetskrigen. Kvinnen ble ofte mishandlet foran deres felles datter og flere ganger hadde også datteren blitt mishandlet. Mishandlingen innebefattet slag og spark i hodet, ansikt og på kroppen, samt drapstrusler.<sup>332</sup>

I perioden mellom 2004 og 2009 ble det anlagt tre straffesaker og fire forseelsaker mot B hvor beskyttelsestiltak som varetektsfengsling, psykiatrisk eller psykososial behandling, besøksforbud og en straffedom ble vedtatt. Flere av tiltakene ble imidlertid ikke gjennomført. I følge myndighetene var bakgrunnen for at B ikke hadde sonet fengselsstraffen for ikke å ha vedtatt en bot i sammenheng med voldssakene, at fengselet var fullt. I 2007 fikk den aktuelle

---

<sup>331</sup> Rt-2015-93 avsnitt 67

<sup>332</sup> Case of A. v. Croatia (Norsk sammendrag) Application no. 55164/08

domstolen beskjed fra A om at B hadde brutt besøksforbudet og videre hadde leid inn en privat detektiv som oppsøkte A på hennes hemmelige adresse. A krevde ytterligere beskyttelsestiltak, men fikk ikke medhold av domstolen i dette, da det ikke ble tilstrekkelig bevist at ”*det forelå umiddelbar fare for hennes liv*”.<sup>333</sup>

EMD uttalte at myndighetene hadde en positiv forpliktelse til å sikre A retten til privatliv.<sup>334</sup>

I den aktuelle saken hvor det var flere saksanlegg som tok for seg flere voldshandlinger som var utført av en voldsutøver mot en voldsutsatt uttalte EMD i avsnitt 76 at kravet om effektiv beskyttelse av retten til privatliv, vil blitt bedre tilfredsstilt dersom myndighetene hadde sett på situasjonen som en helhet.<sup>335</sup>

*”In line with the principle stated above, the court is also aware that it is for the national authorities to organise their legal systems so as to comply with their positive obligations under the Conventions, and in that respect it is of course possible to conduct separate sets of criminal proceeding against the same defendant in respect of different criminal offences involving the same person, namely B, and against the same victim, namely the applicant, it appears that the requirement of effective protection of the applicant’s right to respect for her private life would have been better satisfied had the authorities been in a position to view the situation as a whole.”*<sup>336</sup>

Domstolen fremhevet at formålet med de forskjellige straffesanksjonene var å avskrekke og forhindre voldsutøver fra å begå de aktuelle handlingene, men målsetningene kunne ikke oppnås dersom sanksjonene ikke ble fullbyrdet. B fikk medhold av EMD i at hennes rett til privatliv hadde blitt krenket. Domstolen uttalte videre i avsnitt 60 i dommen at retten til privatliv, skal beskytte mot inngrep fra offentlige myndigheter, men også fra individer seg i mellom. Videre understreket domstolen at det er opp til de nasjonale myndighetene å organisere rettssystemet sitt på en måte som gjør at de er stand til å oppfylle de positive forpliktelsene sine etter EMK:

---

<sup>333</sup> Case of A. v. Croatia (Norsk sammendrag) Application no. 55164/08

<sup>334</sup> Case of A. v. Croatia Application no. 55164/08 avsnitt 79

<sup>335</sup> Ibid

<sup>336</sup> Case of A. v. Croatia Application no. 55164/08 avsnitt 76

*”As regards respect for private life, the court has previously held, in various contexts, that the concept of private life includes a person’s physical and psychological integrity. Under article 8, States have a duty to protect the physical and moral integrity of an individual from other persons. To that end they are to maintain and apply in practice an adequate legal framework affording protection against acts of violence by private individuals”.*<sup>337</sup>

EMD påpeker i dommen A mot Kroatia en rekke momenter som har overføringsverdi til saker som omhandler vold i nære relasjoner, herunder ”Kode 6 og 7”-sakene. For det første har myndighetene en *positiv plikt*<sup>338</sup> til å iverksette effektive beskyttelsestiltak. Videre klargjøres det at retten til privatliv gjelder like mye for individer seg i mellom, som det gjelder beskyttelse fra offentlige myndigheter. Det påpekes også at i tilfellene som omhandler flere saksforhold, med en voldsutøver og en voldsutsatt, bør tilfellene ses på som en helhet. I ”Kode 6 og 7”-sakene bør således norske myndigheter vektlegge barnas behov for ikke å flytte på sperret adresse, samt at de skal få sine grunnleggende sivile rettigheter oppfylt, som retten til utdanning og et liv uten vold.

Videre illustrerer ”Kode 6 og 7”-sakene at beskyttelsestiltakene som iverksettes ikke gir tilstrekkelig beskyttelse fra gjentatte voldshandlinger. Som regel er vedtak om kode 6 og 7 adresse et resultat av gjentatte voldshandlinger, brudd på beskyttelsestiltak og reelle trusler om fare for liv og helse. Beskyttelsestiltakene foreligger, men det er behov for å gjøre dem mer effektive. En dom krever lang saksbehandling og det går vanligvis flere måneder før rettskraftig dom foreligger. Dersom kontaktforbud og omvendt voldsalarm kan fattes i form av vedtak fremfor dom, vil dette bidra til en mer effektiv håndhevelse av beskyttelsestiltakene som er til rådighet.

I rundskriv fra Riksadvokaten nr. 3/ 2008 om familievold, følger det av s. 7 at:

*”Påtalemyndigheten må nøye vurdere om det er grunnlag for å begjære mistenkte varetektsfengslet og det er behov for besøksforbud jf. straffeprosessloven § 222a. Bryter siktede et besøksforbud, skal det reageres raskt og med fasthet og det må vurderes om bruddet gir grunnlag for pågrepelse og fremstilling for varetekt. Det bør vurderes å begjære*

---

<sup>337</sup> Case of A. v. Croatia Application no. 55164/08 avsnitt 60

<sup>338</sup> Min uthevelse

*pådommelse av brudd på besøksforbudet, jf. straffeloven § 342 bokstav c) uten å avvente hovedforhandling i familievoldsaken".*<sup>339</sup>

Videre følger det av rundskrivets side 10 med henvisning til Rt. 2004 side 1556 og Rt. 2007 side 1537 som begge omhandler familievold, at *"etter riksadvokatens skjønn er det rom for straffeskjerpelse for denne sakstypen".*<sup>340</sup>

*"Har barn vært vitne til voldshandlinger eller annen mishandling av nærstående, bør dette tillegges betydelig vekt i skjerpene retning".*<sup>341</sup>

Dette begrunner riksadvokaten med å henvise til ot.prp. nr. 8 (2007-2008) s. 44-45 hvor det står:

*"Man har i de senere år fått økt kunnskap om hvor skadelig det er for barn å være vitne til vold i familien og omfanget av problemet (jf. Kvinnevoldsutvalgets utredning, NOU 2003: 31, særlig side 43-44, 61-67 og side 130-137), og en slik omstendighet vil å større grad gjøre seg gjeldende som straffskjerpene moment i domstolenes praksis fremover."*<sup>342</sup>

Riksadvokatens rundskriv har blitt fulgt opp i rettspraksis, blant annet i Rt. 2013.588 som er beskrevet ovenfor i kapittel 2.5.2 og kapittel 7.1. Riksadvokaten legger altså til grunn at strafferammene bør skjerpes, og at det raskt bør iverksettes tiltak for å beskytte voldsutsatte bedre i familievoldsakene. Dette begrunner riksadvokaten blant annet med å vise til ot.prp nr. 8 (2007-2008) hvor skadevirkningene av vold anerkjennes, kanskje i større grad enn tidligere.

Videre minner Riksadvokaten i Mål- og prioriteringsrundskriv nr. 1/2016 om at strafferammene for mishandling i nære relasjoner ble fremhevet da den nye straffeloven trådte i kraft. I denne sammenheng minner Riksadvokaten også om muligheten til å idømme omvendt voldsalarm ved kontaktforbud og *"understreker viktigheten av at dette vurderes"*.<sup>343</sup>

---

<sup>339</sup> Rundskriv fra riksadvokaten nr. 3/2008 s. 7

<sup>340</sup> Rundskriv fra riksadvokaten nr. 3/2008 s. 10

<sup>341</sup> Ibid

<sup>342</sup> Rundskriv fra riksadvokaten nr. 3/2008 s. 10 jfr. ot.prp. nr. 8 (2007-2008) s. 44-45

<sup>343</sup> Rundskriv fra riksadvokaten nr. 1/2016 s. 6

## 8.4 Alternative beskyttelsestiltak

Ovenfor har det blitt argumentert for at det bør foreligge adgang til å fatte vedtak om bruk av kontaktforbud og omvendt voldsalarm i kombinasjon med kontaktforbud. Det kan imidlertid tenkes at et slikt vedtak ikke vil gi tilstrekkelig beskyttelse i noen saker. I rundskrivet til riksadvokaten fra 2008 legges det vekt på skjerpede straffnivåer i familievoldssaker. Dette kan tale for skjerpede beskyttelsestiltak. I det følgende foreslås derfor alternative beskyttelsestiltak utover de som allerede finnes. Disse er som følger; tvangsflytting av voldsutøver, midlertidig avgjørelse basert på kvalifisert sannsynlighetsovervekt, hurtigbehandling av beskyttelsestiltak foretatt av en domstol og forvaring.

### 8.4.1 Tvangsflytting av voldsutøver

I ”Kode 6 og 7”-sakene har det blitt fattet vedtak om sperret adresse for mor med barn eller bare barna som har blitt plassert i fosterhjem. Sperret adresse innebærer nødvendigvis at mor med barn eller bare barna flytter til et sted som er skjult for gjerningsmannen.

I saker der det blir fattet vedtak om sperret adresse er det åpenbart at voldsutøver utgjør en så stor trussel at det anses livsnødvendig å beskytte mor og/ eller barna. Sannsynlighetsovervekten for at gjerningsmannen kan begå farlige handlinger er altså oppfylt. Rettssikkerhetshensyn overfor voldsutsatte tilsier dermed at voldsutøver bør forhindres i å utgjøre denne trusselen overfor voldsutsatte. Et alternativ kunne dermed være at voldsutøver tvangsflyttes til motsatt kant av landet. På denne måten vil voldsutsatte få beholde sitt nettverk, jobb, skole og barnehage og samtidig slippe å leve under et fryktregime, slik det innebærer å leve med vold i nære relasjoner.

Inngrepet det innebærer at voldsutøver kanskje må bytte jobb og skaffe seg nytt nettverk vil uansett ikke kunne veie tyngre enn byrden det vil være for voldsutsatte å skulle gjøre det samme. Likevel vil rettssikkerhetshensyn overfor voldsutøver tale i mot et slikt tiltak på grunn om inngrepet art og omfang det innebærer at voldsutøver mister jobb og mulighet til nettverk.

Det norske rettsvesenet legger stor vekt på tilbakeføring og integrering i samfunnet, og således vil det kunne argumenteres for at voldsutøver ikke skal isoleres fra nettverk og arbeid, ved tvangsflytting. Dette hensynet bør imidlertid igjen veies opp mot hensynet til ”barnets beste”, retten til utdanning og et liv uten vold, som tilsier at det rimelig at det bør være voldsutøvers byrde å ta konsekvensen av egne handlinger, fremfor at det er barna som tvangsflyttes. Dersom voldsutøver blir tvangsflyttet blir stabiliteten til den utsatte familien ivaretatt og opprettholdt. Dette er viktig nettopp fordi å leve under ”Kode 6 og 7” fører til stress, svekker trygghet, tap av nettverk i hverdagslivet og påvirker barnas evne til læring på en negativ måte jfr. kapittel 3 og 5.

En kan tenke seg flere scenarier der tvangsflytting vil være et effektivt tiltak i mangel av andre alternativer. Kanskje voldsutøver har sonet ferdig en eller flere dommer, men fremdeles utgjør en klar trussel. Kanskje er voldsutøver skyldig i en rekke brudd på besøks - og kontaktforbud i påvente av at saken kommer opp for domstolene. I disse tilfellene vil tvangsflytting kunne være et alternativ fremfor varetektsfengsling, ettersom tvangsflytting bærer preg av å være et mer varig tiltak enn det varetektsfengsling er. På den andre siden kan det kanskje innvendes at dersom voldsutøver utgjør en så stor trussel at han må tvangsflyttes, vil dette kanskje kunne gå utover rettssikkerheten til andre som bor i nærheten av dit han flyttes. Dette må vurderes i det konkrete tilfellet, men vanligvis er voldstrussel i nære relasjoner begrenset til nettopp nærstående.

En mellomløsning ville også kunne være å tvangsflytte voldsutøver innad i kommunen eller til en nabokommune, slik at voldsutøver fremdeles har mulighet til å fortsette i jobben sin og kan beholde nettverket, men likevel er langt nok unna voldsutsatte. For å sørge for at voldsutøver ikke nærmer seg voldsutsatte bør tvangsflyttingen kombineres med et kontaktforbud kombinert med omvendt voldsalarm som utløses i det voldsutøver beveger seg inn på området han er avskåret fra å oppholde seg på. Et slikt tiltak må vurderes ut ifra den samme forholdsmessighetsvurderingen som er gjort ovenfor i punkt 8.3.2.

#### 8.4.2 Midlertidig avgjørelse basert på kvalifisert sannsynlighetsovervekt

Adgangen til å fatte midlertidig avgjørelser i strafferetten utover varetektsfengsling synes å være begrenset. Videre er terskelen for varetektsfengsling over lang tid høy. Det følger av

straffeprosessloven § 185 at dersom retten beslutter ”å fengsle den siktede, fastsetter den samtidig en bestemt frist for fengslingen” (...) Videre følger det av bestemmelsens andre ledd at ”fristen skal være så kort som mulig og må ikke overstige fire uker. Den kan forlenges ved kjennelse inntil fire uker av gangen.”<sup>344</sup>

Dette er i tråd med hensyn til forutberegnelighet, uskyldspresumsjonen og ulovlig innskrenkelse av friheten. Likevel taler hensynet til barnas rettsikkerhet for at det bør være adgang til å fatte midlertidig avgjørelser om for eksempel tvangsflytting av voldsutøver eller omvendt voldsalarm i kombinasjon med kontaktforbud til det foreligger endelig dom i saken, fremfor å flytte barna på ”Kode 6” eller ”Kode 7” adresse. Ettersom en midlertidig avgjørelse innebærer i praksis, fare for midlertidig forhåndsdømming av voldsutøver, vil et krav om kvalifisert sannsynlighetsovervekt for at voldsutøver utgjøre en reell trussel for voldsutsatte, legitimere bruk av midlertidig avgjørelse. Det bør legges til grunn at når vilkårene for å bli tildelt sperret adresse er oppfylt, foreligger det kvalifisert sannsynlighetsovervekt for voldshandlinger. Videre vil en påfølgende hovedforhandling ivareta alle strafferettslige rettsikkerhetshensyn overfor voldsutøver.

I denne sammenheng kan det trekkes en parallell til praktiseringen av midlertidig sikring i sivile saker. Midlertidig sikring benyttes i sivile saker som et supplement til domstolsbehandling i saker der tidsmomentet er av stor betydning.<sup>345</sup> Sikringen innebærer at den som vedtaket er rettet mot, aktivt blir forhindret i å foreta handlinger som for eksempel å selge unna verdier for eksempel verdipapirer, som andre har krav på, inntil spørsmålet er endelig avklart og kravene er dekket.<sup>346</sup> Midlertidig sikring omfatter ”arrest” eller ”midlertidig forføyning”. Dette følger henholdsvis av tvisteloven § 32-1.<sup>347</sup> Man benytter ”arrest” om midlertidig sikring i formuesgoder, mens ”midlertidig forføyning” benyttes når kravet ”går ut på annet enn betaling av penger” jfr. Tvisteloven § 32-1, 3 ledd. Det er ikke et vilkår om at kravet må være forfalt, men den som begjærer arrest må sannsynliggjøre sikringsgrunnen for arrest. Det er tingretten som beslutter om vilkårene for arrest er oppfylt.<sup>348</sup>

---

<sup>344</sup> Straffeprosessloven § 185, 1. ledd

<sup>345</sup> Domstol.no (2016) Midlertidig sikring

<sup>346</sup> Ibid

<sup>347</sup> Lov 17 juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven)

<sup>348</sup> Jusleksikon (2007) s. 24

Spørsmålet er om det er urimelig at man nærmest på dagen kan fatte midlertidig sikring om arrest i et pengekrav på grunn av tidsmomentet, mens det i ”Kode 6 og 7”-tilfellene må omfattende prosesser til før vedtak foreligger. Her er det rettssikkerhetshensyn overfor voldsutøver som setter skranker for en slik sikring. Imidlertid er ”sikringsgrunnen” i ”Kode 6 og 7”-sakene er barnas psykiske helse, deres rett til utdanning og et liv uten vold. I disse sakene vil dessuten tidsmomentet være av stor betydning for barnas helse og rettigheter. Inngrepet ved ”arrest” i pengekrav vil naturligvis ikke være like frihetsinnskrenkende som tvangsflytting eller varetekt av voldsutøver, men så lenge det foreligger kvalifisert sannsynlighetsovervekt for overhengende fare for liv og helse, tilsier rettssikkerhetshensyn at adgangen til å fatte slike midlertidig avgjørelser fortløpende, bør foreligge.

Det finnes også eksempler i rettspraksis, på at når forvaltningen eller domstolene fatter sivilrettslige vedtak eller avgjørelser hvor de prejudisielt tar stilling til strafferettslige spørsmål, er kravet til bevis ”kvalifisert sannsynlighetsovervekt”. Det var blant annet tilfelle ved oppreisningsspørsmålet i Birgitte Tengs saken som er beskrevet ovenfor i punkt 8.2.

Dette var også tilfellet i LB – 2014 -101611 som det ble vist til i punkt 7.3 der to helsefagarbeidere ble funnet skyldig i ha krenket to psykisk utviklingshemmede i deres hjem. Lagmannsretten la til grunn de strafferettslige forhold om krenkelse - som de prejudisielt viste til i den sivile saken som gjaldt oppsigelse av helsefagarbeiderne.

I en lagmannsrettsdom<sup>349</sup>, ble en mann frifunnet for voldtekt og frihetsberøvelse av sin ekskjæreste. Mannen ble imidlertid dømt til å betale kvinnen 125.000 kroner i oppreisning, da det forelå kvalifisert sannsynlighetsovervekt for at han hadde utført de straffbare handlingene.

I arbeidsretten er beviskravet for å legge til grunn faktum som er ”særlig belastende”, kvalifisert sannsynlighetsovervekt. I k

”Kode 6 og 7”-sakene vil faktum som legges til grunn for å fatte ulike beskyttelsestiltak uansett være ”særlig belastende”. Dette taler for at det bør foreligge adgang til å fatte vedtak om midlertidig avgjørelser, dersom det foreligger kvalifisert sannsynlighetsovervekt, frem til det foreligger rettskraftig dom i straffesaken mot voldsutøver.

---

<sup>349</sup> LB-2015-146235



### 8.4.3 Hurtig behandling ved domstol

Dersom rettssikkerhetshensyn overfor voldsutøver taler imot å fatte vedtak om kontaktforbud kombinert med omvendt voldsalarm, tvangsflytting av voldsutøver eller midlertidig avgjørelse basert på kvalifisert sannsynlighetsovervekt, kunne hurtig behandling av beskyttelsestiltak ved en domstol vært et selvstendig alternativ eller et supplement til varetekt i sakene som krever umiddelbar handling. En kunne tenke seg at behandlingstiden ble satt til en uke før tiltaket kunne iverksettes. Et spørsmål ville da vært om en slik ekspress behandling skulle vært foretatt av alle domstoler i Norge, eller om det skulle vært opprettet spesialdomstoler. Oppgaven avgrenses mot å komme nærmere inn på dette.

Det kan innvendes at en slik type hurtigbehandling på mange måter vil sammenfalle med forslaget over om midlertidig avgjørelser basert på kvalifisert sannsynlighetsovervekt. Videre kan det innvendes at en slik ekspressbehandling vil kunne gå utover rettssikkerheten til voldsutøver, med tanke på ankemuligheter, en rettferdig rettergang og forutberegnlighetshensyn. På den andre siden ville en hurtigbehandling om iverksettelse av beskyttelsestiltak kunne oppfylle kravene til EMK artikkel 5, hvor det følger av avgjørelser om innskrenkelse av friheten skal foretas av en kompetent domstol og samtidig gi voldsutsatte rask og effektiv beskyttelse.

### 8.4.4 Forvaring

Dersom ingen av de nevnte beskyttelsestiltakene ovenfor gir tilstrekkelig beskyttelse til voldsutsatte, gir straffelovens § 40 adgang til å ilegge forvaring.

Vilkårene for forvaring følger av bestemmelsen;

*”Når fengselsstraff ikke anses tilstrekkelig til å verne andres liv, helse eller frihet, kan forvaring i anstalt under kriminalomsorgen idømmes når lovbrøyteren finnes skyldig i å ha begått eller forsøkt å begå et voldslovbrudd, et seksuallovbrudd, en frihetsberøvelse, en ildpåsettelse eller et annet lovbrudd som krenket andres liv, helse eller frihet, eller utsatte disse rettsgodene for fare og vilkårene i annet eller tredje ledd er oppfylt. Er siktede under 18*

*år, kan forvaring ikke idømmes, med mindre det foreligger helt ekstraordinære omstendigheter”.*<sup>350</sup>

Poenget med å trekke frem bestemmelsen om forvaring, er å illustrere at tiltakene som kan gi tilstrekkelig beskyttelse er der, men hvorvidt bruk av forvaring er praktisk for disse sakene er ikke gitt. Vilkårene for å benytte forvaring er strenge, og formålet bak bestemmelsen er å kunne regulere de tilfellene der alminnelig fengselsstraff ikke anses å gi tilstrekkelig beskyttelse til voldsutsatte, da voldsutøveren vurderes å være særlig farlig i forhold til andre.<sup>351</sup>

Dersom de andre beskyttelsestiltakene kan benyttes effektivt, vil ikke bruk av forvaring være nødvendig. Likevel kan en ikke utelukke at forvaring vil være et nødvendig virkemiddel i sakene som omhandler ”Kode 6 og 7”-barna. Særlig gjelder det de tilfellene der som regel mor eller far er drept i partnerdrap av den andre forelderen. Nettopp i disse sakene hvor vilkårene for den strengeste form for hemmelig adresse er oppfylt, må det legges til grunn at forvaring kan være den siste utvei som evner å gi barna beskyttelsen de trenger og fortjener. Dette for å sikre deres rettigheter som utdanning og videre muliggjør at de kan leve et tilnærmet normalt liv ved å ikke leve i skjul.

Forvaring innebærer imidlertid et så stort inngrep i voldsutøvers liv at tungtveiende rettssikkerhetshensyn tilsier at en slik avgjørelse må fattes av domstolene i de konkrete tilfellene der det er aktuelt. Det vil videre være en omfattende prosess før voldsutøver kan ilegges forvaring. Oppgaven avgrenses derfor mot å drøfte forvaring ytterligere, da det fremstår mer hensiktsmessig å fokusere på de beskyttelsestiltakene som kan iverksettes umiddelbart.

## **8.5 Behovet for ”Kode 6” og ”Kode 7”**

Hittil i kapittel 8 er det foretatt en avveining av ulike rettssikkerhetshensyn på voldsutøvers og de voldsutsattes side og argumentene for at det hovedsakelig bør være voldsutøver som aktivt blir forhindre i å utgjøre en trussel og fare for voldsutsatte er søkt fremhevet. Ved at

---

<sup>350</sup> Straffeloven § 40, 1. ledd

<sup>351</sup> Rettsdata (2016) Norsk Lovkommentar ved Matningsdal, M. (01.06.2016) kommentar til straffeloven § 40, 1. ledd

det er voldsutøver som må bære byrden for sine egne handlinger, unngår en at det er voldsutsatte som får friheten sin frarøvet, slik ”Kode 6 og 7”-barna gjør i dag.

Til tross for dette utgangspunktet bør kompleksiteten i de sakene som resulterer i sperret adresse, understrekes. Det er ikke gitt at problemet løses i alle saker, dersom den enkelte voldsutøver blir fengslet eller flyttet. Noen ganger kan virkelighetens trussel være så stor at behovet for sperret adresse fortsatt vil måtte være et reelt alternativ. I enkelte av ”Kode 6 og 7”-sakene, er årsaken til den hemmelige adressen trusler og forfølgelse fra flere voldsutøvere, for eksempel i kulturer der æresdrap blir praktisert. Dersom en kvinne har utsatt sin familie for vanære, ved å forelske seg i en mann fra en ikke akseptert kultur, eller brutt med en voldelig ektemann, risikerer hun forfølgelse og i verste fall æresdrap, begått av familiemedlemmer som anser det nødvendig for å gjenopprette æren i familien. I slike tilfeller vil det ikke kun være snakk om én voldsutøver, men brødre, fedre og onkler som alle er beredt til å gjenopprette familieæren.<sup>352</sup>

I kriminelle miljøer er det videre ikke uvanlig at avhoppere eller vitner blir forfulgt og truet. ”Kode 6 eller 7”-adresse kan derfor bli benyttet i disse tilfellene også, dersom Kripos finner at vilkårene for sperret adresse er oppfylt.

Eksemplene ovenfor viser at behovet for sperret adresse alltid vil være der. Likevel når det gjelder familievold hvor det typisk kun er en voldsutøver, kan det tenkes at det er enklere å unngå ”Kode 6 og 7”, dersom voldsutøver for eksempel fengsles eller tvangsflyttes eller at det fortløpende gis kontaktforbud kombinert med omvendt voldsalarm.

## **8.6 Refleksjoner rundt rettssikkerhet og effektivitet<sup>353</sup>**

Avslutningsvis i kapittel 8 synes jeg det er viktig å understreke at avveiningen av hvilken tyngde de ulike rettssikkerhetshensynene skal tillegges i vurderingen av hvilke beskyttelsestiltak som skal benyttes, handler om hvilke verdier og normer samfunnet etterstreber å leve etter. Dette innebærer at ulike rettssikkerhetshensyn er med på å sette

---

<sup>352</sup> Se dokumentaren ”Banaz, a love story” av Deeyah Khan

<sup>353</sup> Eskeland strafferett s. 575

premissene for hvor effektive beskyttelsestiltakene skal være.<sup>354</sup> Det er dermed lovgivers oppgave å foreta avveininger av hvilke hensyn som skal gis forrang over andre. Videre er det lovgivers oppgave å sørge for at adgangen til å iverksette beskyttelsestiltak til enhver tid samsvarer med ny kunnskap på de aktuelle områdene, som videre gir klare retningslinjer for hvilke hensyn som må tillegges større vekt enn andre.

## 8.7 Oppsummering

I kapittel 8 er avveining mellom hensyn til voldsutøver og voldsutsatte drøftet i punkt 8.2 til 8.4. Rettighetene som drøftes er dels sivile rettigheter (utdanning) og dels strafferettslige (eksempelvis frihetsberøvelse) problemstillinger. Kombinasjonen av strafferettslige og sivilrettslige problemstillinger er ikke uvanlig, men det er satt opp et skille mellom de ulike rettsgrenene. Et slikt skille gjør behandlingene av de ulike rettsområdene ryddig. Ulempen ved i skille på sivile og strafferettslige regler er at de sivilrettslige og strafferettslige hensynene ikke alltid synes å være vektet mot hverandre i tilstrekkelig grad.

De ulike bestemmelsene ivaretar ulike hensyn. Når forskning viser at vold reduserer evnen til læring, er dette et eksempel på hvorfor sivilrettslige hensyn bør vektlegges tyngre i straffesaker som omhandler familievold. Hovedformålet bak de aktuelle beskyttelsesbestemmelsene er å beskytte voldsutsatte og deres sivile rettigheter som vern om integritet, rett til et liv uten vold samt rett til privatliv, men når høye tall indikerer at det er mange som bor på sperret adresse, synes disse hensynene å veie mindre enn de etablerte rettssikkerhetshensynene til voldsutøver. Det fremstår som et paradoks at vilkårene for å bo på hemmelig adresse er oppfylt fordi trusselen om vold vurderes som overhengende, men hvorvidt kriteriene for at voldsutøver blir domfelt er oppfylt, er mindre sikkert.

Tiltakene som stilles opp mot hverandre i ”Kode 6 og 7”-sakene er hovedsaklig sperret adresse som hjelp eller beskyttelsestiltak for barna kontra frihetsberøvelse overfor voldsutøver i form av beskyttelsestiltak eller straff. Dette medfører en avveining av voldsutsattes rett til privatliv, vern om integritet, rett til utdanning og et liv uten vold, vurdert opp mot voldsutøvers rett til privatliv, vern om integritet og innskrenkelse av bevegelsesfriheten, uskyldpresumpsjonen og retten til en rettferdig rettergang.

---

<sup>354</sup> Eskeland strafferett s. 575

Innholdet i rettighetene til barna er redegjort for i det rettslige rammeverk i kapittel 2 og i kapittel 6 som tar for seg beskyttelsestiltakene. Retten til et liv uten vold, anses som den mest sentrale rettigheten som må være oppfylt dersom retten til utdanning, vern om integriteten og retten til privatliv skal være oppfylt.

Utfordringen i ”Kode 6 og 7”- sakene er at en befinner seg på et ytterpunkt i svært krevende saker. Imidlertid gjør de samme hensynene og reglene seg gjeldende i alle type saker som omhandler vold i nære relasjoner. Når disse hensynene og reglene settes på spissen opp mot hverandre slik de gjør i ”Kode 6 og 7”-tilfellene, bør det legges opp til en praksis der man legger til grunn hvilke hensyn som blir nødt til å vike for andre. Kanskje kunne det tenkes at det bør utformes konkrete retningslinjer på hvordan man håndterer voldsutøver i sakene som omhandler sperret adresse?

Når ”Kode 6 og 7”-sakene innebærer at tilfellene av vold i nære relasjoner har gått så langt at barna må leve i skjul, foreligger det allerede brudd på deres rett til et liv uten vold, vern om integriteten samt retten til privatliv. Vilåårene for å havne på sperret adresse er strenge, og det kan således legges til grunn at det finnes sannsynlighetsovervekt og sterke bevis som tilsier at gjerningsmannen er skyldig i lovbrudd som gir grunnlag for strafferettslig forfølgelse. Dette taler i retning av at hensynet til uskyldspresumsjonen og bevisbyrde ikke veier like tungt i ”Kode 6 og 7”-sakene da det ligger i sakenes natur ved at vilåårene for sperret adresse allerede er oppfylt.

Jeg avslutter drøftelsen i kapittel 8 med å konkludere at der beviskravene og sannsynlighetsovervekt er oppfylt, bør det kunne settes i gang vedtak som gir grunnlag for å innskrenke voldsutøvers bevegelsesfrihet og rett til privatliv, i form av kontaktforbud og omvendt voldsalarm. Jeg mener dette bør kunne settes i gang i påvente av at saken kommer opp for domstolene. Dersom voldsutøver utviser vilje til å bryte forbudene, bør dette være gode nok bevis som gir grunnlag for strengere tiltak i form av varetektsfengsling eller midlertidig avgjørelse om tvangsflytting, frem til hovedforhandling. Til tross for at voldsutøver er skyldig i lovbrudd har personen likevel krav på vern om integriteten. En rettfærdig rettergang vil imidlertid ivareta denne rettigheten under hovedforhandlingen.

Dersom det legges til rette for en praksis hvor bruk av kontaktforbud og omvendt voldsalarm kan fattes i form av vedtak i stedet for dom, vil dette kanskje kunne være tilstrekkelig beskyttelsestiltak som kan redusere antallet av ”Kode 6 og 7”-sakene. På denne måten kan barna forbli i sine vante miljøer, hvor elementer av vold fjernes fra deres hverdag og de kan fortsette sin utdanning som igjen vil gjøre dem til frie mennesker og bidragsytende samfunnsborgere.

## 9. Konklusjon

Retten til et liv uten vold er en forutsetning for at retten til utdanning overholdes. Fordi vold hemmer evnen til læring, er samfunnet avhengig av at det finnes gode beskyttelsestiltak som i tilstrekkelig grad beskytter voldsutsatte mot voldsutøver. Dersom beskyttelsestiltakene ikke evner å ivareta sikkerheten til voldsutsatte, er resultatet at traumatiserte volds ofre får svekket sin rett til utdanning. Retten til utdanning er en forutsetning for å kunne ivareta menneskeverdet, identitetsfølelsen og muligheten til å leve som et fritt menneske med evne til å ta vare på seg selv og sin familie når man blir voksen. I et samfunnsmessig perspektiv skaper utdanning en merverdi på et overordnet plan og gi enkeltmennesket anledning til å føle seg nyttig. Videre vil retten til utdanning motvirke diskriminering, sosiale og økonomiske skiller i samfunnet fordi utdanning muliggjør sosial mobilitet.

Etablerte rettssikkerhetshensyn ivaretar hensynet til voldsutøvers rett til privatliv, vern mot ulovlig innskrenking av bevegelsesfriheten og rett til en rettferdig rettergang. Rettssikkerheten til barna som det er fokusert på i denne oppgaven er barns rett til utdanning og et liv uten vold. Ved valg av virkemidler må de ulike partenes rettssikkerhetsinteresser avveies. Det har skjedd en rettsutvikling de siste tiårene der barns rettigheter har blitt plassert høyere opp på den rettspolitiske agendaen. Barns rett til vern om integritet ble grunnlovsfestet ved revideringen av Grunnloven i 2014. Dette taler for at barns rettssikkerhet skal tillegges stor vekt. I denne oppgaven er det nedlagt arbeid i å fremheve de argumenter som bør inngå i større grad når barns rettssikkerhet skal avveies mot voldsutøvers. Et tungtveiende argument er kunnskap om hvordan vold svekker læringsevnen og dette hensynet bør i større grad påvirke utformingen av beskyttelsestiltakene og adgangen til å håndheve dem.

Til tross for at behovet for ”Kode 6 og 7”-adresse vil gjøre seg gjeldende, er det grunn til å tro at antallet barn som lever på hemmelig adresse i dag bør kunne reduseres ved at voldsutøver aktivt blir forhindre i å begå voldelige handlinger.

Tiden er inne for å vurdere nye løsninger der behovet for rettssikkerhet for både barn og voldsutøver sikres bedre enn i dag. For det første bør barns rettigheter tillegges større vekt. For det andre kan det sies å være et nederlag for samfunnet å sende barn på ”Kode 6 og 7”-adresser når det innbefatter erkjennelse av trusselsituasjonen barna befinner seg i. Det bør

derfor ses hen til andre metoder for å sikre begge parters behov for frihet og rettssikkerhet. Det er behov for å utvikle lovverket ytterligere, slik at det finnes et skarpt og effektivt verktøy som gir barna umiddelbar beskyttelse, og der byrden legges over på voldsutøver og ikke på barna. Noen tiltak som er drøftet i oppgaven er: at det bør være adgang til å fatte vedtak om kontaktforbud med kombinert voldsalarm, tvangsflytting av voldsutøver, midlertidig avgjørelse basert på kvalifisert sannsynlighetsovervekt eller hurtigbehandling ved vanlige domstoler, eventuelt særdomstoler.



## Kilderegister

### Artikler:

Stang, E. G (2015) ”*The Child’s right to protection of private life and family life*”

### Bøker:

Aas, G. *Politiet og familievolden*. Oslo, Universitetsforlaget (2014).

Andenæs, K. og J. Møller (red.) *Retten i skolen : mellom pedagogikk, juss og politikk*. Oslo, Universitetsforlaget. (2016)

Andersland, G. K. (red.) *De Castbergske barnelover 1915-2015*. Oslo, Cappelen Damm akademisk. (2015)

Dyregrov, A. 2. utgave. *Barn og traumer : en håndbok for foreldre og hjelpere*. Bergen, Fagbokforlag (2013)

Eskeland, S. 3. utgave, 2.opplag 2013 *Strafferett*. Oslo, Cappelen Damm AS 2013

Gisle, J. og K. Andenæs, 3. utgave. *Jusleksikon*. Oslo, Kunnskapsforlaget ANS (2007)

Heltne, U. og Steinsvåg, P. Ø. 2. opplag, 2012 *Barn som lever med vold i familien : grunnlag for beskyttelse og hjelp*. Oslo, Universitetsforlaget. (2011)

Jakhelln, H. og T. Welstad 1. utgave, 1. Opplag, 2012 *Utdanningsrettslige emner : artikler med utvalgte tema fra skole- og utdanningsrettens område*. Oslo, Cappelen Damm AS, 2012.

Kvalø, K. K. Og J. Köhler-Olsen, 1.utgave, 1. Opplag 2016 *Barnerett : i et nøtteskall*. Oslo, Gyldendal juridisk. (2016)

Høstmælingen, Kjørholt, Sandberg 2. utgave 2012, 2. opplag 2013 (red.) *Barnekonvensjonen barns rettigheter i Norge 2. utgave*, Universitetsforlaget. (2012)

Stang, E. G. *Det er barnets sak : barnets rettsstilling i sak om hjelpetiltak etter barnevernloven § 4-4*. Oslo, Universitetsforlaget. (2007)

Øverlien, C. *Vold i hjemmet : barns strategier*. Oslo, Universitetsforlaget. (2012).

Øverlien, C, Hauge og Schulz (red.) *Barn, vold og traumer : møter med unge i utsatte livssituasjoner*. Oslo, Universitetsforlaget. (2016)

## **Forarbeider:**

Handlingsplan: *Et liv uten vold, Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014-2017.*

Høring: *Forslag til endring i barneloven § 30, tredje ledd (fysisk avstraffelse av barn)*

Innst.O. Nr. 10 (2005-2006) *Om lov om oppheving av lausgjengarlova og om endringer i straffelova o.a. (Eiga straffebod mot vald i nære relasjonar o.a.)*

Innst. 186 S (2013-2014)

NOU 2003:31 – *”Retten til et liv uten vold- Menns vold mot kvinner i nære relasjoner”*

NOU 2012:5 -*”Bedre beskyttelse av barns utvikling- Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet”*

Ot. prp. nr. 109 (2001-2002) *Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven (rasistiske symboler, besøksforbud og strafferammen ved sammenstøt av lovbrudd)*

Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) – *Om lov om straff (straffeloven)*

Ot.prp nr. 113 (2004-2005) *Om lov om oppheving av løsgjengerloven og om endringer i straffeloven mv. (eget straffebud mot vold i nære relasjoner mv.)*

Ot.prp nr. 22 (2008-2009) *Om lov om endringer i straffeloven 20. Mai 2005 nr. 28 (siste delproposisjon – slutføring av spesiell del og tilpasning av annen lovgivning)*

Ot.prp nr. 25 (2008-2009) *Om endringer i straffeloven og straffeprosessloven (kontaktforbud med elektronisk kontroll, endring av saksbehandlingsreglene for besøksforbud mv.)*

St.meld. nr. 15. (2012-2013) – *Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner – det handler om å leve*

Strategi - *Barndommen kommer ikke i reprise - Strategi for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014-2017)*

## **Svenske forarbeider:**

SOU 2008:81, *Stalking – ett allvarligt brott*

## **Forskrifter:**

Forskrift 17 mars 1972 nr. 3352 om instruks for behandling av dokumenter som trenger beskyttelse av andre grunner enn nevnt i sikkerhetsloven med forskrifter (Beskyttelsesinstruksen)

FOR-2007-11-09-1268 Forskrift om folkeregistrering

## **Generell kommentar og lovkommentarer:**

Generell kommentar nr. 13 (2011) – *Barnets rett til frihet fra alle former for vold*

Generell kommentar nr. 14 (2013) *Om barnets rett til at hans eller hennes beste skal være et grunnleggende hensyn* (art. 3, para. 1)\*

For alle lovkommentarer det vises til i fotnotene er det rettsdata.no som er benyttet. Lovkommentarene står utfyllende i fotnotene.

## **Lover og konvensjoner:**

Kongerikets Norges Grunnlov av 17 mai 1814

FN-konvensjonen 20. november 1989 om barnets rettigheter (Barnekonvensjonen)

FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter

Lov 17 juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova)

Lov 17 juni 2005 nr. 64 om barnehager (barnehagelova)

Lov 17 juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven)

Lov 8 april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barnelova)

Lov 21 mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)

Den europeiske menneskerettskonvensjonen, Roma 4. november 1950 (EMK)

Lov 4 august 1995 nr. 53 om politiet (politiloven)

Lov 20 mai 2005 nr. 28 lov om straff (straffeloven) - Strl.

Lov 22 mai 1981 nr. 25 lov om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven) – Strpl.

Lov 15 mai 2008 nr. 35 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven)

Lov 17 juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven)

Lov 10 februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven)

### **Rettsavgjørelser:**

Rt-1994-951

Rt-1997-852

Rt-1999-1363

Rt-1998-1638

Rt-2003-324

Rt-2004-844

Rt-2004-1556

Rt-2004-1658

Rt-2005-1567

Rt-2010-949

Rt-2013-588

Rt-2015-959

Rt-2015-34

Rt-2015-93

HR- 2016-783-A

LB-2014-101611

LB – 2015 -199542

LB-2015-146235

LE-2015-92215

LF- 2015- 47023

LE-2015-60033

### **Avgjørelser i Fylkesnemnda:**

FNV-2014-229-MRO

FNV-2014-60-TEL

FNV-2013-495-OSL

### **EMD praksis:**

A mot England application no. 100/1997/884/1096

Case of Z and others V. The United Kingdom application no. 29392/95

A v. Croatia, application no. 55164/08

Case of Y v. Norway, application no. 56568/00

## Rapporter:

Dokument 16 (2011-2012) *Rapport fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven* avgitt 19. desember 2011

NOVA Rapport nr 5/16 *"Vold og overgrep mot barn og unge – omfang og utviklingstrekk 2007-2015"* – Svein Mossige og Kari Stefansen (RED.) Tilgjengelig fra:

<http://www.hioa.no/Om-HiOA/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2016/Vold-og-overgrep-mot-barn-og-unge>

(Lest: 21.11.2016)

PolitiHøgskolen (2007) *"Å leve på sperret adresse"* – Solgunn Eidheim. Tilgjengelig fra:

[https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/175046/Å%20leve%20på%20sperret%20adresse%20inkl%20omslag\\_.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/175046/Å%20leve%20på%20sperret%20adresse%20inkl%20omslag_.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

(Lest: 27.09.2016)

*"Utredning av håndhevings – og virkemiddelapparatet på likestillings – og ikke diskrimineringsområdet"* - (mars 2016) Helga Aune med flere. Tilgjengelig fra:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/04bd6c545ae74c4e8ea246f44dcf4942/utredning-av-handhevings--og-virkemiddelapparatet-pa-likestillings--og-diskrimineringsfeltet.pdf>

(Lest: 05.05.2016)

## Rundskriv fra Riksadvokaten:

Rundskriv fra riksadvokaten, Familievold, nr. 3/2008

Rundskriv fra riksadvokaten, Mål- og prioriteringsrundskriv, nr. 1/2016

## Nettlenker:

Fordi det har gått en stund fra først gang noen av linkene ble åpnet for første gang, har jeg gått over alle linkene/ URL på nytt. Alle linkene er derfor åpnet på nytt i januar 2017.

Aftenbladet.no (2009) Tilgjengelig fra:

<http://www.aftenbladet.no/innenriks/Slik-lager-Kripos-nye-nordmenn-377469b.html>

(Lest: 12.08.2016)

Barne-, ungdoms-og-familiedirektoratet(2015) Tilgjengelig fra:

[https://www.bufdir.no/vold/Krisesentre\\_incestsentre\\_og\\_botilbud\\_for\\_utsatt\\_ungdom/Krisesentre/](https://www.bufdir.no/vold/Krisesentre_incestsentre_og_botilbud_for_utsatt_ungdom/Krisesentre/)

(Lest: 15.10.2016)

Barneombudet (2016) Tilgjengelig fra:

<http://barneombudet.no/dine-rettigheter/barnekonvensjonen/fns-barnekomite/>

(Lest: 13.09.2016)

Dagbladet (2015) Tilgjengelig fra:

<http://www.dagbladet.no/nyheter/kode-6-barna-ma-leve-sine-liv-i-skjul/60768311>  
(Lest: 10.08.2015)

Domstol.no (2016) *Straffereaksjoner*, Tilgjengelig fra:  
<https://www.domstol.no/no/Straffesak/Straffereaksjoner/>  
(Lest: 24.10.2016)

Domstol.no (2016) *Midlertidig sikring*, Tilgjengelig fra:  
<https://www.domstol.no/no/Sivil-sak/Sakstyper/Midlertidig-sikring/>  
(Lest: 24.10.2016)

FN-sambandet, (2016) Tilgjengelig fra:  
<http://www.globalis.no/Avtaler/Barnekonvensjonen>  
(Lest: 20.09.2016)

FN-sambandet (2017) Tilgjengelig fra:  
<http://www.fn.no/FN-informasjon/Avtaler/Menneskerettigheter/Barnekonvensjonen-barns-rettigheter>  
(Lest: 02.01.2017)

ifinnmark.no (2015) Tilgjengelig fra:  
<http://www.ifinnmark.no/matte-leve-under-kode-6-i-skjul-fra-pappa/s/5-81-98780>  
(Lest: 05.03.2016)

Kripos nasjonal drapsoversikt (2015) (PDF) Tilgjengelig fra:  
[https://www.politi.no/vedlegg/lokale\\_vedlegg/kripos/Vedlegg\\_3500.pdf](https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/kripos/Vedlegg_3500.pdf)  
(Lest: 16.09.2016)

Magasinet voksne for barn (2010) nr. 5 (PDF) Tilgjengelig fra:  
[http://www.vfb.no/filestore/Publikasjoner/Magasinet\\_Voksne\\_for\\_Barn/2010/Dokumenter/w eb\\_MagVfB\\_0510.pdf](http://www.vfb.no/filestore/Publikasjoner/Magasinet_Voksne_for_Barn/2010/Dokumenter/w eb_MagVfB_0510.pdf)  
(Lest: 10.01.2017)

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (2016) Tilgjengealig fra:  
<https://www.nkvts.no/tema/vold-og-overgrep-i-naere-relasjoner/>  
(Lest: 05.04.2016)

Nrk.no (2003) Tilgjengelig fra:  
[https://www.nrk.no/kultur/kode-6-\\_-et-liv-pa-hemmelig-adresse-1.1458026](https://www.nrk.no/kultur/kode-6-_-et-liv-pa-hemmelig-adresse-1.1458026)  
(Lest: 14.11.2015)

Nordmørekrisesenter.no (2016) *Hva er vold?*, Tilgjengelig fra:  
<http://www.nordmorekrisesenter.no/pa-norsk/hva-er-vold>  
(Lest: 07.06.2016)

Norsk fosterhjemsforening (2015) Tilgjengelig fra:  
<http://www.fosterhjemsforening.no/fagkunnskap/temasider/sperret-adresse/>  
(Lest: 12.10.16)

Politiet.no. *mobil voldsalarm*, (2010) 1.12.2010 Tilgjengelig fra:

[https://www.politi.no/rad\\_fra\\_politiet/vold\\_i\\_nare\\_relasjoner/voldsoffer\\_og\\_kvinnemobil\\_voldsalarm/](https://www.politi.no/rad_fra_politiet/vold_i_nare_relasjoner/voldsoffer_og_kvinnemobil_voldsalarm/)

(Lest: 10.01.2017)

Politiet.no (2013) *Omvendt voldsalarm*, Tilgjengelig fra:

[https://www.politi.no/politidirektoratet/aktuelt/nyhetsarkiv/2013\\_02/Nyhet\\_12186.xml](https://www.politi.no/politidirektoratet/aktuelt/nyhetsarkiv/2013_02/Nyhet_12186.xml)

(Lest: 10.01.2017)

Politidirektoratet (2014) *Risikovurderingsverktøyet SARA*, Tilgjengelig fra:

[https://www.politi.no/vedlegg/rapport/Vedlegg\\_2756.pdf](https://www.politi.no/vedlegg/rapport/Vedlegg_2756.pdf)

(Lest: 23.02.2016)

Polisen.se (2016) *Kontaktforbud* Tilgjengelig fra:

<https://polisen.se/Utsatt-for-brott/Hjalp-och-stod-fran-samhallet/Om-du-behover-skydd/kontaktforbud/>

(Lest: 02.01.2017)

Regjeringen.se (2016) Tilgjengelig fra:

<http://www.regeringen.se/494e4a/contentassets/39e132ad59944fec8fe4d7b5c7817072/oversyn-av-forutsattningar-for-elektronisk-overvakning.pdf>

(Lest: 03.01.2017)

Sivilombudsmannen.no (2014) Tilgjengelig fra:

<https://www.sivilombudsmannen.no/politiet-og-patalemyndigheten/adgangen-til-a-klage-over-politiets-avgjorelse-om-sperring-av-adresse-i-folkeregisteret-article3390-212.html>

(Lest: 08.10.2016)

Stinesofiestiftelsen.no (2016) Tilgjengelig fra:

<http://veilederen.stinesofiestiftelse.no/index.php?pageID=122&page=Praktiske+beskyttelsestiltak>

(Lest: 23.09.2016)

## **Masteroppgaver og Doktorgrad:**

Gisholt, M.A. (2007) *"Retten til å bli hørt ved omsorgsovertakelse"* (Masteroppgave, UiO). Oslo: Universitetet i Oslo

Våden, L.T. (2015) *"Vold i skolen, et demokratisk problem"* (Masteroppgave, UiO). Oslo: Universitetet i Oslo

Köhler-Olsen, J. (2011) *"barnets rett til selvbestemmelse i forhold til religiøse normer"* (Doktorgrad, UiO). Oslo: Universitetet i Oslo

## **Inspirasjonssamtaler:**

Professor dr. juris Kirsten Sandberg, Professor dr. juris Elisabeth Gording Stang, Advokat Elisabeth Brodkorb, Einar Skarpeid ved Agder politidistrikt, Stine-Sofie stiftelsen

**Foredrag:**

Helga Aunes foredrag ”likestilling og rettssikkerhet” 2014

**Dokumentar:**

Deeyah Khan, *Banaz a Love Story*, (september 2012). Tilgjengelig fra:  
<https://www.youtube.com/watch?v=VepuyvhHYdM>